هــذه عقيدتــنا

بۇ بىزنىڭ ئەقىدىمىز

للشيخ

أبي محمد المقدسي

تەرجىمە قىلغۇچى: قۇتەيبە

تۈركىستان ئىسلام پارتىيىسى ئىسلام ئاۋازى نەشرىياتى

ھــذە عقيدتنا

بۇ بىزنىڭ ئەقىدىمىز

ئەبۇ مۇھەممەد مەقدىسى

تەرجىمە قىلغۇچى: قۇتەيبە

تۈركىستان ئىسلام پارتىيىسى ئىسلام ئاۋازى نەشرىياتى

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على أشرف الأنبياء والمرسلين نبينا محمد وآله وصحبه أجمعين.

ھۆرمەتلىك ئوقۇرمەن:

قولىڭىزدىكى بۇ كىتاب الله تائالانىڭ رازىلىقى ۋە بارچە مۇسۇلمان قېرىنداشلىرىمىزنىڭ مەنپەئەتلىنىشى ئۈچۈن تەرجىمە قىلىندى. ئۇشبۇ تەرجىمىنى ئەلۋەتتە كەمچىلىكتىن خالىي دېگىلى بولمايدۇ. ئەمما الله نىڭ كىتابىغا، رەسۇلۇللاھ ﷺ نىڭ سۈننىتىگە ۋە ساھابىلەرنىڭ چۈشەنچىسىگە قارشى كەلگەن ھەرقانداق نەرسىدىن بىز ئادا ـ جۇدامىز.

توغرا قىلغان بولساق الله تائالانىڭ پەزلى ـ رەھمىتىدىن، خاتا قىلغان بولساق ئۆزىمىزدىن. شۇڭا ئوقۇرمەن قېرىنداشلىرىمىزنىڭ خاتا كەتكەن يەرلىرىنى تۈزىتىپ بېرىشىنى ۋە سەممىي نەسىھەت قىلىشىنى تۆۋەنچىلىك بىلەن سورايمىز!

ئاخىرىدا، بۇ كىتابنى تارقىتىشقا ياردەملەشكەن، كۈچ چىقارغان ۋە باشقىلارغا تەۋسىيە قىلغان قېرىنداشلىرىمىزغا الله تائالانىڭ ياردىمى، مەغپىرىتى ۋە ئېھسانىنى تىلەيمىز، شۇنداقلا بۇ كىتابنى نەشردىن چىقىرىش جەريانىدا تەرجىمە ـ تەھرىر ۋە بېسىپ تارقىتىلىشىغا خالىس ياردەم قىلىپ كۈچ چىقارغان بارلىق قېرىنداشلىرىمىزنى سالىھ دۇئالىرىڭلاردا ئۇنتۇپ قالماسلىقىڭلارنى تۆۋەنچىلىك بىلەن سورايمىز!

الله تائالا بۇ كىچىككىنە ئەمىلىمىزنى ئۆزى قوبۇل قىلسۇن ۋە مۇسۇلمانلار ئۈچۈن مەنپەئەتلىك قىلىپ بەرسۇن، ئامىن!

مۇندەرىجە

مۇقەددىمە 1
يەككە الله قىلا ئىبادەت قىلىش 7
پەرىشتىلەر 18
كىتابلار.. 21
ئەلچىلەر ۋە پەيغەمبەرلەر 23
ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان كەلتۈرۈش 33
تەقدىرگە ئىمان كەلتۈرۈش....................... 42
ئىمان 50
كۇفرىلىق 55
كۇفۇر يۇرتى، ئىسلام يۇرتى ۋە ئۇنىڭ ئاھالىلىرى 69
ناماز 71
جىھاد ۋە ھاكىملارغا قارشى چىقىش............. 74
تائىفەتۇل مەنسۇرە 78
ئاخىرىدا... 80

مۇقەددىمە

جىمى ھەمدۇ-سانا ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان، قىيامەت كۈنىنىڭ ئىگىسى بولغان ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى الله تائالاغا خاستۇر. دۇرۇت ۋە سالاملار پەيغەمبەرلەر ۋە ئەلچىلەرنىڭ ئاخىرقىسى بولغان مۇھەممەد ﷺ گە، ئۇنىڭ ئائىلە-تاۋابىئاتلىرىغا ۋە ساھابىلىرىگە بولسۇن!

بۇ رىسالە ئەقىدىمىزنىڭ قىسقىچە بايانى بولۇپ، دىنىمىزنىڭ مۇھىم مەسىلىلىرىدە بىز مۇشۇ ئەقىدە بىلەن الله قا يېقىنلىشىمىز. كىشىلەر بىز دەپ باقمىغان سۆزلەرنى بىزگە نىسبەت بەرگەنلىكىنى، بولۇپمۇ «ئىمان» ۋە «كۇفۇر» مەسىلىلىرىدە بىز ھېچقاچان دەپ باقمىغان سۆزلەرنى بىزگە چاپلىغانلىقىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، مەن بۇ رىسالىنى تۇرمىدىكى ۋاقتىمدا يازغان ئىدىم.

مەن بۇنىڭدىن ئىلگىرى بۇ تېما ھەققىدە كىتاب يېزىشقا كۆڭۈل بۆلمىگەن ئىدىم چۈنكى ئالىملىرىمىز بۇ ھەقتە يېتەرلىك دەرىجىدە نەتىجىلەرنى قالدۇرغان ئىدى، شۇنداقلا ئىنساپلىق ھەقنى ئىزدىگۈچىلەر بىزنىڭ تەپسىلىي بايان قىلىنغان كىتابلىرىمىزدىن سۆزلىرىمىزنى چۈشىنەلىشى مۇمكىن ئىدى. شۇنداقتىمۇ «ئىمان» ۋە «كۇفۇر» بابلىرىنىڭ بەزىسىدە بىزنىڭ سۆزلىرىمىزنى ئېنىق چۈشىنەلمىگەن كىشىلەرگە ئۇچراشقان بەزى ھەمپىكىر قېرىنداشلىرىمىز بىزنى زىيارەت قىلىش ئۈچۈن تۇرمىگە كېلىپ-كېتىش جەريانىدا مەندىن بۇ رىسالىنى يېزىشنى تەلەپ قىلدى. شۇنىڭ بىلەن، مەن ئۇ پەزىلەتلىك قېرىنداشلىرىمىزنىڭ تەلىپىنى ئورۇنلاشقا ئالدىراپ، بىز ئىشىنىپ ئېتىقاد قىلىۋاتقان ئەقىدىنىڭ مۇھىم تەرەپلىرىنى ئىخچام تونۇشتۇرغان ھالدا مەسىلىلەرنى ئىسپاتلاشقا تۇتۇش قىلدىم. ئۈمىدىمىز شۇكى، سۆزىمىزدىكى ئام

لەۋزىلەر ئىچىدىن ئۆزىنىڭ خاتا يولىغا يوچۇق ئىزدەۋاتقان ياكى بىزنىڭ مەزھىبىمىزدىن بولمىغان سۆزلەرنى بىزنى دېدى دەپ نىسبەت بېرىۋاتقان كىشىلەرگە يوچۇق قالدۇرماسلىقتۇر.

مەن يېقىنقى ئۆگەنگۈچىلەرنىڭ بىزنىڭ بەزى كىتابلىرىمىزنى قولدىن ـ قولغا ئېلىپ ئوقۇش جەريانىدا بەزى مەسىلىلەرنى ئارىلاشتۇرۇپ قويغانلىقىنى بىلدىم: بولۇپمۇ الله تائالا قورقۇتۇشقا ۋە قاتتىق مۇئامىلە قىلىشقا بۇيرۇغان شېرىكنىڭ ئەسكەرلىرى، ئۇلارنىڭ دوستلىرى، قانۇن چىقارغۇچىلار ۋە تاغۇتلارغا خىتاب قىلىۋاتقان دەۋەت كىتابلىرىمىزدىكى بەزى مۇتلەق ياكى ئومۇمىي ئاتالغۇلارنى ئوقۇغان ۋاقتىدا بەزى مەسىلىلەرنى ئارىلاشتۇرۇۋەتكەن.

* (بىز ئۇ كىتابلىرىمىزدا) بەزى مۇتلەق تەھدىت تېكىستلىرىنى تەئۋىل قىلماستىن، زاھىرىغا ئاساسەن قويۇپ قويغان ئىدۇق.

* ئەمەل تۈرىدىكى ھۆكۈملەرنى مۇتلەق قويۇپ قويغان ئىدۇق، ئىلىم تەلەپ قىلىشقا سەل قارىغان كىشىلەر مۇتلەق ھۆكۈم قىلىش بىلەن، شۇ ھۆكۈملەرنى مۇئەييەن شەخسكە چۈشۈرۈشنىڭ ئوتتۇرىسىنى ئايرىيالمىدى.

* بىز بەزى مۇتلەق ھۆكۈملەرنى تەپسىلىي بايان قىلماستىن ياكى تەئۋىل قىلماستىن زاھىرى ھالەتتە قالدۇرۇپ قويغان ئىدۇق. بۇنىڭ سەۋەبى، رۇخسەتلەرنى ۋە ھالاكەتلىك ئىشلارنى كىچىك كۆرسىتىدىغان يوچۇقلارنى ئىزدەشكە ئادەتلىنىپ قالغان كىشىلەرنى ئاگاھلاندۇرۇشتا تەسىرىنىڭ كۈچلۈك بولۇشى ئۈچۈن ھەمدە قورقۇتۇش خاراكتېرىدىكى ئايەتلەرنى الله تائالا مۇتلەق كەلتۈرگەندەك مۇتلەق كەلتۈرۈش ۋە ئۇنىڭ تەئۋىلىگە (ئىزاھاتىغا) چۈكمەستىن ئۆتۈپ كېتىشتىن ئىبارەت كۆپلىگەن سەلەفلەرنىڭ يولىغا ئەگەشكەنلىكتۇر. بۇنىڭدىكى مەقسەت، خۇددى الله تائالا

ئىرادە قىلغاندەك (يامانلىقتىن) توسۇشنىڭ تەسىر كۈچىنى يۇقىرى كۆتۈرۈش ئىدى.

شۇبھىسىزكى، الله تائالا لەنەت قىلغان گۇناھلار باشقا گۇناھلارغا، شۇنداقلا الله ياكى الله نىڭ رەسۇلى «كۇفۇر» دەپ سۈپەتلىگەن ئەمەل باشقا ئەمەللەرگە ئوخشىمايدۇ. لېكىن (سەلەف ئالىملىرىمىز) ئاڭلىغۇچىلارنىڭ خاتا چۈشىنىپ قېلىشىدىن ئەنسىرىگەن ۋاقىتلىرىدا تەپسىلىي بايان قىلىشقا مەجبۇر بولغان. شۇنىڭدەك، بىز (كاپىرغا چىقىرىش ھەققىدە) تەپسىلىي سۆزلىگەن كىتابلىرىمىزدا دەل مۇشۇ ئۇسلۇبنى قوللانغان ئىدۇق.

كاپىرغا چىقىرىشتا چەكتىن ئاشقۇچىلارنىڭ بەزىسىنىڭ بىز يېزىۋاتقان كىتابلارنى قولدىن قولغا ئېلىپ ئۆزلىرىنىڭ مەزھىبىگە ياردەم بېرىدىغان سۆز-جۈملىلەرنى ئىزدەۋاتقانلىقىنى بىلىپ تۇرۇۋاتىمەن. ئەگەر ئۇلار ھەقىقەتەن ئىنساپ بىلەن ھەقنى ئىزدەيدىغان كىشىلەر بولسا ئىدى، ھەرگىزمۇ بىزنىڭ سۆزلىرىمىزنى كېسىپ ئېلىۋەتمىگەن ۋە ئۆزلىرىنىڭ خاھىشىغا بويسۇندۇرمىغان بولاتتى.

شۇنىڭدەك، مەن بىز بىلەن مۇنازىرىلىشىۋاتقان ھازىرقى زامان مۇرجىئەلىرى ۋە شۇلارغا ئوخشاش نۇرغۇن كىشىلەرنىڭ ئۇ ھەقتە تەكشۈرۈۋاتقانلىقىنى بىلىمەن. ئۇلار ھەقنى ئەمەس بەلكى (بىزنى خاۋارىجلارغا چىقىرىش ئۈچۈن) ئىبارىلەرنى پەقەت مۇتلەق ئىزدەپ تەكشۈرىدۇ. ئۇلارنىڭ بۇ تەكشۈرۈشى ھەقنى ئىزدەش بولماستىن بەلكى (كىشىلەرنى) بىزگە قارشى قۇترىتىش ئۈچۈن بەزى ئالىم، ئىمام ۋە دەۋەتچىلەردىن بىز نەقىل قىلغان مۇتلەق (ئابستراكت) سۆزلىرىمىزنى ئىزدەشكە ھەرىكەت قىلىشتۇر. ئۇلارنىڭ بۇنداق قىلىشتىكى مەقسىتى بولسا، بىزنىڭ سۆزلىرىمىزگە ئېھتىماللىق بولمىغان مەنىلەرنى زورلاپ تېڭىش ۋە ئۆزىمىزگە پرىنسىپ قىلمىغان

نەرسىلەرنى بىزگە زورلاپ چاپلاش ئارقىلىق دەۋتىمىزنى سەتلەشتۈرۈش.

مەن ئۇلارنىڭ ھەممىسىگە شۇنداق ئېيتىمەنكى، الله تىن قورقۇڭلار، توغرا سۆزنى سۆزلەڭلار ۋە رەسۇلۇللاھ ﷺ نىڭ: «كىمكى بىر مۇئمىننى ئۇنىڭدا يوق نەرسە بىلەن قارىلايدىكەن، ئۇنى قارىلاشتىن تەلتۆكۈس قۇتۇلمىغۇچە (يەنى تەۋبە قىلمىغۇچە ياكى شۇ مۇئمىن بىلەن ھالاللاشمىغۇچە) الله ئۇنى جەھەننەم ئەھلىنىڭ قان ـ يىرىڭلىرىدىن پەيدا بولغان پاتقاقلىرىغا پاتتۇرىدۇ»[①] دېگەن ھەدىسىنى ئەسلەڭلار!

مەن يەنە ئوچۇق جاكارلايمەنكى، مەن كىتابىمدا سۆزلىگەن ھەرقانداق بىر سۆزنىڭ قۇرئان ۋە سۈننەتنىڭ تېكىستىگە قارشى كەلگەنلىكىنى مەن ھازىرچە بىلەلمەي قېلىپ، كۆنلەرنىڭ بىرىدە ئاشكارا بولسا، خاتاسىدىن قايتىپ ئادا ـ جۇدا بولىدىغان ھەمدە توغرىسىنى ئېيتىق چىشى بىلەن چىشلەيدىغان كىشىنىڭ تۇنجىسى مەن بولىمەن.

بۇ ۋاراقچىلارنى ئوقۇغان كىشى كۆپلىگەن سۆزلىرىمىزنىڭ ھەتتاكى ھەرپلىرىگىچە ھەم «العقيدة الطحاوية»، «العقيدة الواسطية» ياكى شۇنىڭغا ئوخشاش كىتابلاردا تەكرار كەلگەن كەلىمىلەردىن روشەن ھالدا تەسىر قوبۇل قىلغانلىقىنى بايقايدۇ. ئۇنداق بولۇشى ھېچبىر ئەجەبلىنەرلىك ئىش ئەمەس چۈنكى بىز دەسلەپكى ئوقۇغۇچىلىق مەزگىلىمىزدە بۇ كىتابلارنىڭ تەسىرىگە ئالاھىدە ئۇچرىغان، الله تائالانىڭ پەزلى بىلەن ئۇ كىتابلارنى نۇرغۇن قېتىم ئۆگەنگەن ۋە ئۆگەتكەن ئىدۇق. ئالىملىرىمىز ئەھلى سۈننەت ۋەلجامائەتنىڭ يولىدىن بۇرۇلۇپ كەتكەن تائىپىلەرگە ياكى شۇ دەۋردە

[①] ئەھمەد ۋە ئەبۇ داۋۇد رىۋايىتى، ئەلبانى «سەھىھ» دېگەن.

مەشھۇر بولغان بىدئەتلەرگە رەددىيە بېرىش ئۈچۈن، ئۇلارنىڭ زامانىسىدا تارقىلىپ كەتكەن مەسىلىلەرگە چوڭقۇر چۆكۈپ، ئۇ (ئەقىدە) كىتابلىرىدا شۇ مەسىلىلەرنى ئۆزۈن ۋە كەڭرى بايان قىلىشقا موھتاج بولغان ئىدى. سىز ئۇ دەۋردىكى ئالىملارنىڭ باشقا مەسىلىلەر ھەققىدە قىسقىچە توختىلىپ ۋە ئۇنىڭغا كۆپ ئارىلاشماي، تېز ئۆتۈپ كەتكەنلىكىنى كۆرىسىز. ھەتتا بەزىدە ئۇلارنىڭ ئەقىدە توغرىسىدىكى سۆزلىرىنىڭ بايانىدا بەزى فىقھى مەسىلىلەرنى تىلغا ئالغانلىقىنى كۆرىسىز. سەۋەبى، بىدئەت ئەھلىنىڭ شۇ مەسىلە ھەققىدىكى خاتا يولىغا رەددىيە بېرىپ، سۈننەت ئەھلىنى بىدئەت ئەھلىدىن ئايرىش ۋە بىدئەت ئەھلى كۆپىنچە ھالدا ئېزىپ كېتىدىغان ئاساسلاردىن شاخلىنىپ چىققان شۇ شاخچە فىقھى مەسىلىلەردە بولسىمۇ بىدئەت ئەھلىدىن ئادا-جۇدا بولغانلىقىنى بىلدۈرۈپ، خاتىرىلەپ قويۇش ئۈچۈن ئىدى. بىز بۇ رىسالىدە مۇشۇ ئۇسلۇب بويىچە مېڭىپ ئېتىقاد مەسىلىلىرى توغرىسىدىكى كىتابلار تىلغا ئالغان ھەربىر نەرسىنى تەپسىلىي بايان قىلىپ ئولتۇرمىدۇق. بىز پەقەت ئەڭ مۇھىم مەسىلىلەرنى ئوتتۇرىغا قويۇپ، بۈگۈنكى دەۋردە خاتا چۈشىنىش ۋە ئارىلاشتۇرۇپ قويۇش كۆپ يۈز بېرىدۇ دەپ ئەنسىرىگەن، شۇنداقلا بىز دىمىسەكمۇ بىزگە نىسبەت بېرىلىپ قالىدىغانلىقىدىن قورققان بەزىبىر مەسىلىلەر ھەققىدىكى چەكلىك بابلارغا دىققەتنى ئالاھىدە مەركەزلەشتۈردۇق.

ئاخىرىدا، الله تائالادىن بىزنىڭ تىرىشچانلىقلىرىمىزنى قوبۇل قىلىشىنى، ئۆز رازىلىقى ئۈچۈن ئەمەللىرىمىزنى خالىس قىلىپ بېرىشىنى، شۇنداقلا بىزلەرنى ئەھلى سۈننەت ۋەلجامائەتتىن ئىبارەت نىجات تاپقۇچى پىرقىنىڭ ئەقىدىسى ئۈستىدە مۇستەھكەم قىلىشىنى ۋە تائىفەتۇل مەنسۇرە (الله نىڭ ياردىمىگە ئېرىشكۈچى گۇرۇھ) قاتارىدىن قىلىشىنى سورايمىز. الله بىزنىڭ

مەدەتكارىمىزدۇر، ئۇ نېمىدىگەن ياخشى مەدەتكار، نېمىدېگەن ياخشى ياردەمچى!

يەككە اﷲ قىلا ئىبادەت قىلىش

يەككە اﷲ قىلا ئىبادەت قىلىش ھەققىدە شۇنداق ئىيتىمىزكى، اﷲ ھەقىقەتەن ئۆزىنىڭ رەبلىكىدە، ئىلاھلىقىدا (قۇلچىلىق قىلىنىشىدا)، ئىسىم ۋە سۈپەتلىرىدە يەككە-يىگانىدۇر ۋە ھېچ شېرىكى يوقتۇر.

بۇ كائىنات ئۈچۈن اﷲ تىن باشقا ياراتقۇچى، پەرۋەردىگار، رىزىق بەرگۈچى، ئىگىدارچىلىق قىلغۇچى ۋە ئىشلارنى تەدبىر قىلغۇچى يوقتۇر. اﷲ ئۆز ئىش-ھەرىكەتلىرىدە يەككە-يىگانە بولغىنىدەك، بىز ھەم ئۆز ئىش-ھەرىكەتلىرىمىزدە يەككە اﷲ قىلا ئىبادەت قىلىمىز. شۇنداقلا ئىبادەتلىرىمىز، مەقسەتلىرىمىز ۋە خاھىشلىرىمىزدىمۇ يەككە اﷲ قىلا ئىبادەت قىلىمىز. خۇددى اﷲ ، پەرىشتىلەر ۋە ئىلىم ئەھلىلىرى: «بىر اﷲ تىن باشقا ھېچ مەئبۇد بەرھەق يوقتۇر، ئۇ ھەمىشە غالىبتۇر ۋە ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر» دەپ گۇۋاھلىق بەرگىنىدەك، بىزمۇ ھەم بۇ بۈيۈك كەلىمە تۇرغۇزغان «ئىبادەتنى يىگانە اﷲ قىلا قىلىش» ھەمدە ئۇنىڭ شەرتلىرى، مەجبۇرىيەتلىرى ۋە ھەقلىرىنى تۇرغۇزۇپ، شۇنداقلا بۇ بۈيۈك كەلىمە ئىنكار قىلغان شېرىكنىڭ تۈرلىرى ۋە ئۇنىڭ ئەگەشكۈچىلىرىنى ئىنكار قىلىپ، اﷲ تىن باشقا ھېچبىر مەئبۇدنىڭ يوقلۇقىغا گۇۋاھلىق بېرىمىز.

بىز شۇنىڭغا ئىمان كەلتۈرىمىزكى، اﷲ نىڭ مەخلۇقاتلارنى يارىتىشتىكى مەقسىتى، ئۇلارنىڭ پەقەت اﷲ نىڭ ئۆزىگىلا قۇلچىلىق قىلىشى ئۈچۈندۇر. اﷲ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ «جىنلارنى، ئىنسانلارنى پەقەت ماڭىلا

ئىبادەت قىلىش ئۈچۈنلا ياراتتىم».[1]

بىز يەنە سەجدە، رۇكۇ، نەزىر، تاۋاپ، ھەج ، قۇربانلىق، دۇئا، قانۇن چىقىرىش ۋە ئۇنىڭدىن باشقا ئىبادەت تۈرلىرىنىڭ ھەممىسىنى يەككە اللە تائالاغىلا قىلىشقا چاقىرىمىز. اللە تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿قُلْ إِنَّ صَلاَتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ۞ لاَ شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَاْ أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ﴾ «(ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى: ‹مېنىڭ نامىزىم، قۇربانلىقىم، ھاياتىم، ماماتىم، (دۇنيادا قىلغان ياخشىلىقلىرىم ۋە تائەت ـ ئىبادەتلىرىم) ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى اللە ئۈچۈندۇر [162]. اللە نىڭ شېرىكى يوقتۇر، مەن مۇشۇنىڭغا (يەنى يالغۇز اللە قىلا خالىس ئىبادەت قىلىشقا) بۇيرۇلدۇم، مەن مۇسۇلمانلارنىڭ ئەۋۋىلىمەن [163]›».[2]

اللە نىڭ بۇيرۇقلىرى: كەۋنىي بۇيرۇق ۋە شەرئىي بۇيرۇق[3] دەپ ئىككى تۈرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. اللە تائالا ئۆزىنىڭ ھېكمىتىنىڭ تەقەززاسى ۋە ئىرادىسى بويىچە ھۆكۈم ۋە تەدبىر قىلىپ، كەۋنىي ھۆكۈمنى ئۆزىگىلا خاس قىلغىنىدەك، شەرئىي ھۆكۈمدە ۋە ئىبادەتتە اللە قا ھېچكىمنى شېرىك قىلمايمىز. اللە تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿أَلاَ لَهُ الْخَلْقُ وَالأَمْرُ تَبَارَكَ اللّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ «يارىتىش، ئەمىر قىلىش راستىنلا اللە نىڭ ئىلكىدىدۇر، ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى

[1] سۈرە زارىيات 56 ـ ئايەت.

[2] سۈرە ئەنئام 162 ـ ، 163 ـ ئايەتلەر.

[3] كەۋنىي بۇيرۇق دېگىنىمىز، بەندىنىڭ ئۇنىڭغا خىلاپلىق قىلىشى مۇمكىن بولمايدىغان يامغۇر يېغىش، كېچە ـ كۈندۈزلەرنىڭ ئالمىشىشى، قۇياش، ئاي، يۇلتۇزلارنىڭ ھەرىكەتلىرى قاتارلىق بۇيرۇقلارنى كۆرسىتىدۇ؛ شەرئىي بۇيرۇق دېگىنىمىز، بەندىنىڭ ئۇنىڭغا خىلاپلىق قىلىشى مۇمكىن بولىدىغان ناماز، روزا، زاكات، ھەج، ھىجرەت، تەييارلىق، جىھاد ۋە شۇنىڭغا ئوخشاش بۇيرۇقلارنى كۆرسىتىدۇ.

الله نىڭ دەرىجىسى كاتتىدۇر». [1]

الله تائالا هالال قىلغان نەرسە هالالدۇر، هارام قىلغان نەرسە هارامدۇر. الله تائالا بۇ هەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿إِنِ الْحُكْمُ إِلاَّ لِلَّهِ أَمَرَ أَلاَّ تَعْبُدُواْ إِلاَّ إِيَّاهُ﴾ «ئىبادەت ۋە دىن بارىسىدىكى بارچە هۆكۈملەر پەقەت الله قىلا مەنسۇپ، ئۇ سىلەرنى پەقەت ئۆزىگىلا ئىبادەت قىلىشقا بۇيرۇغان». [2]

الله تائالادىن باشقا هېچبىر قانۇن چىقارغۇچى هەق ئەمەستۇر. بىز الله تائالادىن باشقا هەر قانداق قانۇن چىقارغۇچىلاردىن بىزارمىز، ئۇلاردىن مۇناسىۋەتنى ئۈزىمىز ۋە ئۇلارنى ئىنكار قىلىمىز. الله تىن باشقىنى رەب قىلمايمىز، ئىگىمۇ قىلمايمىز؛ شۇنىڭدەك، ئىسلامدىن باشقىنى دىن قىلمايمىز. كىمكى الله تائالادىن باشقا قانۇن چىقارغۇچىلارنى ۋە هۆكۈم قىلغۇچىلارنى ئېتىراپ قىلسا، ئۇنىڭغا ئەگەشسە هەمدە الله تائالانىڭ شەرىئىتىگە قارشى قانۇن چىقىرىشقا ئىتتىپاقلا كەلسە، الله تائالادىن باشقىنى ئىلاھ قىلىۋالغان ۋە ئىسلامدىن باشقىنى دىن قىلىۋالغان بولىدۇ. الله تائالا بۇ هەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَإِنَّ الشَّيَاطِينَ لَيُوحُونَ إِلَى أَوْلِيَائِهِمْ لِيُجَادِلُوكُمْ وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ﴾ «شۈبهىسىزكى، شەيتانلار ئۆز دوستلىرىنى (يەنى مۇشرىكلارنى) سىلەر بىلەن دەتالاش قىلىشقا ۋەسۋەسە قىلىدۇ، ئەگەر ئۇلارغا ئىتائەت قىلساڭلار، سىلەر چوقۇم مۇشرىك بولۇپ قالىسىلەر». [3] الله تائالا يەنە مۇنداق دەيدۇ: ﴿اتَّخَذُوا

[1] سۈرە ئەئراف 54 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[2] سۈرە يۇسۇف 40 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[3] سۈرە ئەنئام 121 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

﴿أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ﴾ «ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ ھىبرىلىرىنى، راھىبلىرىنى (يەھۇدىيلار بىلەن ناسارالارنىڭ دىنىي باشلىقلىرىنى، ئۆلىمالىرىنى) ۋە مەريەم ئوغلى مەسىھنى مەئبۇد قىلىۋالدى». [1]

اللّٰه نىڭ ئىسىم ـ سۈپەتلىرىدە اللّٰه نى بىر دەپ بىلىمىز. اللّٰه نىڭ ئىسىمدىشى، تەڭدىشى ۋە ئوخشىشى يوقتۇر. اللّٰه تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ۞ اللَّهُ الصَّمَدُ ۞ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ۞ وَلَمْ يَكُن لَّهُ كُفُوًا أَحَدٌ﴾ «(ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى: <ئۇ اللّٰه بىردۇر، ھەممە اللّٰه قا موھتاجدۇر، اللّٰه بالا تاپقانمۇ ئەمەس، تۇغۇلغانمۇ ئەمەس، ھېچ كىشى ئۇنىڭغا تەڭداش بولالمايدۇ>». [2]

اللّٰه ، ئۆزىنىڭ كىتابىدا سۈپەتلىگەن ھەمدە پەيغەمبەر ﷺ نىڭ سۈننەتلىرىدە سۈپەتلەنگەن ئۇلۇغلۇق ۋە كامىللىق سۈپەتلىرىدە يالغۇزدۇر. اللّٰه نىڭ ھەرقانداق بىر سۈپەتلىرى بىلەن اللّٰه نىڭ مەخلۇقاتلىرىدىن ھېچبىرىنى سۈپەتلىمەيمىز، اللّٰه تىن باشقا ھېچكىمگە اللّٰه نىڭ ئىسمىنى ئاجرىتىپ بەرمەيمىز. اللّٰه قا مىسال كەلتۈرمەيمىز، اللّٰه نى ئۆزىنىڭ مەخلۇقاتلىرىدىن ھېچبىرىگە ئوخشاتمايمىز. رەببىمىزنىڭ ئىسىم ۋە سۈپەتلىرىنى بۇرمىلىمايمىز بەلكى اللّٰه ئۆزىنى سۈپەتلىگەن ۋە پەيغەمبەر ﷺ ئۆز سۈننەتلىرىدە اللّٰه نى سۈپەتلىگەن سۈپەتلىرىنى ئۆزگەرتمەستىن، بىكار قىلىۋەتمەستىن ۋە قانداق ھالەتتە ئىكەنلىكىنى سۈرۈشتە قىلماستىن، كۆچمە مەنىسى بويىچە ئەمەس بەلكى ھەقىقىي مەنىسى بويىچە ئىمان كەلتۈرىمىز. اللّٰه تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ:

---

[1] سۈرە تەۋبە 31 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[2] سۈرە ئىخلاس.

﴿وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَى فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ «ئاسمانلاردا، زېمىندا ئەڭ ئالىي سۈپەت اللّٰه قا خاستۇر، اللّٰه غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر».[1]

اللّٰه ئۆزىنى سۈپەتلىگەن سۈپەتلەردىن بىرەرىنى يوققا چىقارمايمىز، سۆزلىرىنى ئۆز ئورنىدىن يۆتكىمەيمىز ھەمدە بۇ مەسىلىدە اللّٰه نى پاكلاشنى باھەنە قىلىپ تۇرۇپ، ئۆزىمىزنىڭ كۆز-قاراشلىرى بىلەن تەئۋىل قىلمايمىز ياكى گۇمانىمىز بويىچە تەسەۋۋۇر قىلمايمىز. اللّٰه ۋە پەيغەمبەر ﷺ گە بويسۇنغان ھەمدە شۈبھىلىك بولغان نەرسىلەرنىڭ ئىلمىنى شۇ نەرسىنىڭ ئالىملىرىغا قايتۇرغان كىشىلا اللّٰه نىڭ دىنىدا سالامەت قالىدۇ.

بىر كىشىنىڭ ئىسلامدىكى قەدىمى بويسۇنۇش ۋە تەسلىم بولۇش بىلەن مۇستەھكەم بولىدۇ. كىمكى چەكلەنگەن نەرسىنىڭ ئىلمىنى تەلەپ قىلسا، چۈشەنچىسى (اللّٰه نىڭ ھۆكۈمىگە) تەسلىم بولۇش بىلەن قانائەت قىلمىسا، ئۇ كىشىنىڭ بۇ مەقسىتى ئۇنى توغرا ئىماندىن ۋە خالىس تەۋھىدتىن پەردىلەپ قويىدۇ.

اللّٰه تائالانىڭ قۇرئان كەرىمنى روشەن ئەرەب تىلى بىلەن نازىل قىلغانلىقىغا ئىمان كەلتۈرىمىز. بىز «اللّٰه تائالانىڭ سۈپەتلىرىنىڭ مەنىلىرىنى بىلىشنى پەقەت (اللّٰه قىلا) تاپشۇرىمىز» دېمەيمىز ئەمما قانداق رەۋىشتە ئىكەنلىكىنىڭ ئىلمىنى پەقەت (اللّٰه قا) تاپشۇرىمىز، شۇنداقلا بىز: ﴿آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِّنْ عِندِ رَبِّنَا﴾ «ئۇنىڭغا ئىشەندۇق ھەممىسى پەرۋەردىگارىمىز تەرىپىدىن نازىل قىلىنغان»[2] دەيمىز.

[1] سۈرە رۇم 27- ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[2] سۈرە ئال ئىمران 7- ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

بىز جەھمىيىلەرنىڭ[1] (الله نىڭ سۈپەتلىرى تىلغان ئېلىنغان ئايەت ـ ھەدىسلەرنىڭ لەۋزىلىرىنى ھەقىقىي مەنىسىدىن) بىكار قىلىۋېتىشىدىن ۋە مۇشەببىھلەرنىڭ[2] ئوخشىتىشىدىن الله ئۇچۇن ئادا ـ جۇدامىز. ھەر ئىككىلىسىگە مايىل بولۇپ كەتمەيمىز بەلكى رەببىمىز بولۇشلۇق قىلىش بىلەن بولۇشىز قىلىشىنىڭ ئوتتۇرىسىنى ئىرادە قىلغاندەك، ئوتتۇراھال يول تۇتىمىز. الله تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ «ھېچ شەيئى الله قا ئوخشاش ئەمەستۇر. الله ھەممىنى ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، ھەممىنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر». [3] كىمكى بىكار قىلىۋېتىشتىن ۋە ئوخشىتىشتىن ساقلانمىسا، توغرا يولدىن ئېزىپ كەتكەن ۋە (الله نى) پاكلاش مەقسىتىگە يېتەلمىگەن بولىدۇ.

بىز مۇشۇ بابتا ۋە باشقا بابلاردىمۇ سەلەف سالىھلىرىمىزدىن ئىبارەت ئەھلى سۈننەت ۋەلجامائەتنىڭ يولىنى تۇتىمىز. پەيغەمبەر ﷺ نىڭ مۇتىۋاتىر ھەدىسلىرى ۋە الله تائالانىڭ كىتابى الله تائالانىڭ ئاسماننىڭ ئۈستىدە ئىكەنلىكى ۋە ئۆز ئەرشىنىڭ ئۈستىدە قارار ئالغانلىقى ھەققىدە خەۋەر بەرگەن. الله تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿أَأَمِنْتُمْ مَنْ فِي السَّمَاءِ أَنْ يَخْسِفَ بِكُمُ الْأَرْضَ فَإِذَا هِيَ تَمُورُ﴾ «(ئى كۇففارلار!) ئاسماندىكى زاتنىڭ يەر تەۋرىگەن چاغدا سىلەرنى يەرگە يۇتقۇزۇۋېتىشىدىن قورقماسىلەر؟». [4]

بىر دېدەكنىڭ ھەدىسىدە مۇنداق كەلگەن: پەيغەمبەر ﷺ بىر دېدەكتىن: «الله قەيەردە؟» دەپ سورىۋېدى، ئۇ: «الله ئاسماندا» دەپ

---

[1] ئىزاھات: جەھمىيەلەر الله نىڭ سۈپەتلىرىنى ئىنكار قىلىدۇ.

[2] ئىزاھات: مۇشەببىھلەر الله نىڭ سۈپەتلىرىنى مەخلۇقلارنىڭ سۈپىتىگە ئوخشىتىدۇ.

[3] سۈرە شۇرا 11 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

[4] سۈرە مۇلك 16 ـ ئايەت.

جاۋاب بەردى. پەيغەمبەر ﷺ: «مەن كىم؟» دەپ سورىۋىدى، ئۇ: «سەن الله نىڭ ئەلچىسى» دەپ جاۋاب بەردى. پەيغەمبەر ﷺ (ئۇ دېدەكنىڭ ئىگىسىگە): «ئۇنى ئازاد قىلىۋەت، ھەقىقەتەن ئۇ مۇئمىن ئىكەن» دېگەن.[①]

يۇقىرىقىلار شەكسىز ھەقىقەتتۇر. خۇددى: «الله قا ئاسمان سايە تاشلاپ تۇرىدۇ ياكى الله نى ئاسمان كۆتۈرۈپ تۇرىدۇ» دېگۈچىلەرنىڭ باتىل گۇمانلىرىدىن سەلەف سالىھلىرىمىز ساقلانغاندەك بىزمۇ ھەم ساقلىنىمىز، بۇ گۇمانلار شەكسىز باتىلدۇر. بىدئەت ئەھلىنىڭ جەڭگە-جېدەللىرى ۋە ئەھلى سۈننەتكە باتىللارنى چاپلاشلىرى، بىزنى بۇلارنى سۆزلەشكە ۋە باتىلغا چىقىرىشقا ھەمدە الله نى ئۇنىڭدىن پاكلاشقا مەجبۇرلىدى. الله تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ﴾ «الله نىڭ كۇرسى ئاسمانلارنى ۋە زېمىنلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ».[②] الله تائالا يەنە مۇنداق دەيدۇ: ﴿يُمْسِكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ﴾ «الله ھەقىقەتەن ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى (قۇدرىتى ۋە گۈزەل ھېكمىتى بىلەن) چۈشۈپ كېتىشتىن توختىتىپ تۇرىدۇ».[③] الله تائالا يەنە مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَيُمْسِكُ السَّمَآءَ أَن تَقَعَ عَلَى الْأَرْضِ إِلَّا بِإِذْنِهِ﴾ «(ئاسماننىڭ) زېمىنغا چۈشۈپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن، الله ئاسماننى توختىتىپ تۇرىدۇ، پەقەت الله نىڭ ئىزنى بىلەن (ئاسماننىڭ قىيامەت بولغان چاغدا) چۈشۈپ كېتىشى بۇنىڭدىن مۇستەسنا».[④] الله تائالا يەنە مۇنداق دەيدۇ:

[①] مۇسلىم رىۋايىتى.
[②] سۈرە بەقەرە 255- ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[③] سۈرە فاتىر 41- ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[④] سۈرە ھەج 65- ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَن تَقُومَ السَّمَآءُ وَالْأَرْضُ بِأَمْرِهِ﴾ «اللە نىڭ ئاسمان ـ زېمىننى ئۆز ئەمرى بىلەن (مۇئەللەق) تۇرغۇزۇشى اللە نىڭ (كامالى قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان) ئالامەتلىرىدىندۇر».[1]

بىز اللە تائالانىڭ ئۆزىنىڭ ئەرشى ئۈستىدە قارار ئالغانلىقىغا ئىمان كەلتۈرىمىز. اللە تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى﴾ «شەپقەتلىك اللە ئەرشىنىڭ ئۈستىدە ئۆزىگە لايىق رەۋىشتە قارار ئالدى».[2]

بىز «الإستواء» (قارار ئېلىش)نى «الإستيلاء» (ئىگە بولۇش)دەپ تەئۋىل قىلمايمىز (ئىزاھلىمايمىز) بەلكى ئۇنى اللە چۈشۈرگەن قۇرئاندىكى ئەرەب تىلىنىڭ لۇغەت مەنىسى بويىچە چۈشىنىمىز. بىز اللە نىڭ قارار ئېلىشىنى مەخلۇقلاردىن بىرەرىنىڭ قارار ئېلىشىغا ئوخشاتمايمىز بەلكى ئىمام مالىك ئېيتقاندەك: «<الإستواء> (قارار ئېلىش) مەلۇمدۇر، ئۇنىڭغا ئىمان ئېيتىش ۋاجىبتۇر، قانداق رەۋىشتە ئىكەنلىكى مەجھۇلدۇر، ئۇ ھەققىدە سوئال سوراش بىدئەتتۇر»[3] دەيمىز. اللە تائالا ئۆز كىتابىدا خەۋەر بەرگەن ۋە سەھىھ سۈننەتلەردە بايان قىلىنغان اللە نىڭ باشقا سۈپەتلىرىنى ۋە چۈشۈش ـ كېلىشىگە ئوخشاش ئىشلىرىنىمۇ يۇقىرىقى قائىدىگە ئاساسەن چۈشىنىمىز.

اللە نىڭ ئۆز ئەرشى ئۈستىدە قارار ئالغانلىقى ۋە ئاسمانلارنىڭ

---

[1] سۈرە رۇم 25 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

[2] سۈرە تاھا 5 ـ ئايەت.

[3] ئىبنى ئابدۇلبەرنىڭ «الاستذكار» ناملىق كىتابى 8 ـ توم 151 ـ بەت، ئىبنى ھەجەرنىڭ «فتح الباري» ناملىق كىتابى 8 ـ توم 596 ـ بەت.

ئۇستىدە تۇرۇپمۇ بەندىلەرگە يېقىن ئىكەنلىكىگە ئىمان ئېيتىمىز. الله تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ﴾ «مېنىڭ بەندىلىرىم سەندىن مەن توغرۇلۇق سورىسا (ئۇلارغا ئېيتقىنكى)، مەن ھەقىقەتەن ئۇلارغا يېقىنمەن».[1]

بىرلىككە كېلىنگەن ھەدىستە مۇنداق كەلگەن: «ئى كىشىلەر! ئۆزۈڭلەرنى بېسىۋېلىڭلار. سىلەر چاقىرىۋاتقان زات گاس ۋە غايىب ئەمەس بەلكى ئاڭلىغۇچى، كۆرگۈچى ۋە يېقىن زاتتۇر. ھەقىقەتەن سىلەر چاقىرىۋاتقان زات سىلەرنىڭ بىرىڭلارغا ئۆزىنىڭ ئۇلىغىنىڭ بويىنىدىنمۇ يېقىنراقتۇر».

بەندىلەر مەيلى قەيەردە بولسۇن، الله تائالا ئۇلار بىلەن بىرگىدۇر. الله تائالا ئۇلار قىلىۋاتقان ھەر نەرسىلەرنى بىلىپ تۇرىدۇ. الله تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ «سىلەر قەيەردە بولساڭلار الله سىلەر بىلەن بىرگە، الله قىلىۋاتقان ئىشىڭلارنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر».[2] بىز الله تائالانىڭ: «الله سىلەر بىلەن بىرگە...» دېگەن سۆزىنى زىندىقلارنىڭ: «الله ئۆز بەندىسى بىلەن ئارىلاشقۇچى، ئۇلارنىڭ بەزىسىگە چۈشكۈچى ۋە ئۇلار بىلەن بىرلىشىپ كەتكۈچى» دەپ چۈشەنگىنىدەك چۈشەنمەيمىز. بىز بۇنداق ئېتىقادنىڭ ھەممىسىدىن الله ئۈچۈن ئادا ـ جۇدامىز.

الله پۈتۈن بەندىلىرى بىلەن ئومۇمىي جەھەتتە بىرگە بولۇش سۈپىتىدىن باشقا مۆئمىنلەر بىلەن خاس بىرگە بولۇش سۈپىتى بار. ئۇ بولسىمۇ ياردەم بېرىش، تەۋپىق بېرىش ۋە توغرىغا يەتكۈزۈش

---

[1] سۇرە بەقەرە 186 ـ ئايەت.
[2] سۇرە ھەدىد 4 ـ ئايەت.

بولغان بىرگە بولىدۇ. ﴿إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ﴾ «الله ھەقىقەتەن تەقۋادارلىق قىلغۇچىلار ۋە ياخشى ئىش قىلغۇچىلار بىلەن بىللىدۇر».[1]

الله تائالا گەرچە ئۆزىنىڭ ئەرشى ئۈستىدە قارار ئالغان ۋە ئاسمانلارنىڭ ئۈستىدە بولسىمۇ، بەندىلىرى قەيەردە بولسا ئۇلار بىلەن بىرگىدۇر. الله تائالا ئۇلار ئەمەل قىلىۋاتقان ھەربىر ئىشلارنى بىلىپ تۇرغۇچىدۇر. ئۇ، دۇئا قىلغۇچىغا يېقىندۇر، مۇئمىن بەندىلىرىنى يامانلىقلاردىن ساقلاش، ئۇلارغا ياردەم بېرىش ۋە ئۇلارغا كېپىل بولۇش بىلەن بىرگىدۇر. الله نىڭ بەندىلىرىگە يېقىن بولۇشى ۋە بىرگە ئىكەنلىكى الله تائالانىڭ ئاسمانلارنىڭ ئۈستىدە بولۇشى بىلەن زىت كەلمەيدۇ چۈنكى الله تائالانىڭ سۈپەتلىرىدە ھېچ تەڭدىشى يوقتۇر، الله ئۆز بەندىلىرىگە يېقىن بولۇش بىلەن بىرگە ئۈستىدىدۇر، ئەڭ ئۈستىدە بولۇشى بىلەن بىرگە بەندىلىرىگە يېقىندۇر.

الله نىڭ ئۆز بەندىلىرى ئۈستىدىكى ھەققى بولغان بۇ ئۇلۇغ تەۋھىدنىڭ مېۋىلىرى تۆۋەندىكىچە:

1. مۇۋەھھىد (يەككە الله قىلا ئىبادەت قىلغۇچى) بەندىلەرنىڭ رەببىنىڭ جەننىتىگە ئېرىشىشى ۋە دوزاختىن قۇتۇلۇشى.

2. الله نىڭ ئۇلۇغلۇق ۋە كامىللىق سۈپەتلىرىنى تونۇپ تۇرۇپ ئۇلۇغلاش، تەسبىھ ئېيتىش ھەمدە الله نى ئوخشىتىش ۋە مىسال كەلتۈرۈشتىن پاك دەپ ئېتىقاد قىلىش.

3. الله قا ئىبادەتتە، ھۆكۈمدە ۋە قانۇن چىقىرىشتا شېرىك كەلتۈرگەن كىشىلەرنىڭ بىلىمسىزلىكى ۋە ئەقىلسىزلىكىنى تونۇش.

4. يارىتىش، ئىگە بولۇش، رىزىق بېرىش ۋە ئالەملەرنىڭ

[1] سۈرە نەھل 128 ـ ئايەت.

ئىشلىرىنى كونترول قىلىشتا ھېچبىر نېسىۋىسى يوق تۇرۇپ، ئۆزلىرىنى ئاشۇ ئىشلارنىڭ بىرەرسىدە شېرىك قىلىۋالغان كىشىلەرنى يوقىتىش ۋە يىمىرىپ تاشلاش.

5. قەلب ۋە كۆڭۈلنىڭ مەخلۇققا قۇل بولۇشتىن ئازات بولۇشى.

6. بەندىنىڭ دۇنيا ۋە ئاخىرەت ھاياتىدا مۇستەھكەم بولۇشى.

چۈنكى خىلمۇخىل شېرىكلەرگە ئىبادەت قىلغان ۋە شۇ باتىل مەئبۇدلاردىن خىلمۇخىل شەكىلدە قورقۇپ ۋە ئۈمىد قىلىپ دۇئا قىلغان كىشى بىلەن، ئۆز رەببىنى بىر دەپ بىلگەن، ئۇنىڭدىنلا قورققان، ئۈمىد قىلغان ھەمدە مەقسىتىنى، ئىرادىسىنى ۋە ئىبادىتىنى ئۆز رەببىگىلا قىلغان كىشى ئوخشاش ئەمەستۇر.

ئى ئىسلامنىڭ ۋە ئىسلام ئەھلىنىڭ ئىگىسى الله ! بىزلەرنى ساڭا ئۇچراشقانغا قەدەر پەقەت ساڭىلا شېرىكسىز ئىبادەت قىلىشتا مۇستەھكەم قىلغىن، ئامىن!

پەرىشتىلەر

بىز اللە نىڭ پەرىشتىلىرىگە ئىمان كەلتۈرىمىز ھەمدە ئۇلارنىڭ اللە قا ئالدى بىلەن سۆز قىلىشقا پېتىنالمايدىغان ھۆرمەتلىك بەندىلىرى ئىكەنلىكىگە، اللە نىڭ ھەيۋىسىدىن قورقۇپ تۈرىدىغانلىقىغا ۋە اللە قا كېچە-كۈندۈز بوشاشماي تەسبىھ ئېيتىپ تۇرىدىغانلىقىغا ئىمان كەلتۈرىمىز. ئۇلار اللە نىڭ قوشۇنى بولغانلىقى ۋە ئىمان ئېيتقان كىشىلەرگە كەچۈرۈم تەلەپ قىلىپ تۇرىدىغانلىقى ئۈچۈن، ئۇلارنى دوست تۇتىمىز، ياخشى كۆرىمىز ۋە ئۇلارنى يامان كۆرگۈچىلەرنى يامان كۆرىمىز.

ئۇلارنىڭ قاتارىدىن روھۇل ئەمىن بولغان جىبرىئىل، مىكائىل، سۇر چېلىشقا مۇئەككەل قىلىنغان ئىسرافىل، ئەرشنى كۆتۈرۈشكە مۇئەككەل قىلىنغانلار، ئۆلۈم پەرىشتىسى، مۇنكىر ۋە نەكىر، دوزاخنىڭ ئىشىك باقارى مالىك، جەننەتنىڭ ئىشىك باقارى رىزۋان، تاغقا مۇئەككەل قىلىنغان پەرىشتە، كىرامەن كاتىبىين (خاتىرىلىگۈچى ئىككى پەرىشتە) ۋە شۇنىڭغا ئوخشاش پەرىشتىلەر ناھايىتى كۆپ بولۇپ، ئۇلارنىڭ سانىنى پەقەت اللە تائالا ئۆزى بىلىدۇ.

بۇخارى ۋە مۇسلىمدىكى ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنغان ھەدىستە، مېئراج توغرىسىدا مۇنداق بايانلار كەلگەن: «پەيغەمبەر ﷺ ئاسماندىكى بەيتۇلمەئمۇرغا كۆتۈرۈلگەن... ئۇنىڭغا ھەر كۈنى 70 مىڭ پەرىشتە كىرىپ ناماز ئوقۇيتتى، بىر قېتىم كىرگەنلىرى قايتا كىرمەيتتى».

سەھىھ مۇسلىمدا ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ﷺ مۇنداق دېگەن: «پەرىشتىلەر نۇردىن، جىنلار ئوتنىڭ يالقۇنىدىن، ئادەم بولسا سىلەرگە سۈپەتلەپ بېرىلگەن نەرسىدىن (لايدىن) يارىتىلغان».

گاھىدا پەرىشتىلەر الله نىڭ بۇيرۇقى بىلەن، مەريەمنىڭ قىسسىسى ھەمدە پەيغەمبەر ﷺدىن ئىسلام، ئىمان ۋە ئېھسان ھەققىدە سورىغان چاغدىكى جىبرىئىلنىڭ ھەدىسىدىكىدەك ئىنسان شەكلىگىمۇ كىرەلەيدۇ. ئەمما پەرىشتىلەرنىڭ ھەقىقىي سۈرىتى ھەققىدە، الله تائالا قۇرئان كەرىمدە ئۆزىنىڭ پەرىشتىلىرىدىن ئىككى قاناتلىق، ئۈچ قاناتلىق ۋە تۆت قاناتلىق ئەلچىلەرنى قىلىدىغانلىقى ھەمدە يارىتىشتا خالىغىنىنى زىيادە قىلىدىغانلىقى، شۇنداقلا ئۆزىنىڭ ھەر نەرسىگە قادىر ئىكەنلىكىدىن خەۋەر بەرگەن. پەيغەمبەر ﷺ جىبرىئىل ئەلەيھىسسالامنى 600 قاناتلىق، ئۇپۇقلارنى توسقان ھالەتتە ئەسلى سۈرىتىدە كۆرگەن.

پەرىشتىلەرگە ئىمان كەلتۈرۈشنىڭ مېۋىلىرى تۆۋەندىكىچە:

1. الله نى ئۇلۇغلاش. چۈنكى يارىتىلغۇچىنىڭ ئۇلۇغلۇقى بولسا، ياراتقۇچىنىڭ ئۇلۇغلۇقىنىڭ دەلىلىدۇر.

2. بەندىنىڭ ئۆزى بىلەن بىرگە بولغان الله نىڭ پەرىشتىلىرىدىن ھايا قىلىشى.

3. غېرىب مۇئمىنىنىڭ (پەرىشتىلەرگە كەلتۈرگەن) ئىمان بىلەن مۇستەھكەم بولۇشى، الله تەرىپىدىن ئۇنى ساقلىغۇچىلارنىڭ بارلىقىنى ئەسلەپ تۇرۇشى ۋە قوللىغۇچىلىرىنىڭ ئازلىقى بىلەن غېرىبسىنماسلىقى. ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ﷺ مۇنداق دېگەن: «الله تائالا بىرەر بەندىنى ياخشى كۆرسە جىبرىئىل ئەلەيھىسسالامغا: <الله تائالا پالانى كىشىنى ياخشى كۆرىدۇ، ئۇنى ياخشى كۆرگىن> دەپ نىدا قىلىدۇ، جىبرىئىلمۇ ئۇنى ياخشى كۆرىدۇ، ئاندىن جىبرىئىل ئاسمان ئەھلىگە: <الله پالانى كىشىنى ياخشى كۆرىدۇ، ئۇنى ياخشى كۆرۈڭلار> دەپ نىدا قىلىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇنى ئاسمان ئەھلىمۇ ياخشى كۆرىدۇ.

ئاندىن ئۇ ئادەم زېمىن ئەھلىنىڭ ياخشى كۆرۈشىگە ئېرىشىدۇ».[1]

الله ياخشى كۆرگەن كىشىلەرنى، الله نىڭ پەرىشتىلىرىنى ۋە الله نىڭ مۇئمىن بەندىلىرىنى ياخشى كۆرۈش ھەمدە دوست تۇتۇش، شۇنداقلا الله نى، الله نىڭ پەرىشتىلىرىنى ۋە مۇئمىن بەندىلەرنى يامان كۆرگەن كىشىلەرنى يامان كۆرۈش، دۈشمەن تۇتۇش ھەمدە ئۇلاردىن ئادا ـ جۇدا بولۇش مۇئمىن كىشىگە ۋاجىبتۇر. ھەقىقەتەن بۇ، ئىماننىڭ ئەڭ مۇستەھكەم ھالقىلىرىدىندۇر.

---

[1] بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايىتى.

كىتابلار

ﷲ ئۆزىنىڭ ئەلچىلىرىگە چۈشۈرگەن كىتابلىرىغا ئۇمۇمەن ئىمان كەلتۈرىمىز ھەمدە ﷲ ئۆزىنىڭ ئەلچىلىرىگە چۈشۈرگەن تەۋرات، ئىنجىل ۋە زەبۇرغا ئوخشاش ئىسمىنى (تەپسىلىي) ئاتىغان كىتابلىرىغا تەپسىلىي ئىمان كەلتۈرىمىز. ئۇ كىتابلارنىڭ ئاخىرقىسى ئۇلۇغ قۇرئان كەرىمدۇر، ئۇ، ئالەملەر رەببىنىڭ (مەجازىي مەنە[1] ئەمەس بەلكى) ھەقىقىي مەنىدىكى ھەق كالامىدۇر. ﷲ نىڭ باشقا كىتابلىرىغا نازارەتچى بولغۇچى بۇ كىتابنى روھۇل ئەمىن جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام، مۇھەممەد ﷺ نىڭ رەسۇل (يەنى كىتاب بېرىلگەن پەيغەمبەرلەر قاتارىدىن) بولۇشى ئۈچۈن ئېلىپ چۈشكەن.

قۇرئان ﷲ تەرەپتىن چۈشۈرۈلگەندۇر، ئۇ مەخلۇق ئەمەس ھەمدە ئۇنىڭغا مەخلۇقلارنىڭ سۆزلىرىدىن بىرەر نەرسە باراۋەرمۇ بولالمايدۇ. كىمكى ﴿إِنْ هَذَا إِلاَّ قَوْلُ الْبَشَرِ﴾ «بۇ پەقەت ئىنسان سۆزىدۇر»[2] دېسە، ھەقىقەتەن كاپىر بولىدۇ. ئەگەر ئۇ شۇ سۆزىدىن قايتمىسا ۋە تەۋبە قىلمىسا، ئۇ، ﷲ تائالانىڭ: ﴿سَأُصْلِيهِ سَقَرَ﴾ «ئۇنى مەن سەقەرگە(يەنى دوزاخقا) سالىمەن»[3] دېگەن سۆزىگە ھەقلىق بولۇپ قالىدۇ.

بىز ﷲ تائالانىڭ مۇسا ئەلەيھىسسالامغا (بىۋاسىتە) سۆز قىلغانلىقىغا ئىمان كەلتۈرىمىز. شۇنداقلا ﷲ تائالانىڭ قۇرئاننى كىشىلەر تەرىپىدىن ئۆزگەرتىلىشىدىن ساقلايدىغانلىقىغا ئىمان

---

[1] مەجازىي مەنە — كۆچمە مەنە.
[2] سۈرە مۇددەسسىر 25ـ ئايەت.
[3] سۈرە مۇددەسسىر 26ـ ئايەت.

كەلتۈرىمىز. الله تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ﴾ «قۇرئاننى ھەقىقەتەن بىز نازىل قىلدۇق ۋە چوقۇم ئۇنى قوغدايمىز».[1]

الله تائالا بەندىلەرنى ئاگاھلاندۇرۇشنى قۇرئان (ۋە سۈننەتنىڭ يېتىپ بارغان بولۇشىغا) باغلىغانلىقىغا ئىمان كەلتۈرىمىز. الله تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَأُوحِيَ إِلَيَّ هَذَا الْقُرْآنُ لِأُنْذِرَكُمْ بِهِ وَمَنْ بَلَغَ﴾ «بۇ قۇرئان ماڭا، سىلەرنى ۋە (قىيامەتكىچە) قۇرئان يەتكەن كىشىلەرنى ئاگاھلاندۇرۇش ئۈچۈن ۋەھيي قىلىندى».[2]

بىز الله تائالانىڭ كىتابىنى تۇتۇپ ماڭغان كىشىنىڭ نىجات تاپىدىغانلىقى ھەمدە ئۇنىڭدىن يۈز ئۆرۈگەن، ئۇنى تەرك ئەتكەن كىشىنىڭ ئېزىپ كېتىدىغانلىقى ۋە ھالاك بولىدىغانلىقىغا، شۇنداقلا الله تائالانىڭ كىتابىنىڭ مۇستەھكەم تۇتقا ۋە مەھكەم ئارغامچا ئىكەنلىكىگە ئىمان كەلتۈرىمىز.

الله نىڭ كىتابلىرىغا ئىمان كەلتۈرۈشنىڭ مېۋىلىرى تۆۋەندىكىچە:

1. الله نىڭ كىتابىنى چىڭ تۇتۇش، ئۇنىڭغا مۇستەھكەم ئېسىلىش، ئۇنىڭ بۇيرۇقلىرىنى ئۇلۇغلاش، ئەمەل قىلىش ۋە بەزىسىنى بەزىسىگە سوقۇشتۇرماسلىق.

2. ئۇنىڭ مۇتەشابىھ (مەنىسى مۇئەييەن ئەمەس) ئايەتلىرىگە ئىمان كەلتۈرۈش ۋە ئىلىمدە توشقانلارنىڭ يولىغا ئاساسەن، ئۇنى مۇھكەم (مەنىسى ئوچۇق ئايەت)لەرگە قايتۇرۇش.

[1] سۈرە ھىجىر 9 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[2] سۈرە ئەنئام 19 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

ئەلچىلەر ۋە پەيغەمبەرلەر

ﷲ تائالا ئۆز كىتابىدا ۋە پەيغەمبەر ﷺ ئۆز ھەدىسلىرىدە خەۋەر بەرگەن پەيغەمبەرلەر ۋە ئەلچىلەرنىڭ ھەممىسىگە ئىمان كەلتۈرىمىز. مەيلى بىزگە قىسسە قىلىپ بېرىلگىنى ياكى قىسسە قىلىپ بېرىلمىگىنى بولسۇن، ئۇلاردىن ھېچبىرىنى ئايرىۋەتمەيمىز، يەنى بەزىسىگە ئىمان كەلتۈرۈپ، بەزىسىگە ئىمان كەلتۈرمەي قالمايمىز.

ﷲ تائالا ئۆز كالامىدا ئېيتقاندەك، ئۇلارنى بىر ئاساسقا جۈغلىغان. ﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ﴾ «بىز ھەقىقەتەن ھەر بىر ئۈممەتكە <ﷲ قا ئىبادەت قىلىڭلار، تاغۇتتىن[①] يىراق بولۇڭلار> دەپ پەيغەمبەر ئەۋەتتۇق». [②]

ﷲ تائالا يەنە مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ﴾ «(ئى مۇھەممەد!) سەندىن ئىلگىرى ئەۋەتىلگەن پەيغەمبەرلەرنىڭ ھەممىسىگە: <مەندىن باشقا ھېچ مەئبۇد (بەرھەق) يوقتۇر، ماڭىلا ئىبادەت قىلىڭلار> دەپ ۋەھيي

① تاغۇت — لۇغەت مەنىسى بويىچە «چېكىدىن ئاشقۇچى»، «ئۆزىنى چوڭ تۇتقۇچى»، «كۇفرىدا ھەددىدىن ئاشقۇچى» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدىغان بولۇپ، ئىبنى تەيمىيە رەھىمەھۇللاھ مۇنداق دەيدۇ: «ﷲ تىن باشقا ئىبادەت قىلىنىغان ۋە ئىبادەت قىلىنىشنى يامان كۆرمىگەن ھەرقانداق مەخلۇق — تاغۇتتۇر» («مجموع الفتاوى» 28ـ توم 200ـ بەت)؛ شەيخ مەۋدۇدى رەھىمەھۇللاھ مۇنداق دەيدۇ: «ﷲ تىن ئۆزىنى ئۈستۈن قويىۋۋالغان، بەندىلىك دائىرىسىدىن ھالقىپ كەتكەن ۋە ئىلاھلىقنى دەۋا قىلغان ھەرقانداق شەخس، ياكى گۇرۇھ ۋە ياكى ئىدارە — تاغۇتتۇر». (مەۋدۇدىنىڭ «المصطلحات الأربعة الاساسية في القرآن الكريم — قۇرئان كەرىمدىكى تۆت ئاساسىي تېرمىن» ناملىق كىتابى 79ـ بەت) — تەرجىماندىن.

② سۇرە نەھل 36ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

قىلدۇق».①

الله تائالا يەنە مۇنداق دەيدۇ: ﴿رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ﴾ «ئەۋەتىلگەن پەيغەمبەرلەردىن كېيىن الله نىڭ ئالدىدا كىشىلەر (يەنى پەيغەمبەر ئەۋەتىلگەن بولسا ئەلۋەتتە ئىمان ئېيتاتتىم ۋە ئىتائەت قىلاتتىم دېگۈچىلەر) گە باھانە بولۇپ قالماسلىقى ئۈچۈن، (ئىتائەت قىلغۇچىلارغا جەننەت بىلەن) خۇش خەۋەر بەرگۈچى، (ئاسىيلىق قىلغۇچىلارنى دوزاختىن) ئاگاھلاندۇرغۇچى پەيغەمبەرلەرنى ئەۋەتتۇق».②

الله تائالا يەنە مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّى نَبْعَثَ رَسُولًا﴾ «پەيغەمبەر ئەۋەتمەي تۇرۇپ (ھېچ ئادەمنى) جازالىغىنىمىز يوق».③

الله تائالا يەنە مۇنداق دەيدۇ: ﴿كُلَّمَا أُلْقِيَ فِيهَا فَوْجٌ سَأَلَهُمْ خَزَنَتُهَا أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَذِيرٌ ۝ قَالُوا بَلَى﴾ «دوزاخقا ھەرقاچان بىر توپ ئادەم تاشلانغان چاغدا، دوزاخقا مۇئەككەل پەرىشتىلەر ئۇلاردىن: <سىلەرگە ئاگاھلاندۇرغۇچى پەيغەمبەر كەلمىگەنمىدى؟> دەپ سورايدۇ، ئۇلار: <ئۇنداق ئەمەس> دەيدۇ».④

ئۇلار پەقەت باشلاپ قويۇش ۋە يېتەكلەش ھىدايىتىگە ئىگە بولالايدۇ ئەمما ئۇلار بەندىلەرنىڭ قەلبلىرىنى ھىدايەت قىلىشقا قادىر بولالمايدۇ. ئۇلارنىڭ قەلبلىرى الله نىڭ بارماقلىرى ئارىسىدا، الله ئۇنى خالىغانچە ئۆرۈپ تۇرىدۇ. شۇنىڭغا ئاساسەن ھىدايەت ئىككى

① سۈرە ئەنبىيا 25_ ئايەت.
② سۈرە نىسا 165_ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
③ سۈرە ئىسرا 15_ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
④ سۈرە مۇلك 8_ ۋە 9_ ئايەتلەرنىڭ بىر قىسمى.

تۇرلۇك بولىدۇ:

1. باشلاپ قويۇش ۋە يېتەكلەش ھىدايىتى. بۇ تۇردىكى ھىدايەتكە ئەلچىلەر، پەيغەمبەرلەر ۋە دەۋەتچىلەرمۇ قادىر بولالايدۇ. الله تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ «شەك ـ شۈبھىسىزكى، سەن توغرا يولغا باشلايسەن».[①]

2. تەۋپىق ۋە توغرىغا مۇۋەپپەق قىلىش ھىدايىتى. بۇ تۇردىكى ھىدايەتكە پەقەت الله لا قادىر. الله تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ﴾ «شۈبھىسىزكى سەن خالىغان ئادەمنى ھىدايەت قىلالمايسەن لېكىن الله خالىغان كىشىنى ھىدايەت قىلىدۇ».[②] الله تائالا يەنە مۇنداق دەيدۇ: ﴿لَيْسَ عَلَيْكَ هُدَاهُمْ﴾ «(ئى مۇھەممەد!) ئۇلارنى ھىدايەت قىلىش سېنىڭ مەسئۇلىيىتىڭ ئەمەس».[③]

ھىدايەت بولسا الله تائالانىڭ پەزلى ۋە ئادىللىقىنىڭ قاتارىدىندۇر. الله تائالا ئۇنى ھەققە يۈزلەنگەن ۋە ھەقنى تەلەپ قىلغانلارغا بېرىدۇ. الله تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا﴾ «بىز ئۈچۈن كۆرەش قىلغانلارنى ئەلۋەتتە يوللىرىمىزغا يېتەكلەيمىز».[④] پەيغەمبەر ﷺ مۇنداق دېگەن: «كىمكى ياخشىلىق ئىزدىسە، ئۇنىڭغا بېرىلىدۇ».[⑤]

① سۈرە شۇرا 52 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
② سۈرە قەسەس 56 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
③ سۈرە بەقەرە 272 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
④ سۈرە ئەنكەبۇت 69 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
⑤ دارىقۇتنى رىۋايىتى، ئەلبانى «سەھىھ» دېگەن.

ئەمما ھىدايەتتىن بولغان بىرىنچى تۈر بولسا اللە نىڭ ئادىللىقى ۋە رەھمىتىدىن بولۇپ، اللە تائالا بۇنى بارچە خەلقكە تەقدىم قىلغاندۇر.

بىز پەيغەمبەرلەرنىڭ مۆجىزىلىرىگە ئىمان كەلتۈرىمىز، ئۇلارنىڭ ھەققىگە ھۆرمەت قىلىمىز، ئۇلارغا ئەدەپلىك بولىمىز ھەمدە ھېچبىر ئەۋلىيا ۋە ئىماملارنى پەيغەمبەرلەردىن ئۈستۈن بىلمەيمىز. ئۇلار ئىنساندۇر، مەخلۇقتۇر. ئۇلاردا ھېچبىر رەبلىك ۋە ئىلاھلىق خۇسۇسىيەتلىرى يوقتۇر بەلكى ئۇلاردا كېسەل بولۇش، ۋاپات بولۇش، يېيىش-ئىچىشكە ھاجىتى بولۇش ۋە ئۇنىڭدىن باشقا ئىنسانىي خۇسۇسىيەتلەر باردۇر. اللە تائالا ئۆز پەيغەمبىرىنى مۇنداق دېيىشكە بۇيرۇغان: ﴿قُلْ لَا أَمْلِكُ لِنَفْسِي نَفْعًا وَلَا ضَرًّا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ وَلَوْ كُنْتُ أَعْلَمُ الْغَيْبَ لَاسْتَكْثَرْتُ مِنَ الْخَيْرِ وَمَا مَسَّنِيَ السُّوءُ إِنْ أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ «اللە خالىمىغان ئىكەن ئۆزۈمگە پايدا يەتكۈزۈش، زىياننى ئۆزۈمدىن دەپئى قىلىش قولۇمدىن كەلمەيدۇ (قىيامەتنىڭ قاچان بولۇشىنى قانداقمۇ بىلەي؟!) ئەگەر مەن غەيبنى بىلىدىغان بولسام (دۇنيا مەنپەئەتلىرىدىن) نۇرغۇن مەنپەئەت ھاسىل قىلغان بولاتتىم، زىيان-زەخمەتكىمۇ ئۇچرىمىغان بولاتتىم لېكىن مەن غەيبنى بىلمەيمەن. (شۇڭا ماڭا تەقدىر قىلىنغان ياخشىلىق، يامانلىق يېتىپ تۇرىدۇ.) مەن پەقەت ئىمان ئېيتىدىغان قەۋم ئۈچۈن ئاگاھلاندۇرغۇچى ۋە خۇشخەۋەر بەرگۈچى قىلىپ ئەۋەتىلگەن پەيغەمبەرمەن» .[1]

پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد ﷺ نىڭ پەيغەمبەرلەر ۋە ئەلچىلەرنىڭ تۈگەنچىسى ئىكەنلىكىگە ھەمدە ئۇنىڭدىن كېيىن پەيغەمبەر

[1] سۈرە ئەئراف 188- ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

كەلمەيدىغانلىقىغا، شۇنداقلا ئۇنىڭ شەرىئىتى تاكى قىيامەتكىچىلىك باشقا پەيغەمبەرلەرنىڭ شەرىئىتىگە نازارەتچىلىك قىلىدىغانلىقىغا ئىمان كەلتۈرىمىز.

ھەرقانداق بىر بەندە مۇھەممەد ﷺ نىڭ شەرىئىتىگە ئەگەشمىگۈچە ۋە ھۆكۈمىگە تولۇق تەسلىم بولمىغۇچە مۇئمىن بولالمايدۇ. بۇ ھەقتە الله تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿فَلاَ وَرَبِّكَ لاَ يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لاَ يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾ «(ئى مۇھەممەد!) پەرۋەردىگارىڭ بىلەن قەسەمكى، ئۇلار (يەنى مۇناپىقلار) ئۆز ئارىسىدىكى دەتالاشقا سېنى ھۆكۈم چىقىرىشقا تەكلىپ قىلمىغۇچە، ئاندىن سېنىڭ چىقارغان ھۆكۈمۈڭگە ئۇلارنىڭ دىللىرىدىكى قىلچە غۇم بولسىمۇ يوقالمىغىچە ۋە ئۇلار پۈتۈنلەي بويسۇنمىغۇچە ئىمان ئېيتقان بولمايدۇ».[1]

بىز الله تائالانىڭ ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنى خەلىل (دوست) تۇتقاندەك، پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد ﷺ نىمۇ خەلىل (دوست) تۇتقانلىقىغا، ئۇنى ئالەملەرگە رەھمەت قىلىپ ئەۋەتكەنلىكىگە، ئۇنى ۋە ئۇنىڭ ئۈممىتىنى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ يولىدىن ئۇلگە ئېلىشقا بۇيرۇغانلىقىغا ئىمان كەلتۈرىمىز. الله تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿ثُمَّ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ أَنِ اتَّبِعْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ «ئاندىن ساڭا: <باتىل دىنلاردىن ھەق دىنغا بۇرالغۇچى (يەنى ھەق دىنغا ئېتىقاد قىلغۇچى) ئىبراھىمنىڭ دىنىغا ئەگەشكىن، ئىبراھىم مۇشرىكلاردىن ئەمەس ئىدى> دەپ ۋەھيي

[1] سۈرە نىسا 65 ـ ئايەت.

قىلدۇق».[1] الله تائالا يەنە مۇنداق دەيدۇ: ﴿قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيْمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَومِهِمْ إِنَّا بُرَءَؤُاْ مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُوْنِ اللهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ العَدَاوَةُ وَالبَغْضَاءُ أَبَدَاً حَتَّى تُؤْمِنُوا بِاللهِ وَحْدَهُ﴾ «ئىبراھىم ۋە ئۇنىڭ بىلەن بىرگە بولغان مۇئمىنلەر سىلەرگە ھەقىقەتەن ئۈلگە بولۇپ قالدى، ئۆز ۋاقتىدا ئۇلار قەۋمىگە: <ھەقىقەتەن بىز سىلەردىن ۋە سىلەر الله نى قويۇپ ئىبادەت قىلىۋاتقان نەرسىلىرىڭلاردىن ئادا-جۇدامىز ۋە بىز سىلەرنى ئىنكار قىلدۇق. بىزنىڭ ئارىمىزدىكى ئاداۋەت ۋە ئۆچمەنلىك تاكى سىلەر يالغۇز بىر الله قا ئىمان ئېيتقىنىڭلارغا قەدەر ئەبەدىي ساقلىنىپ قالىدۇ> دېدى».[2]

بىز تاكى الله قا ئۇچراشقانغا قەدەر شۇلاردىن ئۈلگە ئالىمىز: مۇشرىكلاردىن، ئۇلارنىڭ يارددەمچىلىرىدىن ۋە ئۇلارنىڭ دوستلىرىدىن ئادا-جۇدامىز، ئۇلارنى ئۆچ كۆرىمىز ھەمدە ئۇلارنىڭ الله نى قويۇپ ئىبادەت قىلىۋاتقان مەئبۇدلىرىدىن ئادا-جۇدامىز. الله نىڭ دىنىغا قارشى بولغان ئۇلارنىڭ ھەرقانداق باتىل قانۇنلىرىنى، دىنلىرىنى ۋە يوللىرىنى ئىنكار قىلىمىز. ئۇلاردىن ھەققە قارشى چىققانلارغا، الله بىلەن دۈشمەنلەشكەنلەرگە ۋە ئۆزىنىڭ باتىل يوللىرىنى ئاشكارا قىلغۇچىلارغا دۈشمەنلىكىمىزنى ئاشكارا ئېلان قىلىمىز. بۇ ئاداۋىتىمىز بىزنى ئۇلارغا دەۋەت قىلىشىمىزدىن، ھەقنى ئاڭلاشنى ئىرادە قىلغان كىشىگە ھەقنى بايان قىلىشىمىزدىن ۋە ئۇلارنىڭ ھىدايەت تېپىشىنى ئارزۇ قىلىشىمىزدىن چەكلەپ قويالمايدۇ.

ئەلچىلەرگە ئىمان ئېيتىشنىڭ مېۋىلىرى تۆۋەندىكىچە:

[1] سۈرە نەھل 123- ئايەت.

[2] سۈرە مۇمتەھىنە 4- ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

1. الله تائالانىڭ ئۆز مەخلۇقاتلىرىغا ئاتا قىلغان بۈيۈك نېئمەتلىرىنىڭ بەزىسىنى تونۇش ۋە ئۇنىڭغا شۇكرى ئېيتىش. الله تائالا ئۆز بەندىلىرىنى توغرا يولغا باشلاش ھەمدە ئۇلارنى جەننەتكە كىرگۈزۈپ، دوزاختىن قۇتۇلدۇرىدىغان دىنىنى ئۇلارغا تونۇتۇش ئۈچۈن ئەلچىلەرنى ئەۋەتكەنلىكى الله نىڭ كاتتا نېئمىتى ۋە رەھمىتىنىڭ قاتارىدىندۇر.

2. الله تائالانىڭ ئەلچىلىرىنى ياخشى كۆرۈش ۋە دۇرۇت-سالام يوللاش. ئۇلار ئۆز قەۋمىدىن يەتكەن ئەزىيەتلەرنى كۆتۈرگەنلىكى ۋە دەۋەت مۇشەققەتلىرىگە سەۋر قىلغانلىقى ئۈچۈن ئۇلارغا دۇئا قىلىش.

3. دەۋەت ۋە سەۋر ئىشلىرىدا ئۇلارنى ئۈلگە قىلىش، ئۇلارنىڭ تۇتۇپ ماڭغان يولى، ئىش-ئىزلىرى ۋە الله قا بولغان دەۋەتلىرىدە ئۇلارنى ئۆلچەم قىلىش.

بىز پەيغەمبەر ﷺ نى ياخشى كۆرگەنلىكىمىز ئۈچۈن، ئۇنىڭ ئائىلە-تاۋابىئاتلىرىنى، ساھابىلىرىنى ۋە تاكى قىيامەت كۈنىگىچە ئۇنىڭ دىنىغا ياردەم بەرگۈچىلەرنى ھەم ياخشى كۆرىمىز، دوست تۇتىمىز ۋە ئۇلارنىڭ بىرەرسىدىن مۇناسىۋەتنى ئۈزمەيمىز بەلكى ئۇلارنى ئۆچ كۆرگەن ۋە ئۇلارغا تىل تەگكۈزگەنلەرنى ئۆچ كۆرىمىز. ئۇلارنى ياخشىلىق بىلەن تىلغا ئالىمىز، ئۇلارنى ياخشى كۆرۈش بولسا، بىزنى الله قا يېقىنلاشتۇرىدىغان دىن، ئىمان ۋە ئېھساندىندۇر.

بىز قەلبلىرىمىزنىڭ ساھابىلەرگە ئۆچمەنلىك قىلىشتىن سالامەت بولۇشى ۋە تىللىرىمىزنىڭ ئۇلارنى ئەيىبلىشتىن سالامەت بولۇشى ئارقىلىق بىدئەت ئەھلىدىن پەرقلىق بولىمىز. ئۇلارغا الله تائالانىڭ مۇنۇ سۆزى بىلەن دۇئا قىلىپ تۇرۇشتىن زېرىكمەي قالىمىز: ﴿رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالإِيمَانِ وَلا تَجْعَلْ فِي

﴿قُلُوبِنَا غِلاًّ لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَؤُوفٌ رَحِيمٌ﴾ «پەرۋەردىگارىمىز! بىزگە ۋە بىزدىن ئىلگىرى ئىمان ئېيتقان قېرىنداشلىرىمىزغا مەغپىرەت قىلغىن، دىللىرىمىزدا مۆئمىنلەرگە قارشى دۈشمەنلىك پەيدا قىلمىغىن، پەرۋەردىگارىمىز! سەن ناھايىتى كۆيۈمچان ۋە مېھرىبانسەن».[1]

پەيغەمبەر ﷺ نىڭ ساھابىلىرىنى ئۆچ كۆرىدىغان رافىزىيلارنىڭ[2] يولىدىن ۋە پەيغەمبەر ﷺ نىڭ ئەھلى بەيتىگە دۈشمەنلىك قىلىدىغان ناۋاسىبلارنىڭ يولىدىن الله ئۈچۈن ئادا-جۇدامىز. ئەلى، فاتىمە، ھەسەن ۋە قالغان ئەھلى بەيتلەرنىڭ ھەقلىرىگە ھۆرمەت قىلىمىز، ئۇلارنى ياخشى كۆرىمىز ۋە ئۇلار ھەققىدە ھەددىمىزدىن ئاشمايمىز. خۇددى شائىر ئېيتقاندەك:

ئەھلى بەيت ھەقلىرىنى تۇت مەھكەم،
ئىسلام شىرى ئەلى ئۇنىڭ مىسالى.
قىلما ئىنسان سۈپىتىنى ئارتۇق-كەم،
ئادىللارغا ياغسۇن رەبنىڭ سالامى.

ئىككى گۇرۇھ ئۇتقا كىردى «ئەلى» دەپ،
بىرى رازى بولماي خىلاپىتىگە.
يەنە بىرى بىلدى ئۇنى ئىلاھ-رەب،
ئىسيان قىلىپ دىن-ئىسلامنىڭ ئەسلىگە.[3]

شۇنىڭ بىلەن بىرگە، پەيغەمبەر ﷺ ئېيتقاندەك: «ئەمەللىرى جەننەتكە كىرىشتىن كېچىكتۈرۈپ قويغان كىشىنىڭ نەسەبى ئۇ

[1] سۈرە ھەشر 10- ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[2] رافىزىيلار: شىئە مەزھىبىنىڭ بىر قىسمى.
[3] «نونية القحطاني» ناملىق كىتابتىن.

كىشىنىڭ جەننەتكە كىرىشىنى تېزلىتەلمەيدۇ»[1] دەيمىز. كاپىر بولغان، ئۆز ئالدىغا قانۇن چىقارغان ياكى مۇرتەد بولغان ۋە توغرا يولدىن ئېزىپ كەتكەنلەرنىڭ نەسەبى قانداق بولۇشىدىن قەتئىينەزەر ئۇلاردىن ئادا ـ جۇدامىز.

پەيغەمبەر ﷺ نىڭ ساھابىلىرى ئارىسىدا ئۆزئارا سادىر بولغان جەڭ ھەققىدە تىلىمىزنى يىغىمىز. ئۇلاردىن بۇ جەھەتتە تىرىشىپ توغرىغا يەتكۈچىگە ئىككى ئەجىر، خاتالىشىپ قالغانلارغا بىر ئەجىر بار.

ئەسھابلار ۋە ئەھلى بەيت تا ئەبەد،
لايىق بولدى ياخشى سۆزلەرگە پەقەت.

ئەسھابلارنىڭ تەقۋاسىغا قىل ھەۋەس،
ئىزالىرىن ئېرى قويغىن بولدى بەس.

ئۇچراشسىمۇ قىلىچلىرى ئۆزئارا،
ئايرىمايمىز ھېچبىرىدىن چەك ـ چېگرا.

ئۆلسۇن ياكى ئۆلتۈرۈلسۇن جەڭلەردە،
رەھمەت بولسۇن رەببىمىزدىن مەھشەردە.

تاللاپ ئالغىن تارىخلاردىن ئوزۇقنى،
تەرك ئەتكىن ئەقىدىسى بۇزۇقنى.[2]

ئۇلار خاتالىقتىن خالىي ئەمەس لېكىن ئۇلارنىڭ زامانى پەيغەمبەر ﷺ خەۋەر بەرگەندەك زامانلارنىڭ ئەڭ ياخشىسىدۇر.

---

[1] مۇسلىم رىۋايىتى.

[2] «نونية القحطاني» ناملىق كىتابتىن.

ئۇلارنىڭ بىرىنىڭ بەرگەن بىر مۇد (ئوچۇم) سەدىقىسى، ئۇلاردىن كېيىنكىلەرنىڭ ئوهۇد تېغىچىلىك ئالتۇن سەدىقە قىلغىنىدىن ياخشىدۇر.

مەيلى بىزگە يېقىن بولسۇن ياكى يىراق بولسۇن، تونۇش بولسۇن ياكى ناتونۇش بولسۇن، قىيامەتكىچىلىك دىنغا ياردەم بەرگۈچىلەرنى (ئۇلارنىڭ دىنى ۋە ئىستىقامەت[1] مىقدارىدا) ياخشى كۆرىمىز، ئۇلارنى تونۇماسلىقىمىز ئۇلارنى (ياخشى كۆرۈشىمىزگە) تەسىر يەتكۈزەلمەيدۇ. ئۇلاردىن مۇناسىۋەتنى ئۈزمەيمىز، ئۇلارغا دۈشمەنلىك قىلمايمىز ۋە كاپىرلارغا مۇئامىلە قىلغاندەك مۇئامىلە قىلمايمىز بەلكى ئۇلارنى دوست تۇتىمىز، ئۇلارغا دۇئا قىلىمىز، ئۇلارغا ياردەم بېرىمىز ۋە ئۇلارنىڭ قاتارىدىن بولۇشقا تىرىشىمىز.

[1] ئىستىقامەت — ئوڭ ۋە سولغا قىيسايماي توغرا يولدا چىڭ تۇرۇپ، داۋاملىق ئالغا ئىلگىرىلەش.

ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان كەلتۈرۈش

بىز قەبرە پىتنىسىگە ئىمان كەلتۈرىمىز، شۇنداقلا قەبرىنىڭ مۇئمىنلەر ئۈچۈن نېئمەت ۋە جازاغا لايىق بولغانلار ئۈچۈن ئازاب بولىدىغانلىقىغا ئىمان كەلتۈرىمىز چۈنكى بۇ ھەقتە پەيغەمبەر ﷺ دىن كۆپلىگەن مۇتىۋاتىر ھەدىسلەر يېتىپ كەلگەن. بىز بىدئەت ئەھلىنىڭ (بۇرمىلاپ) ئىزاھلاشلىرىغا قاراپمۇ قويمايمىز. ﷲ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿النَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ أَدْخِلُوا آلَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ الْعَذَابِ﴾ «ئۇلار ئەتىگىنى ـ ئاخشىمى ئوتقا توغرىلىنىپ تۇرىدۇ، قىيامەت قايىم بولغان كۈندە: <ئى فىرئەۋن جامائەسى! ئازابنىڭ ئەڭ قاتتىقىغا (دوزاخ ئوتىغا) كىرىڭلار!> (دېيىلىدۇ)».[1]

زەيد ئىبنى سابىت رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ﷺ مۇنداق دېگەن: «...ئەگەر سىلەرنىڭ دەپنە قىلىشنى تەرك ئېتىشىڭلار بولمىسا ئىدى، قەبرە ئازابىدىن مەن ئاڭلاۋاتقان نەرسىنى سىلەرگىمۇ ئاڭلىتىپ قويۇش ئۈچۈن، ئەلۋەتتە ﷲ قا دۇئا قىلغان بولاتتىم». ئاندىن بىزگە قاراپ تۇرۇپ مۇنداق دېدى: «ﷲ تائالادىن سىلەرگە قەبرە ئازابىدىن پاناھلىق بېرىشىنى تىلەڭلار».[2]

بەرا ئىبنى ئازىب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنغان ئۇزۇن ھەدىستە، ئۆز قەبرىسىدە تۇرۇپ ئىككى پەرىشتىگە جاۋاب بەرگەن مۇئمىن ھەققىدە پەيغەمبەر ﷺ مۇنداق دېگەن: «...ئاسماندىن بىر نىدا قىلغۇچى: <بەندەم راست ئېيتتى، ئۇنىڭغا جەننەتتىن جاي

---
[1] سۈرە غافىر 46 ـ ئايەت.
[2] مۇسلىم رىۋايىتى.

راسلاشلار، جەننەت كىيىملىرىدىن كىيدۈرۈڭلار ۋە ئۇنىڭغا جەننەت تەرەپتىن بىر ئىشىك ئېچىڭلار!> دەپ نىدا قىلىدۇ». ئاندىن پەيغەمبەر ﷺ: «ئۇنىڭغا جەننەت خۇشپۇراقلىرى كېلىدۇ ۋە قەبرىسى كۆزى يەتكەن مىقداردا كەڭرى قىلىنىدۇ» دېدى.[1]

قەبرە پىتنىسى دېگىنىمىز، مۇنكىر-نەكىرنىڭ قەبرىدىكى بەندىدىن رەببى، دىنى ۋە پەيغەمبىرى ھەققىدە سورىشىدۇر. ئۇنىڭدا الله مۇئمىنلەرنى مۇستەھكەم سۆز بىلەن مەھكەم تۇرغۇزىدۇ. ئى ئىسلام ۋە ئىسلام ئەھلىنىڭ ئىگىسى الله ! بىزنى دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە مۇستەھكەم سۆز (يەنى كەلىمە تەۋھىد ۋە قەبرە پىتنىسىدىكى سوئال-سوراقتا توغرا جاۋاب بېرىش) بىلەن مەھكەم تۇرغۇزغىن. ئەمما كاپىر بولسا «ھا،ھا! بىلمەيمەن» دەيدۇ. مۇناپىق ۋە دىندا كۆپچىلىككە تەقلىدىي ئەگەشكەنلەر بولسا «بىلمەيمەن، كىشىلەرنىڭ بۇ سۆزنى دەۋاتقانلىقىنى ئاڭلاپ، مەنمۇ شۇ سۆزنى دېگەنتىم» دەيدۇ.

بەرزەخ[2] ھاياتىنىڭ ئەھۋاللىرى بولسا، پەقەت مېيىتلا بىلەلەيدىغان، مېيىتنىڭ غەيرى بىلەلمەيدىغان ۋە دۇنيا ھاياتىدا ھېسسىي ئەزالار بىلەن بىلگىلى بولمايدىغان يوشۇرۇن ئىشلارنىڭ قاتارىدىندۇر. شۇنىڭ ئۈچۈن، ئۇنىڭغا ئىمان كەلتۈرۈش بولسا، غەيبكە ئىشەنگۈچىنى غەيبنى ئىنكار قىلغۇچىدىن ئايرىپ تۇرىدىغان ئىشلارنىڭ قاتارىدىندۇر.

الله تائالا ئۆز كىتابىدا ۋە پەيغەمبەر ﷺ ئۆز سۈننىتىدە خەۋەر بەرگەن دەججالنىڭ چىقىشىدىن ئىبارەت قىيامەتنىڭ ئالامەتلىرى ھەققىدە، بىدئەتچىلەرنىڭ تەئۋىللىرىگە (يەنى زاھىرىي مەنىدىن چەتنىگەن ھالدا ئىزاھلاشلىرىغا) قاراپ ئۇلتۇرماستىن ئىشىنىمىز.

---

[1] ئەھمەد ۋە ئەبۇ داۋۇد رىۋايىتى، ئەلبانى «سەھىھ» دېگەن.

[2] بەرزەخ — ئۆلگەن چاغدىن تارتىپ، قايتا تىرىلگەنگە قەدەر بولغان ئارىلىقتىكى توسما.

گەرچە بىز، دەججال چىقىدىغان زامانغىچىلىك ھەر زاماندا مەۋجۇت بولۇۋاتقان پىتنىلەر بولسا ئۇنىڭ پىتنىسىنىڭ تۈرىدىن ئىكەنلىكىگە ئېتىقاد قىلساقمۇ، ئۇنى ئۆلتۈرىدىغان مەريەم ئوغلى ئىيسا ئەلەيھىسسالامنىڭ چۈشۈشىگە، كۈننىڭ مەغرىبتىن چىقىشىغا، غەلىتە مەخلۇقنىڭ چىقىشىغا، شۇنداقلا الله ۋە الله نىڭ رەسۇلى خەۋەر بەرگەن ئىشلارنىڭ ھەممىسىگە ئىمان كەلتۈرىمىز.

بىز ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىشكە، قىيامەت كۈنى ئەمەللەرگە قارىتا جازا-مۇكاپات بېرىلىشىگە، پىلسىراتتىن ئۆتۈشكە، ھېساب ئېلىنىشقا، (نام-ئەمەللەر) دەپتىرىنىڭ ئوقۇلۇشى ۋە مىزاننىڭ تۇرغۇزۇلۇشىغا ئىمان كەلتۈرىمىز. الله تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تُبْعَثُونَ﴾ «ئاندىن سىلەر ھەقىقەتەن قىيامەت كۈنى (قەبرەڭلاردىن) تۇرغۇزۇلىسىلەر».[1]

كىشىلەر ئالەملەر رەببىنىڭ ئالدىدا يالىڭاچ، يالاڭئاياق ۋە خەتنە قىلىنمىغان ھالەتتە تىك تۇرىدۇ. الله تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُّعِيدُهُ وَعْدًا عَلَيْنَا إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ﴾ «مەخلۇقاتلارنى دەسلەپتە قانداق ياراتقان بولساق شۇ ھالەتتە ئەسلىگە قايتۇرىمىز. (بۇ،) بىز ئۈستىمىزگە ئالغان ۋەدىدۇر ۋە (ئۇنى) چوقۇم ئىشقا ئاشۇرىمىز».[2] الله تائالا يەنە مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِن كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَى بِنَا حَاسِبِينَ﴾ «قىيامەت كۈنى بىز (ئەمەللەر تارتىلىدىغان) ئادالەت تارازىسىنى ئورنىتىمىز، ھېچ ئادەمگە قىلچە ئۇۋال قىلىنمايدۇ (يەنى ياخشى ئادەمنىڭ ياخشىلىقى

[1] سۈرە مۇئمىنۇن 16- ئايەت.
[2] سۈرە ئەنبىيا 104- ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

كېيىتىۋېتىلمەيدۇ، يامان ئادەمنىڭ يامانلىقى ئاشۇرۇۋېتىلمەيدۇ)، ئەگەر ئۇنىڭ قىچا چاغلىق ئەمەلى بولسىمۇ، ئۇنى هازىر قىلىمىز، (بەندىلەرنىڭ ئەمەللىرىدىن) هېساب ئېلىشقا بىز يېتەرلىكمىز». ①

قىيامەت مەيدانىدىكى پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد ﷺ نىڭ هەۋزى كەۋسەر كۆلىگە، شۇنداقلا ئۇنىڭ سۈيى سۈتتىن ئاق، هەسەلدىن تاتلىق، قاچىلىرى ئاسماندىكى يۇلتۇزلارنىڭ سانىدەك كۆپ، ئۇزۇنلۇقى ۋە كەڭلىكى بىر ئايلىق مۇساپە ئىكەنلىكىگە هەمدە ئۇنىڭدىن بىر يۇتۇم ئىچكەن كىشىنىڭ مەڭگۈ ئۇسسىمايدىغانلىقىغا ئىمان كەلتۈرىمىز. ئى ئىسلامنىڭ ۋە ئىسلام ئەهلىنىڭ ئىگىسى الله ! بىزنى ئۇنىڭدىن مەھرۇم قويمىغىن.

شۈبھىسىزكى، قۇياش بەندىلەرنىڭ باشلىرىغا يېقىن بولغان، كىشىلەرنىڭ تەرلىرى ئەمەللىرىنىڭ مىقدارى بويىچە بەزىلىرىنىڭ ئوشۇقىغىچە، بەزىلىرىنىڭ تىزىغىچە، بەزىلىرىنىڭ گېلىغىچە، هەتتا بەزىلىرىگە يۈگەن سالىدىغان كۈندە، مۇھەممەد ﷺ نىڭ ئۈممىتىدىن بىر تۈركۈم كىشىلەر ئۇنىڭغا كېلىشتىن قوغلىنىدۇ ۋە چەكلىنىدۇ. زالىم ئەمىر-پادىشاهلار هەمدە ئۇلارنىڭ يالغانلىرىنى تەستىقلىغان ۋە ئۇلارنىڭ زۇلۇملىرىغا ياردەم بەرگەنلەر هەۋزى كەۋسەردىن قوغلىنىدىغان كىشىلەرنىڭ قاتارىدىندۇر. شۇنىڭدەك، الله نىڭ دىنىدا بىدئەت پەيدا قىلغان كىشىلەرمۇ هەۋزى كەۋسەردىن قوغلىنىدۇ. ئۇ كۈندە پەيغەمبەر ﷺ: «مەندىن كېيىن دىنىدا ئۆزگەرتىش پەيدا قىلغانلار يىراق تۇرسۇن» دەيدۇ. ②

بىز جەھەننەم ئۈستىگە تىكلەنگەن پىلسىراتقا ئىمان كەلتۈرىمىز. ئۇ، جەننەت بىلەن دوزاخنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى كۆۋرۈكتۇر. ئىنسانلار ئۇنىڭدىن ئەمەللىرى مىقدارى بويىچە ئۆتىدۇ. ئۇلارنىڭ

① سۈرە ئەنبىيا 47- ئايەت.
② بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايىتى.

بەزىسى كۆزنى يۇمۇپ-ئاچقۇچە، بەزىلىرى چاقماق تېزلىكىدە، بەزىلىرى شامال تېزلىكىدە، بەزىلىرى دۇلدۇل ئاتقا مىنگۈچىلىك تېزلىكتە، بەزىلىرى تۆگىگە مىنگۈچىلىك تېزلىكتە، بەزىلىرى يۈگۈرۈپ، بەزىلىرى مېڭىپ ۋە بەزىلىرى ئۆمىلەپ ئۆتىدۇ. ئۇلارنىڭ بەزىلىرى قاماقلارغا ئىلىنىپ جەھەننەمگە تاشلىنىدۇ چۈنكى كۆۋرۈكتە قاماقلار بار بولۇپ، كىشىلەر ئەمەللىرىگە ئاساسەن ئىلىنىپ قالىدۇ. پىلسىراتتىن سالامەت ئۆتكەن كىشى جەننەتكە كىرىدۇ ۋە نىجات تاپىدۇ. ئى ئىسلامنىڭ ۋە ئىسلام ئەھلىنىڭ ئىگىسى الله ! بىزنى دوزاخ ئازابىدىن ساقلىغىن.

ئۇلار ئۇنىڭدىن ئۆتۈپ بولغاندىن كېيىن جەننەت ۋە دوزاخ ئوتتۇرىسىدىكى ئەگمە كۆۋرۈكتە توختايدۇ. بەزىسىدىن بەزىسىگە قىساس ئېلىنىپ پاكلانغاندىن كېيىن، ئۇلارغا جەننەتكە كىرىشكە رۇخسەت بېرىلىدۇ.

مۇھەممەد ﷺ جەننەتنىڭ ئىشىكىنى ئېچىشنى تەلەپ قىلىدىغان كىشىلەرنىڭ ئەڭ ئەۋۋىلىدۇر، شۇنداقلا مۇھەممەد ﷺ نىڭ ئۇممىتى بولسا ئۇممەتلەر ئىچىدە جەننەتكە كىرىدىغان كىشىلەرنىڭ ئەڭ ئەۋۋىلىدۇر.

بىز، جەننەتكە، دوزاخقا ۋە ئۇ ئىككىسىنىڭ يارىتىلىپ بولۇنغانلىقىغا، شۇنداقلا ئۇلارنىڭ توگەپ كەتمەيدىغانلىقىغا، ھەر ئىككىلىسى ئۇچۇن الله تائالا ئۇنىڭ ئەھلىلىرىنى ياراتقانلىقىغا، ئۇلاردىن الله جەننەتكە كىرگۈزۈشنى خالىغانلار الله نىڭ پەزلى بىلەن جەننەتكە، دوزاخقا كىرگۈزۈشنى خالىغانلار الله نىڭ ئادىللىقى بىلەن دوزاخقا كىرىدىغانلىقىغا ئىمان كەلتۈرىمىز.

جەننەت — الله تائالا مۇئمىنلەر ئۇچۇن تەييارلىغان نېئمەت ھويلىسىدۇر. ئۇلار قۇدرەتلىك الله نىڭ ھۇزۇرىدا، كۆڭۈلدىكىدەك جايدا بولىدۇ. ئۇ يەردە كۆز كۆرمىگەن، قۇلاق ئاڭلىمىغان ۋە

ئىنسانلارنىڭ قەلبىگە كېچىپ باقمىغان تۈرلۈك نېئمەتلەر بار. الله تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَا أُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ «ئۇلارنىڭ قىلغان ئەمەللىرىگە مۇكاپات يۈزىسىدىن الله نىڭ ھوزۇرىدا ساقلانغان ۋە ئۇلارنى خۇشال قىلىدىغان كاتتا نېئمەتنى ھېچكىم بىلمەيدۇ».[①]

دوزاخ ئەسلىدە الله تائالانىڭ كاپىرلارغا تەييارلىغان ئازاب يۇرتىدۇر. الله تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ﴾ «كاپىرلار ئۈچۈن تەييارلانغان دوزاختىن (يەنى دوزاخقا كىرىشكە سەۋەب بولىدىغان يامان ئىشلاردىن) ساقلىنىڭلار».[②]

دوزاخقا مۇسۇلمانلارنىڭ ئاسىيلىرىمۇ كىرىدۇ لېكىن دوزاخ ئەسلىدە ئۇلار ئۈچۈن تەييارلانغان ئەمەس، شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇلار ئۇنىڭغا كىرسە، ئۇنىڭدا مەڭگۈ قالمايدۇ بەلكى ئۇلار ئۇنىڭدا گۇناھلىرىنىڭ مىقدارى بويىچە ئازابلىنىدۇ، ئاندىن ئۇلارنىڭ قايتىدىغان جايى مۇئمىنلەرنىڭ يۇرتى جەننەت بولىدۇ.

الله تائالا ئۆز پەيغەمبىرى مۇھەممەد ﷺ گە ئىزنى بەرگەن شاپائەت ھوقۇقىغا ئىمان كەلتۈرىمىز. قىيامەت كۈنى پەيغەمبەر ﷺ گە بېرىلگەن شاپائەت ھوقۇقى ئۈچ تۈرلۈك بولىدۇ:

1. قىيامەت مەيدانىدىكى كىشىلەرگە[③] شاپائەت قىلىشى. شاپائەت قىلىش ئادەم، نۇھ، ئىبراھىم ۋە مۇسا ئەلەيھىسسالاملاردىن ئىبارەت پەيغەمبەرلەرگە مۇراجىئەت قىلىنىپ بولغاندىن كېيىن،

---

① سۈرە سەجدە 17 ـ ئايەت.

② سۈرە ئال ئىمران 131 ـ ئايەت.

③ ئىزاھات: بۇ يەردە ئېيتىلغان شاپائەت قىلىنىدىغان كىشىلەر پەقەت تەۋھىد ئەھلىنى كۆرسىتىدۇ، ئۇ كۈندە كاپىرلار شاپائەت قىلىنمايدۇ.

(شاپائەت ھوقۇقى) ئاخىرىدا پەيغەمبىرىمىز ﷺ گە بېرىلىدۇ.

2. (رەسۇلۇللاھ ﷺ)نىڭ جەننەت ئەھلىگە جەننەتكە كىرىشى ئۈچۈن شاپائەت قىلىشى. بۇ ئىككى تۈرلۈك شاپائەت پەقەت پەيغەمبەر ﷺ گە خاستۇر.

3. مۆئمىن بەندىلەرنىڭ ئىچىدىن دوزاخ ئەھلى بولغانلارغا دوزاختىن چىقىش ياكى ئۇنىڭغا كىرمەسلىكى ھەققىدە شاپائەت قىلىشى. بۇ تۈردىكى شاپائەت ھوقۇقى پەيغەمبەر ﷺ ھەمدە ئۇنىڭدىن باشقا پەيغەمبەرلەر، سىددىقلار، شەھىدلەر ۋە الله تائالا شاپائەت قىلىشقا رۇخسەت بەرگەنلەرگىمۇ بېرىلىدۇ. ئۇلار دوزاخقا ھەقلىق بولغانلارنى ئۇنىڭغا كىرمەسلىككە ۋە ئۇنىڭغا كىرىپ بولغانلارنى ئۇنىڭدىن چىقىشقا شاپائەت قىلىدۇ. الله تائالا ئۆز پەزلى ـ رەھمىتى بىلەن بىر بۆلەك قەۋمنى شاپائەتسىز ھالدا دوزاختىن چىقىرىدۇ، ئۇنىڭدىن كېيىنمۇ جەننەتتە يەنە بوش ئورۇن قالىدۇ، شۇنىڭ بىلەن، الله تائالا جەننەتتىكى ئۇ بوش ئورۇن ئۈچۈن بىر بۆلەك قەۋمنى يارىتىپ، جەننەتكە كىرگۈزىدۇ.

شاپائەتكە ئىمان كەلتۈرۈش بولسا، چوڭ گۇناھ ئەھلىنى دوزاختا مەڭگۈ قېلىش بىلەن ھۆكۈم قىلىدىغان (بىر قىسىم) خاۋارىجلاردىن بىزنى ئايرىپ تۇرىدۇ.

بىز مۆئمىنلەرنىڭ قىيامەت كۈنى جەننەتتە ئۆز رەببىنى كۆرىدىغانلىقىغا ئىمان كەلتۈرىمىز. الله تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ:

﴿وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَاضِرَةٌ ۞ إِلَى رَبِّهَا نَاظِرَةٌ ۞﴾ «بۇ كۈندە (سائادەتمەنلەرنىڭ) يۈزلىرى نۇرلۇق بولىدۇ، (ئۇلار) پەرۋەردىگارىغا قاراپ تۇرىدۇ».[1]

مۆئمىنلەر ئۆز رەببىنى بەدر كېچىسىدىكى تولۇن ئاينى كۆرگەندەك قىستالماي كۆرۈشى ھەققىدە پەيغەمبەر ﷺ نىڭ بەرگەن

---

[1] سۈرە قىيامەت 22 ـ، 23 ـ ئايەتلەر.

خەۋەرلىرى مۇتىۋاتىر[1] دەرىجىدە كەلگەن. بىز بۇ يەردە رەببىمىزنى مەخلۇقلاردىن بىرەرسىگە ئوخشاتماقچى ئەمەسمىز بەلكى قىستالماستىن كۆرۈشنى روشەن، ئوچۇق كۆرۈشكە ئوخشاتماقچى ئەمما ھەرگىزمۇ كۆرۈلگۈچىنى كۆرۈلگۈچىگە (يەنى الله نى ئايغا) ئوخشاتماقچى ئەمەسمىز.

كىمكى بۇ ھەقتىكى دەلىل ـ ئىسپاتتىن ۋە بۇنىڭغا ئىمان كەلتۈرۈشتىن مەھرۇم قالسا، الله نى كۆرۈش نېئمىتى زىيادە قىلىنىپ بېرىلىدىغان كۈندە ئۇ كىشى بۇ نېئمەتتىن مەھرۇم قېلىشقا تېگىشلىك بولىدۇ. شۇنىڭ بىلەن بىرگە: ﴿لَا تُدْرِكُهُ الأَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ الأَبْصَارَ﴾ «كۆزلەر الله نى قورشىيالمايدۇ، الله كۆزلەرنى قورشاپ تۇرىدۇ».[2]

الله قا قاراش ۋە پەيغەمبەر ﷺ بايان قىلغان مۇئمىنلەرنىڭ ئۆز رەببىنى كۆرۈشىدىن ئىبارەت خەۋەرلىرىنى تەستىقلايمىز. الله نىڭ جامالىغا قاراش ۋە الله نىڭ جامالىنى كۆرۈش باشقا بىر ئىش، قورشاش باشقا بىر ئىشتۇر. شۇڭا الله تائالا بېكىتكەن چەك ـ چېگرادا توختىغىن. ۋەھىي تېكىستلىرىگە ئۆز ئىچىگە ئالمايدىغان مەنىنى تاڭمىغىن. ۋەھىي تېكىستلىرىدىن بىرەرىنى رەت قىلما ۋە بىكارغا چىقارما! ئۇنداق قىلساڭ، ھالاكەتنىڭ قەدىمى سېنى تېپىلدۇرۇۋېتىدۇ.

ئاخىرەتكە ئىمان كەلتۈرۈشنىڭ مېۋىلىرى تۆۋەندىكىچە:

1. الله مۇئمىنلەرگە تەييارلىغان نەرسىلەرگە ئېرىشىش ۋە كاپىرلارنى قورقۇتقان نەرسىلەردىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن تىرىشىپ ئەمەل

[1] مۇتىۋاتىر — قۇرئان ئايەتلىرىگە ئوخشاش يېتىپ كېلىش يولى شەكسىز بولغان خەۋەرلەرنى كۆرسىتىدۇ.
[2] سۇرە ئەنئام 103 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

قىلىش.

2. مۇئمىنىنىڭ دۇنيالىق مال-دۇنيالىرىدىن قولدىن كەتكىنىگە ياكى ئىمانى، دەۋىتى ۋە جىھادى ئۈچۈن يەتكەن ئەزىيەتلىرىگە ئاخىرەتتە نېئمەت ۋە ساۋاب بولىدىغانلىقى ئۈچۈن قايغۇرماسلىق.

ئاخىرەتكە ئىمان ئېيتىشنىڭ مېۋىلىرى ناھايىتى كۆپ، ئۇنىڭغا ئىمان ئېيتىش، خۇددى نۇرغۇن كىشىلەر ئويلىغاندەك بىلىپ قويىسىلا بولىدىغان ئىلمىي ئىش ئەمەس بەلكى ئۇ، ئىنسانىنى ئەمەلگە ئۈندەيدىغان تەستىق، ئىمان ۋە ئىقراردۇر.

تەقدىرگە ئىمان كەلتۈرۈش

بىز تەقدىرنىڭ ياخشى ـ يامىنىغا ئىمان كەلتۈرىمىز. الله تائالا مەخلۇقاتلارنى يارىتىپ، ئۇلار ئۇچۇن تەقدىرلەرنى ئورۇنلاشتۇردى، ئەجەللەرنى بەلگىلىدى. الله تائالا ئۇلارنى يارىتىشتىن ئىلگىرىمۇ ئۇلار ئەمەل قىلىدىغان نەرسىلەرنى بىلەتتى، بولىدىغان ـ بولمايدىغان ۋە ئەگەر بولسا قانداق شەكىلدە بولىدىغانلىقىنى ھەم بىلەتتى.

الله تائالا ئۇلارغا (ياخشىلىق ۋە يامانلىقتىن ئىبارەت) ئىككى يولنى كۆرسىتىپ قويدى. ئاندىن ئۇلارنى ئۆزىگە ئىتائەت قىلىشقا بۇيرۇپ، ئاسىيلىق قىلىشتىن توستى. ھەر قانداق نەرسە الله نىڭ تەقدىرى ۋە خالىشى بىلەن بولىدۇ، الله نىڭ خالىشى شەكسىز ئىجرا بولغۇچىدۇر.

بەندىلەر ئۇچۇن پەقەت الله خالىغان نەرسە بولىدۇ، خالىمىغان نەرسە بولمايدۇ. الله تائالا كىمنى خالىسا، شۇنى ھىدايەت قىلىدۇ؛ كىمنى خالىسا، شۇنى ئۆز پەزلى بىلەن گۇناھ ـ مەئسىيەتتىن ساقلايدۇ ۋە نىجات تاپقۇزىدۇ؛ كىمنى خالىسا، شۇنى ئازدۇرىدۇ ھەمدە كىمنى خالىسا، شۇنى ئۆز ئادىللىقى بىلەن بەختسىز قىلىدۇ ۋە خار قىلىدۇ. الله تائالانىڭ قازاسىنى رەت قىلغۇچى، ھۆكۈمىگە قارشى چىققۇچى ۋە ئىشىغا غالىب كەلگۈچى يوقتۇر.

رەببىمىزدىن ۋاجىبات بار گەدەندە،
بولۇر زايە تىرىشمىسا گەر بەندە.

قىلمىشىدىن چەكسە ئازاب — ئادالەت،
نېئمەتلەنسە ھەم الله تىن پەزلەت.

الله ئۇلۇغ، پەزلى كەڭرى بىر زاتتۇر،
نىئمەتلەرگە باي، ھەمىشە ھاياتتۇر.

ياخشىلىق ۋە يامانلىق بەندىلەرنىڭ ئۈستىگە ئورۇنلاشتۇرۇلغاندۇر. الله تائالا بەندىلەرنى قادىر بولالمايدىغان ئىشقا تەكلىپ قىلمايدۇ. بەندە گۇناھـ مەئسىيەتتىن پەقەت الله نىڭ ياردىمى بىلەنلا ساقلىنالايدۇ، شۇنداقلا الله تائالاغا ئىتائەت قىلىش ۋە سابىت تۇرۇشقا پەقەت الله تائالانىڭ تەۋپىق بېرىشى بىلەنلا قادىر بولالايدۇ. سەۋەبتىن ۋۇجۇدقا كەلگەن نەتىجىلەر ھەمدە نەتىجىلەرنىڭ سەۋەبلىرى بولسا الله پۈتتۈرۈپ بولغان تەقدىرلەرنىڭ قاتارىدىندۇر.

تەقدىرگە ئىمان ئېيتىش ئىككى دەرىجىگە بۆلۈنىدۇ. ھەربىر دەرىجە ئىككى نەرسىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ:

1ـ دەرىجە: بەندىلەر قىلىۋاتقان ھەربىر ئەمەلنى الله تائالانىڭ بىلىپ تۇرىدىغانلىقىغا، مەخلۇقاتلارنىڭ ئىچىدە بولۇۋاتقان ئىشلارنىمۇ الله تائالانىڭ ئەزەلدىن بىلىدىغانلىقىغا ۋە شۇ نەرسىلەرنى ئۆلچەملىك قىلىپ بېكىتىۋەتكەنلىكىگە ئىمان كەلتۈرۈش. الله تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَمَا يَعْزُبُ عَنْ رَبِّكَ مِنْ مِثْقَالِ ذَرَّةٍ فِي الأَرْضِ وَلا فِي السَّمَاءِ وَلا أَصْغَرَ مِنْ ذَلِكَ وَلا أَكْبَرَ إِلاَّ فِي كِتَابٍ مُبِيْنٍ﴾ «ئاسمان ـ زېمىندىكى زەررە چاغلىق نەرسە ۋە ئۇنىڭدىن كىچىك ياكى چوڭ نەرسە بولسۇن، ھېچقايسىسى الله نىڭ بىلىشىدىن چەتتە قالمايدۇ، ئۇلارنىڭ ھەممىسى لەۋھۇلمەھپۇزدا خاتىرىلەنگەندۇر».[1] الله تائالا يەنە مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ

---

[1] سۈرە يۇنۇس 61ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

فَقَدَّرَهُ تَقْدِيرًا﴾ «الله ھەممە نەرسىنى ياراتتى، ئاندىن (ئۆزىنىڭ خاھىشى بويىچە) ئۇنىڭغا مۇناسىپ ئۆلچەملەرنى بەلگىلىدى».[①] الله تائالا يەنە مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ قَدَرًا مَقْدُورًا﴾ «الله نىڭ ئەمرى ئەزەلدىن بېكىتىلىپ بولغان ئۆلچەمدۇر».[②]

ئاندىن كېيىن، ئۇنى لەۋھۇلمەھپۇزغا يازدى ۋە ئۇنىڭغا مەخلۇقاتلارنىڭ مىقدار-ئۆلچەملىرىنى كىرگۈزدى. ئۇبادە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېگەن: ئى ئوغلۇم! ساڭا يەتكەن نەرسىنىڭ ساڭا خاتا كېلىپ قالمىغانلىقىنى، ساڭا خاتا كېلىپ قالىدىغان نەرسىنىڭ ساڭا يېتىشى مۇمكىن ئەمەسلىكىنى بىلمىگىچە ئىماننىڭ تەمىنى تېتىيالمايسەن. مەن پەيغەمبەر ﷺ نىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغانىدىم: «الله ئالدى بىلەن قەلەمنى ياراتتى، ئاندىن ئۇنىڭغا: <يازغىن!> دېدى، قەلەم: <نېمىنى يازىمەن؟> دەپ سورىغانىدى، الله : <قىيامەت قايىم بولغانغا قەدەر ھەربىر نەرسىنىڭ مىقدار-ئۆلچەملىرىنى يازغىن!> دېدى». ئى ئوغلۇم! مەن پەيغەمبەر ﷺ نىڭ يەنە مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغانىدىم: «كىمكى مۇشۇنىڭدىن باشقا ئېتىقاد ئۈستىدە ئۆلسە، ئۇ مەندىن ئەمەس».[③] الله تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّ ذَلِكَ فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾ «بىلەمسەنكى، الله ئاسمان، زېمىندىكى شەيئىلەرنى بىلىپ تۇرىدۇ، بۇ ھەقىقەتەن لەۋھۇلمەھپۇزدا (يېزىلغان)، بۇ (يەنى بىلىش) ھەقىقەتەن الله قا

① سۈرە فۇرقان 2- ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
② سۈرە ئەھزاب 38- ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
③ ئەبۇ داۋۇد رىۋايىتى، ئەلبانى «سەھىھ» دېگەن.

ئاسان». [1]

بۇ خىل تەقدىر بەزى ئورۇنلاردا مۇجمەل ۋە بەزى ئورۇنلاردا تەپسىلىي بولىدۇ. شۈبھىسىزكى، لەۋھۇلمەھپۇزدا الله تائالا خالىغان نەرسىلەر يېزىلغاندۇر. الله تائالا تۆرەلمىنى يارىتىپ، ئۇنىڭغا جان كىرگۈزۈشتىن ئىلگىرى، ئۇنىڭ رىزقى، ئەجىلى، ئەمىلى، بەختسىز ياكى بەختلىك بولىدىغانلىقىدىن ئىبارەت تۆت نەرسىنى يېزىشقا پەرىشتىلەرنى بۇيرۇدى. جىمى مەخلۇقاتلار بىرلىشىپ، الله ئۇنىڭ بولۇشىنى پۈتۈۋەتكەن نەرسىنى ئۆزگەرتىشكە ھەرىكەت قىلسىمۇ، ئۇلار ئۇنى ئۆزگەرتىشكە قادىر بولالمايدۇ؛ جىمى مەخلۇقاتلار بىرلىشىپ، الله ئۇنىڭ بولماسلىقىنى خالىغان نەرسىنىڭ بولۇشى ئۈچۈن ھەرىكەت قىلسىمۇ، ئۇلار ئۇنى ئۆزگەرتىشكە قادىر بولالمايدۇ. قەلەم قىيامەت كۈنىگىچە بولىدىغان نەرسىلەرنى يېزىپ قۇرۇپ كەتتى. (تەقدىردە) بەندىگە كېلىشى مۇمكىن بولمىغان نەرسە، ئۇنىڭغا خاتا كېلىپ قالمايدۇ؛ (تەقدىردە) بەندىگە كېلىشى پۈتۈلگەن نەرسە، ئۇنىڭغا خاتا كېلىپ قالغان بولۇشى مۇمكىن ئەمەس.

2 ـ دەرىجە: الله تائالانىڭ خالىشىنىڭ ئىجرا بولىدىغانلىقى.

الله نىڭ قۇدرىتىنىڭ ھەممىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدىغانلىقى، الله خالىغان نەرسە بولۇپ، خالىمىغان نەرسىنىڭ بولمايدىغانلىقى، ئاسمان ـ زېمىندىكى ھەرقانداق ھەرىكەت ۋە جىمجىتلىق الله نىڭ خالىشىسىز مەۋجۇد بولمايدىغانلىقى ھەمدە الله نىڭ مۈلكىدە الله ئىرادە قىلمىغان نەرسىنىڭ بولمايدىغانلىقىغا ئىمان كەلتۈرۈش.

الله تائالا بەندىلىرىنى ئۆزىگە ۋە ئۆزىنىڭ ئەلچىسىگە ئىتائەت قىلىشقا بۇيرۇدى ۋە ئاسىيلىق قىلىشتىن توستى. الله تائالا تەقۋادار، مۇھسىن ۋە ئادىللىق قىلغۇچىلارنى ياخشى كۆرىدۇ؛ ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلاردىن رازى بولىدۇ. الله تائالا

[1] سۈرە ھەج 70 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

كاپىرلارنى يامان كۆرىدۇ، پاسىق قەۋملەردىن رازى بولمايدۇ، يامان ئىشلارغا بۇيرۇمايدۇ، ئۆز بەندىلىرىنىڭ كۇفرىلىقىغا رازى بولمايدۇ ۋە بۇزۇق ئىشلارنى ياخشى كۆرمەيدۇ.

الله تائالانىڭ خالىشى ئىككى خىل بولىدۇ: بىرى، الله نىڭ يارىتىشى ياكى قادىر بولۇشى (يەنى كەۋنىي خالاش)؛ يەنە بىرى، ئەمىر قىلىشى ياكى شەرئىتى (يەنى شەرئىي خالاش). الله تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ﴾ «بىلىڭلاركى، يارىتىش ۋە ئەمىر قىلىش راستىنلا الله نىڭ ئىلكىدىدۇر».[1]

شەرئىي خالاش دېگىنىمىز، الله نىڭ شەرئىي بۇيرۇقلىرى بولۇپ، بۇنىڭدا ئىنسانلارنىڭ الله قا ئاسىيلىق قىلىشى ۋە خىلاپلىق قىلىشىنىڭ يۈز بېرىشى مۇمكىن بولىدۇ؛ قەدەرىي (كەۋنىي) خالاش دېگىنىمىز، الله نىڭ ئۆزگەرمەس يولى بولۇپ، الله نىڭ تەقدىرىدىكى كەۋنىي بۇيرۇقلىرىدا ئاسىيلىق قىلىنىشنىڭ يۈز بېرىشى مۇمكىن ئەمەس. ئاۋۋالقىسى الله تائالانىڭ يولغا قويۇش ۋە بۇيرۇقى بولغان قانۇنىيىتىدۇر، كېيىنكىسى الله تائالانىڭ قازا ۋە قەدەر قانۇنىيىتىدۇر.

بەندىلەرنىڭ ئىش-ھەرىكىتى بولسا، ئۇ، الله تائالانىڭ مەخلۇقىدۇر ۋە بەندىلەرنىڭ قىلىشىدۇر. دېمەك، بەندىلەر ئۇنى ھەقىقىي قىلغۇچىلاردۇر. الله تائالا ئۇلارنىڭ ئىش-ھەرىكەتلىرىنى ياراتقۇچىدۇر. بەندە مۇئمىن ياكى كاپىر، ياخشىلىق قىلغۇچى ياكى يامانلىق قىلغۇچى، روزا تۇتقۇچى ياكى ناماز ئوقۇغۇچى بولسۇن، ئۇلاردا ئۆز ئەمەللىرىگە نىسبەتەن قۇدرەت ۋە ئىرادە باردۇر. الله تائالا ئۇلارنى يارىتىش بىلەن بىرگە، ئۇلارنىڭ قۇدرىتى ۋە ئىرادىسىنى ھەم ياراتتى. الله تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا

[1] سۈرە ئەئراف 54- ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

تَعْمَلُونَ﴾ «ھالبۇكى، سىلەرنى ۋە ياسىغان نەرسەڭلارنى الله ياراتقاندۇر».[1] الله تائالا يەنە مۇنداق دەيدۇ: ﴿لِمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَسْتَقِيمَ ۞ وَمَا تَشَاءُونَ إِلاَّ أَن يَشَاءَ اللهُ رَبُّ العَالَمِينَ ۞﴾ «سىلەرنىڭ ئاراڭلاردىن (دىن بارىسىدا) راۋۇرۇس بولۇشنى خالايدىغانلارغا (قۇرئان) نەسىھەتتۇر [28]. پەقەت ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى الله خالىغاندىلا، ئاندىن سىلەر خالايسىلەر (دىمەك، سىلەرنىڭ خالىشىڭلار الله نىڭ خالىشى ئىچىدىدۇر)».[2]

بۇ دەرىجىنى قەدەرىيىلەرنىڭ[3] كۆپچىلىكى يالغانغا چىقىرىدۇ ئەمما جەبەرىيىلەر بۇنىڭدا چەكتىن ئاشۇرۇۋېتىپ، ھەتتاكى بەندىنىڭ قۇدرىتىنى ۋە ئىختىيارلىقىنى بەندىدىن تارتىۋەتتى. الله نىڭ ئىش- ھەرىكەتلىرى ۋە ھۆكۈملىرىدە ھېچبىر ھېكمەت ۋە مەنپەئەت يوق دەپ قاراشتى.

بىز تەقدىر ھەققىدە جەبەرىيىلە ر[4] بىلەن قەدەرىيىلەر ئوتتۇرىسىدا ئوتتۇراھال يول تۇتىمىز. بىزنىڭ ئىش- ھەرىكەتلىرىمىز ۋە ئىختىيارلىقىمىز مەخلۇقتۇر. ئىنسان ئۆز ئىش- ھەرىكەتلىرىنى ھەقىقەتتە ئۆز ئىختىيارلىقى بىلەن قىلغۇچىدۇر، ئىنساننىڭ تاللاش ۋە ئىختىيارلىق ھوقۇقى باردۇر. قەدەر ئەسلىدىنلا الله تائالانىڭ مەخلۇقاتلىرىدىكى سىرىدۇر. الله تائالا ئۇنى ئۆز بەندىلىرىنىڭ بىلىشىدىن مەخپىي قويىدۇ. الله تائالا بەندىلەرنىڭ ئۇ ھەقتە چوڭقۇر چۆكۈشىدىن توسقان. الله تائالا

[1] سۈرە سافات 96- ئايەت.
[2] سۈرە تەكۋىر 28-، 29- ئايەتلەر.
[3] قەدەرىيىلەر — «ئىنسان ئۆز تەقدىرىنى ئۆزى بەلگىلەيدۇ» دەپ قاراپ تەقدىرنى ئىنكار قىلغۇچىلاردۇر.
[4] جەبەرىيىلەر — «ھەممە ئىش مەجبۇرىي يۈتۈۋېتىلگەن بولىدۇ» دەپ قاراپ تەقدىرگە يۆلىنىۋالغۇچىلاردۇر.

مۇنداق دەيدۇ: ﴿لَا يُسْأَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْأَلُونَ﴾ «الله نىڭ قىلغانلىرىدىن سوئال-سوراق قىلىنمايدۇ، ئۇلاردىن سوئال-سوراق قىلىنىدۇ». [1]

كىمكى: «الله تائالا نېمە ئۈچۈن مۇشۇنداق قىلدى؟» دەپ سورىسا، شۇبهىسىزكى، الله تائالانىڭ ھۆكۈمىگە قارشى چىققان بولىدۇ؛ كىمكى الله تائالانىڭ ھۆكۈمىگە قارشى چىقسا، شۇبهىسىزكى، ئۇ كاپىر بولغان ۋە زىيان تارتقان بولىدۇ.

ئىلىم ئىككى تۈرلۈك بولىدۇ: بىرى، الله تائالا مەخلۇقاتلىرىغا چۈشۈرگەن ئىلىم بولۇپ، ئۇ مەۋجۇد ئىلىمدۇر؛ يەنە بىرى، الله تائالا ئۇلاردىن مەخپىي قىلغان ئىلىم بولۇپ، ئۇ غەيبىي ئىلىمدۇر.

مەۋجۇد ئىلىمنى ئىنكار قىلىش ۋە غەيبىي ئىلىمنى دەۋا قىلىش كۇفرىلىقتۇر. ئىمان پەقەت مەۋجۇد ئىلىمنى قوبۇل قىلىش ۋە غەيبىي ئىلىم ھەققىدە ئىزدىنىش ئىلىپ بېرىشنى تەرك ئېتىپ، ئۇنى تولىمۇ مەغپىرەت قىلغۇچى بولغان زات الله تائالانىڭ ئۆزىگە قايتۇرۇش بىلەن سابىت بولىدۇ.

تەقدىرگە ئىمان كەلتۈرۈشنىڭ تەسىرلىرى ۋە مېۋىلىرى تۆۋەندىكىچە:

1. مۇئمىنىنىڭ الله قا ھەقىقىي رەۋىشتە تەۋەككۇل قىلىشى، سەۋەبنى رەب قىلىۋالماسلىقى ۋە ئۇنىڭغا يۆلىنىۋالماسلىقى بەلكى تەۋەككۇلنى يالغۇز الله قىلا قىلىشى. ھەرقانداق نەرسە الله تائالانىڭ تەقدىرى بىلەن بولىدۇ.

2. مۇئمىنىنىڭ قەلبى خاتىرجەم بولۇشى، الله تائالانىڭ تەقدىرىدىن ئۇنىڭغا يەتكەن نەرسىگە ھەسرەت چەكمەسلىكى ۋە بىئارام بولماسلىقى، ياخشى كۆرگەن نەرسىلەر قولغا كەلمەي بەلكى

[1] سۈرە ئەنبىيا 23- ئايەت.

يامان كۆرىدىغان نەرسىلەرنىڭ كېلىپ قالغانلىقىغا مەيۇسلەنمەسلىكىدۇر. هەممىسى الله نىڭ تەقدىرى بىلەن بولىدۇ. (تەقدىردە) بەندىگە كېلىشى مۇمكىن بولمىغان نەرسە، ئۇنىڭغا خاتا كېلىپ قالمايدۇ؛ (تەقدىردە) بەندىگە كېلىشى پۈتۈلگەن نەرسە، ئۇنىڭغا خاتا كېلىپ قالغان بولۇشى مۇمكىن ئەمەس.

ئىمان

ئىمان بولسا نىيەت، سۆز ۋە ئەمەل بولۇپ، قەلب بىلەن ئېتىقاد قىلىش، تىل بىلەن ئىقرار قىلىش ۋە بەدەن ئەزالىرى بىلەن ئەمەل قىلىشنى كۆرسىتىدۇ. (دېمەك، ئىمان بولسا قەلبنىڭ ئېتىقادى، سۆز ۋە ئەمەلدۇر.)

قەلبنىڭ ئېتىقادى دېگىنىمىز، قەلبنىڭ سۆزى ۋە ئەمىلىنى كۆرسىتىدۇ؛ قەلبنىڭ سۆزى دېگىنىمىز، قەلبنىڭ تونۇشى ياكى بىلىشى ۋە تەستىقلىشىنى كۆرسىتىدۇ؛ قەلبنىڭ ئەمەللىرى بولسا قەلبنىڭ رازى بولۇشى، تەسلىم بولۇشى، ياخشى كۆرۈشى، بويسۇنۇشى ۋە شۇنىڭغا ئالاقىدار بولغان ئەمەللەرنى كۆرسىتىدۇ.

سۆز — قەلبنىڭ سۆزى ۋە تىلنىڭ سۆزىدۇر؛ ئەمەل — قەلب ۋە بەدەن ئەزالىرىنىڭ ئەمىلىدۇر؛ تەستىق بولسا قەلب، تىل ۋە بەدەن ئەزالىرى بىلەن بولىدۇ.[①]

ئىمان ئىتائەت قىلىش بىلەن زىيادە بولىدۇ ۋە گۇناھ-مەئسىيەت بىلەن كېمىيىدۇ. راست سۆزلىگۈچى ۋە «راست سۆزلىگۈچى» دەپ تەستىقلانغان رەسۇلۇللاھ ﷺ خەۋەر بەرگىنىدەك، ئىماننىڭ شاخچىلىرى بار بولۇپ، ئۇنىڭ ئەڭ يۇقىرىسى «لا إله إلا الله»، ئەڭ تۆۋىنى يولدىكى ئەزىيەتنى ئېلىۋېتىشتۇر. ئۇنىڭ كۆپلىگەن تۇتقۇلىرى بار بولۇپ، بۇ تۇتقۇلارنىڭ ئەڭ مۇستەھكەمراقى — الله ئۈچۈن ياخشى كۆرۈش ۋە الله ئۈچۈن يامان كۆرۈشتۇر.

---

① رەسۇلۇللاھ ﷺ بۇ ھەقتە مۇنداق دېگەن: «الله ھەقىقەتەن ئىنسانغا زىنادىن بولغان نېسىۋىسىنى پۈتۈۋەتكەن، بۇنى كۆرمەي چارە يوق. كۆزنىڭ زىناسى قاراش، تىلنىڭ زىناسى سۆزلەشتۇر. ئىنساننىڭ نەپسى ئارزۇ قىلىدۇ ۋە خالايدۇ، ئەۋرەت ئۇنى راست ياكى يالغانغا چىقىرىدۇ» (مۇسلىم رىۋايىتى).

ئىماننىڭ شاخچىلىرى ئىچىدە ئىماننىڭ يىلتىز شاخچىلىرى بار بولۇپ، ئۇنىڭ يوقىلىشى بىلەن يىلتىز ئىمان يوقىلىدۇ ۋە بۇزۇلىدۇ. مەسىلەن، تەۋھىد — «لا إله إلا الله»، ناماز ۋە شۇلارغا ئوخشاش ئىشلارنى تەرك ئېتىش بىلەن ئىماننىڭ يوقىلىدىغانلىقىغا ۋە بۇزۇلىدىغانلىقىغا شەرىئەت تۈزگەن زات تېكىست كەلتۈرگەن ئىماننىڭ نۇرغۇنلىغان شاخچىلىرى بار.

ئىماننىڭ شاخچىلىرى ئىچىدە يەنە، ئۇنىڭ يوقىلىشى بىلەن ۋاجىب ئىمان كېمىيىدىغان، تەرك ئەتكۈچى گۇناھكار بولىدىغان شاخچىلار بار. مەسىلەن، قوشنىسىنى ئۆزىنىڭ ئەزىيىتىدىن خاتىرجەم قىلىش. شۇنىڭدەك، ئۇنى قىلغۇچى كاپىر بولۇپ كەتمەيدىغان، يوقىلىشى بىلەن يىلتىز ئىمان يوقالماستىن بەلكى ۋاجىب ئىمان كېمىيىدىغان شاخچىلار بار. مەسىلەن، زىنا قىلىش، ھاراق ئىچىش ۋە ئوغرىلىق قىلىش قاتارلىق ھارام ئىشلارنى قىلىشقا ئوخشاش. شۇنىڭ بىلەن، ئۇ كىشى الله نىڭ دوزاخ ئازابىدىن سالامەت قالغان ۋە جەننەتكە ئۇدۇل كىرىشكە ھەقلىق بولغان مۇئمىنلەردىن بولالمايدۇ.

ئۇنىڭ شاخچىلىرى قاتارىدىن، قىلىش بىلەن ئىماننى مۇكەممەل قىلىدىغان مۇستەھەب ۋە سۈننەت ئەمەللەر بار بولۇپ، ئۇنى تەرك ئەتكۈچى گۇناھكار بولمايدۇ. مەسىلەن، يولدىكى ئەزىيەتنى ئېلىۋېتىش، سىلە-رەھىم قىلىش ۋە ئېھسان قىلىشقا ئوخشاش.

شۇنىڭ ئۈچۈن، ئىمان — يىلتىز (ئاساسىي) ئىمان[1]، ۋاجىب

---

[1] تەرك ئېتىش بىلەن ئىمان يوقىلىپ كاپىر بولۇپ كېتىدىغان ھەرقانداق پەرزنى ئىجرا قىلىش، شۇنداقلا قىلىش بىلەن ئىمان يوقىلىپ كاپىر بولۇپ كېتىدىغان ھەرقانداق ھارامنى تەرك ئېتىش بىلەن يىلتىز ئىمان ساقلىنىپ قالىدۇ. دېمەك، يىلتىز ئىمان يوقالسا، ئىمان پۈتۈنلەي يوقىلىپ كاپىر بولىدۇ.

ئىمان[1] ۋە مۇستەھەب ئىماندىن[2] ئىبارەت (ئۈچ تۈرگە بۆلۈنىدۇ). شۇنىڭ ئۈچۈن، قۇرئان ۋە ھەدىس تېكىستىدە كەلگەن «مۇئمىن ئەمەس» دېگەن سۆزدىن گاھىدا ئەسلىي ئىماننى يوقاتقان كاپىر ئىرادە قىلىنىدۇ. مەسىلەن، الله تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿فَلاَ وَرَبِّكَ لاَ يُؤْمِنُونَ حَتَّىَ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لاَ يَجِدُواْ فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُواْ تَسْلِيمًا﴾ «(ئى مۇھەممەد!) پەرۋەردىگارىڭ بىلەن قەسەمكى ئۇلار (يەنى مۇناپىقلار) ئۆز ئارىسىدىكى دەتالاشقا سېنى ھۆكۈم چىقىرىشقا تەكلىپ قىلمىغۇچە ئاندىن سېنىڭ چىقارغان ھۆكۈمىڭگە ئۇلارنىڭ دىللىرىدىكى قىلچە غۇم بولىسمۇ يوقالمىغىچە ۋە ئۇلار پۈتۈنلەي بويسۇنمىغىچە ئىمان ئېيتقان بولمايدۇ».[3] گاھىدا (قۇرئان ـ ھەدىستىكى) «مۇئمىن ئەمەس» دېگەن سۆزدىن ۋاجىب ئىماننى يوقاتقان ناقىس مۇئمىن ياكى پاسىق مۇئمىن مەقسەت قىلىنىدۇ. مەسىلەن، پەيغەمبەر ﷺ مۇنداق دېگەن: «قوشنىسى ئۇنىڭ يامانلىقىدىن خاتىرجەم بولالمىغان كىشى جەننەتكە كىرەلمەيدۇ (يەنى كامىل مۇئمىن بولالمايدۇ)».[4] پەيغەمبەر ﷺ يەنە

[1] تەرك ئېتىش بىلەن ئىمان يوقىلىپ كەتمەستىن بەلكى ئىمان كېمىيىدىغان ھەرقانداق پەرزنى ئىجرا قىلىش، شۇنداقلا بىجىرىش بىلەن ئىمان يوقىلىپ كەتمەستىن بەلكى ئىمان كېمىيىدىغان ھەرقانداق ھارامنى تەرك ئېتىش بىلەن ۋاجىب ئىمان ساقلىنىپ قالىدۇ.

[2] تەرك ئېتىلسە ئىمان يوقالمايدىغان ۋە كېمەيمەيدىغان لېكىن قىلىش بىلەن ئىمان زىيادە بولىدىغان ھەرقانداق مۇستەھەب ۋە سۈننەت ئىشلارنى، شۇنداقلا قىلىش بىلەن ئىمان يوقالمايدىغان ۋە كېمەيمەيدىغان لېكىن تەرك ئەتسە ئىمان زىيادە بولىدىغان ھەرقانداق مەكرۇھ ئىشلارنى تەرك ئېتىش بىلەن مۇستەھەب ئىمان ساقلىنىپ قالىدۇ.

[3] سۈرە نىسا 65 ـ ئايەت.

[4] مۇسلىم رىۋايىتى.

مۇنداق دېگەن: «زىنا قىلغان كىشى (كامىل) مۇئمىنلىك ھالىتىدە زىنا قىلمايدۇ». [1] پەيغەمبەر ﷺ يەنە مۇنداق دېگەن: «سىلەرنىڭ بىرىڭلار ئۆزىگە ياخشى كۆرگەننى قېرىندىشىغىمۇ ھەم ياخشى كۆرمىگىچە كامىل مۇئمىن بولالمايدۇ». [2]

چۈنكى، «مۇئمىن ئەمەس» دېگەن سۆز ۋەئىد[3] لەۋزىدۇر. ۋەئىد لەۋزى بولسا قۇرئان ـ ھەدىستە ھارامنى قىلىش ياكى پەرزنى تەرك ئېتىش ئارقىلىق يىلتىز ئىمان ياكى ۋاجىب ئىماننى يوقاتقان كىشىگە ئىشلىتىلگەن. «مۇئمىن ئەمەس» دېگەن سۆزدىن «يىلتىز ئىماننى يوق قىلىش مەقسەت قىلىنىدىمۇ ياكى ۋاجىب ئىماننى يوق قىلىش مەقسەت قىلىنىدىمۇ» دېگەننى ئايرىشتا، شۇ ۋەئىد تېكىستىنىڭ ئۆزىدىكى دەلىللەرنى ئاساس قىلىمىز ياكى شۇ تېكىستلەرگە ئالاقىدار بولغان باشقا جايدىكى (ئايەت، ھەدىس، ئىجمائ) قاتارلىق تېكىستلەرنى ئاساس قىلىمىز. كىمكى يىلتىز (يەنى ئاساسىي) ئىماننى يوقاتسا كاپىر بولىدۇ، گەرچە ئۇنىڭدا ئىماننىڭ باشقا شاخچىلىرى تېپىلسىمۇ ئۇنىڭغا مەنپەئەت قىلمايدۇ؛ ئەگەر بىر كىشىدە يىلتىز ئىمان بار بولۇپ، ۋاجىب ئىمانى بۇزۇلغان بولسا، بۇ كىشىنىڭ ئاقىۋىتى ئاللاھ تائالانىڭ خالىشىغا تاپشۇرۇلىدۇ. ئاللاھ تائالا خالىسا ئۇنى دوزاختا مەلۇم مەزگىل ئازابلايدۇ، خالىسا ئازابلىماي جەننەتكە كىرگۈزىدۇ. ئايەت ـ ھەدىسلەردىكى ۋەئىدلەردە بىز مۇرجىئەلەرگە ياكى خاۋارىجلارغا مايىل بولمايمىز. شۇنىڭدەك ئىماننىڭ ۋە دىنىنىڭ (مۇئمىن، مۇسۇلمان،

---

[1] بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايىتى.
[2] بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايىتى.
[3] ۋەئىد دېگەن ئازاب ۋەدىسىدۇر.

كاپىر، مۇشرىك دېگەندەك) ئىسىملىرىدا ھۇرۇرىيە[1]، مۇئتەزىلىلەر[2]، مۇرجىئەلەر[3] ۋە ياكى جەھمىيەلەرگە[4] مايىل بولمايمىز.

بۇ بابنىڭ مېۋىلىرى توۋەندىكىچە:

ئىمانىمىزنىڭ تېخىمۇ زىيادە بولۇشى ئۈچۈن تائەت ـ ئىبادەتكە ھېرىسمەن بولۇش، ياخشى ئەمەللەرگە ئالدىراش، پەزىلەتلىك ئىشلاردا مۇسابىقىلىشىش ۋە يىلتىز ئىماننى دائىم ساقلاش، مۇداپىئە قىلىش بىلەن بىرگە ئۇنى قوغداش لازىم چۈنكى ئۇ مالىنىڭ دەسمايىسى ۋە نىجاتلىقنىڭ مۇستەھكەم تۇتقۇسىدۇر.

[1] ھۇرۇرىيە — خاۋارىجلارنىڭ بىر قىسمى بولۇپ، «ۋاجىب ئىماننى تەرك ئېتىش بىلەن كاپىر بولىدۇ» دېگۈچىلەر.

[2] مۇئتەزىلە — «ۋاجىب ئىماننى تەرك ئەتكۈچىلەر بۇ دۇنيانىڭ ھۆكمىدە كاپىرمۇ ئەمەس، مۇسۇلمانمۇ ئەمەس، ئىككىسىنىڭ ئوتتۇرىسىدا بولىدۇ» دېگۈچىلەر.

[3] مۇرجىئە — «ۋاجىب ئىمان تەرك ئېتىلسىمۇ ئىمان كېمەيمەيدۇ» دېگۈچىلەر.

[4] جەھمىيە — مۇرجىئەلەرنىڭ ئىچىدىكى ئەڭ چېكىدىن ئاشقانلىرى بولۇپ، «ئىمان دېگەن پەقەت قەلبتە بىلىش ياكى تەستىقلاش بولۇپ، تاشقى ئەزالارنىڭ ئەمىلى ئىماننىڭ جۈملىسىدىن ئەمەس» دېگۈچىلەر.

كۇفرىلىق

كۇفرىلىقنى پەقەت «قەلبتە ئىنكار قىلىش» ۋە «قەلبتە يالغانغا چىقىرىش» دەيدىغان دەۋرىمىزنىڭ مۇرجىئەلىرى ۋە زامانىمىزدىكى جەھمىيەلەرنىڭ ئازغۇنلىقىدىن الله ئۇچۇن ئادا-جۇدامىز. ئۇلار شۇ قاراشلىرى بىلەن كۇفرىلىققا سەل قارىدى، ئۇنى يەڭگىل ساندى ۋە مۇلھىد كاپىرلار ئۇچۇن يول ئېچىپ بەردى. ئۇلار تاغۇتلارنىڭ قانۇنلىرى ۋە كۇفرىلىققا يول قويىدىغان باتىل شۇبھىلەرنى تۇرغۇزدى. بىز ئۇلارنىڭ «كۇفرىلىق دېگەن پەقەت قەلبتە ئىنكار قىلىش بىلەن بولىدۇ» دېگەن سۆزىنى بىدئەت دەپ ئېتىقاد قىلىمىز.

بىزنىڭ ھەقىقەتپەرۋەر ئالىملىرىمىز ئېيتقاندەك، ئىنكار قىلىش دېگەن، ئەمەل، سۆز، ئەزالار ۋە قەلب بىلەنمۇ بولىدۇ؛ تەستىقلاشمۇ شۇنىڭغا ئوخشاشتۇر.

كۇفرىلىق — ئىنكار قىلىش كۇفرىسى، بىلمەسلىك كۇفرىسى ۋە يۈز ئۆرۈش كۇفرىسى... قاتارلىق بىر نەچچە تۈرگە بۆلۈنىدۇ. ئىسلامنى بۇزغۇچى ئامىللار كۆپتۇر. بىر كىشىنىڭ ئىسلامغا كىرىشىدىن، كۇفرىغا چۈشۈپ قېلىشى تېززەك بولىدۇ.

بىزنىڭ نەزىرىمىزدە، ئىمان بولسا ئېتىقاد، سۆز ۋە ئەمەلدۇر. شۇنىڭغا ئوخشاش، كۇفرىلىقمۇ سۆزدە، ئېتىقادتا ۋە ئەمەلدە بولىدۇ. كۇفرىلىق، زۇلۇم ۋە پاسىقلىقنىڭ چوڭ-كىچىكى بار. ئەمەلدىكى كۇفرىلىقنى مۇتلەق كىچىك كۇفرىلىق ۋە ئېتىقادتىكى خاتالىقنى مۇتلەق چوڭ كۇفرىلىق دېيىش بىدئەتتۇر بەلكى ئەمەلدىكى كۇفرىلىق ھەمدە ئېتىقادتا خاتالىشىش ياكى بۇرۇلۇپ كېتىشنىڭ چوڭ ۋە كىچىكى بار.

ئەزالارنىڭ ئەمەللىرى ئىچىدە، الله تائالا ئۇنى چوڭ كۇفرىلىق

دەپ خەۋەر بەرگەن ئەمەللەر بار بولۇپ، كىمكى بۇ ئەمەلنى قىلغان بولسا، گەرچە قەلبىدە ئۆزىنى كاپىر دەپ ئېتىقاد قىلمىغان بولسىمۇ ياكى ئىنكار قىلمىغان ۋە ياكى ھالال دەپ قارىمىغان بولسىمۇ كاپىر بولىۋېرىدۇ. مەسىلەن، الله رۇخسەت بەرمىگەن باتىل قانۇنلارنى تۈزۈش؛ قۇياشقا ياكى بۇتقا سەجدە قىلىش؛ الله نى، ئىسلامنى، پەيغەمبەرلەرنى تىللاش ياكى ئاشكارا مەسخىرە قىلىش ۋە ياكى ئىسلامدىن بىرەر نەرسىنى كۆزگە ئىلماسلىققا ئوخشاش.

شۇنىڭ قاتارىدا، شۇ ئىشنى قىلغۇچى ھالال سانىمىسىلا، كاپىر بولمايدىغانلىرى ۋە ئىسلامدىن چىقىپ كەتمەيدىغانلىرى بار. مەسىلەن، زىنا قىلىش، ئوغرىلىق قىلىش ۋە ھاراق ئىچىشكە ئوخشاش.

بىز «گۇناھ ئىمانغا زىيان يەتكۈزەلمەيدۇ» دېمەيمىز بەلكى گۇناھلارنىڭ ئىچىدە ئىماننى كېمەيتىۋېتىدىغانلىرى ۋە بۇزۇۋېتىدىغانلىرى بار. بىز مۇرجىئەلەرنىڭ ئۇممەتنىڭ ئاسىيلىرى توغرىسىدا ياكى كاپىر، مۇشرىك ۋە مۇرتەدلەر توغرىسىدا كەلگەن ۋەئىد (الله نىڭ ئازابى) ھەققىدىكى ئايەت ۋە ھەدىسلەرنى يالغانغا چىقىرىشقا ئېلىپ بارىدىغان سۆزلىرىدىن ئادا ـ جۇدامىز.

الله تائالانىڭ ئادەم ۋە ئادەم بالىلىرىدىن ئالغان ئەھدىسىنىڭ ھەق ئىكەنلىكىگە ئىمان كەلتۈرىمىز. الله ئۆزىنىڭ بەندىلىرىنى ھەق تەرەپدارى قىلىپ ياراتقان ئەمما ئۇلارنى ئىنسانلار ۋە جىنلاردىن بولغان شەيتانلار ئازدۇرىدۇ ۋە ئۇلارغا الله رۇخسەت قىلمىغان نەرسىنى شەرىئەت قىلىپ بېرىدۇ.

شۇبھىسىزكى، ھەربىر بوۋاق ئىسلام ئۈستىگە تۇغۇلىدۇ، ئاتا ـ ئانىسى ئۇنى يەھۇدىي ياكى ناسارا ۋە ياكى مەجۇسىي ياكى مۇشرىك قىلىدۇ. بىر كىشىگە شەرىئەت تېكىستلىرى يېتىپ كەلگەن بولسۇن ياكى كەلمىگەن بولسۇن، ئەگەر ئۇ ئىسلامدىن باشقىنى دىن تۇتقان

بولسا، كاپىر دەپ ئېتىقاد قىلىمىز. كىمگە شەرىئەت تېكىستلىرى يېتىپ كەلمىگەن بولسا، ئۇ ھەقنى بىلمىگەن كاپىر ھېسابلىنىدۇ. ئىمانىنىڭ دەرىجىلىرى بولغىنىدەك، كۇفرىنىڭمۇ دەرىجىلىرى بار.

الله تائالا ئۆز بەندىلىرىنى ئىسلام ئۈستىدە يارىتىش ۋە ئەھدە ھۆججىتى بىلەنلا توختاپ قالماستىن، ئۇلارغا يەنە ئۇلاردىن ئالغان ئەھدىنى ئەسلىتىپ تۇرىدىغان ئەلچىلەرنى ئەۋەتتى، ئۇلارغا ئۆزىنىڭ كىتابلىرىنى چۈشۈردى ھەمدە ئۇ كىتابلارنىڭ تۈگەنچىسىنى ئۇنىڭدىن بۇرۇن ۋە ئۇنىڭدىن كېيىنمۇ باتىل تەسىر كۆرسىتەلمەيدىغان قۇرئان قىلىپ، ئۇنى ئۆزگىرىپ كېتىشتىن ساقلىدى، شۇنداقلا ئۇنى ئۇ يەتكەن كىشىنىڭ ھەممىسىگە ئوچۇق ـ ئاشكارا كامىل ھۆججەت قىلىپ بەردى. بۇ ھەقتە الله تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَأُوحِيَ إِلَيَّ هَذَا الْقُرْآنُ لأُنْذِرَكُم بِهِ وَمَنْ بَلَغَ﴾ «بۇ قۇرئان ماڭا سىلەرنى ۋە (قىيامەتكىچە) قۇرئان يەتكەن كىشىلەرنى ئاگاھلاندۇرۇش ئۈچۈن ۋەھيي قىلىندى».[①]

الله تائالانىڭ دىنى ئاسماندىمۇ ۋە زېمىندىمۇ بىردۇر، ئۇ بولسىمۇ ئىسلام دىنىدۇر. الله تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللهِ الإِسْلامُ﴾ «ھەقىقەتەن الله نىڭ نەزىرىدە مەقبۇل دىن ئىسلام (دىنى) دۇر».[②] الله تائالا يەنە مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَرَضِيتُ لَكُمُ الإِسْلامَ دِيْنَاً﴾ «ئىسلام دىنىنى سىلەرنىڭ دىنىڭلار بولۇشقا تاللىدىم».[③]

بىز ئىسلام دىنىغا ئەمەل قىلىمىز، ئۇنىڭغا قارشى كەلگەن نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىدىن ئۆزىمىزنى پاك تۇتىمىز ھەمدە ئۇنىڭغا

---

① سۈرە ئەنئام 19 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
② سۈرە ئال ئىمران 19 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
③ سۈرە مائىدە 3 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

زىت كەلگەن كۇفرى مەنھەجلىرى، باتىل دىنلار ۋە بۇزۇق مەزھەبلەرنىڭ ھەممىسىنى ئىنكار قىلىمىز. ھازىرقى دەۋردە مەيدانغا كەلگەن دېموكراتىيە[1] كۇفرىلىقىمۇ شۇنىڭ قاتارىدىن ھېسابلىنىدۇ ۋە ئۇنىڭغا ئەگەشكەن كىشى ئىسلام دىنىدىن غەيرى دىننى تەلەپ قىلغان بولىدۇ. الله تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الإِسْلامِ دِيناً فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ «كىمكى ئىسلام (دىنىدىن) غەيرى دىننى تەلەپ قىلىدىكەن، ئۇ (يەنى ئۇنىڭ دىنى) ھەرگىز قوبۇل قىلىنمايدۇ. ئۇ ئاخىرەتتە زىيان تارتقۇچىدۇر».[2]

شۇنىڭ ئۈچۈن، الله تائالانىڭ قانۇنى بىلەن بىرگە يەنە خەلقنىڭ خەلققە قانۇن چىقىرىشىدىن ئىبارەت دېموكراتىيە دىنىغا مۇۋاپىقلىشىش ئۈچۈن قانۇن چىقارغان كىشىنى كاپىر دەيمىز. شۇنىڭدەك، ئۆزگە ۋاكالەتەن بىرەر قانۇن چىقارغۇچىلارنى سايلىغان كىشىلەرنى ھەم كاپىر دەيمىز. چۈنكى ئۇ، الله تائالادىن باشقا بىر ھۆكۈم قىلغۇچىنى، رەببى ۋە قانۇن چىقارغۇچىنى تەلەپ قىلغان بولىدۇ. الله تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ شَرَعُوا لَهُم مِنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَن بِهِ اللَّهُ﴾ «ئۇلارنىڭ الله رۇخسەت قىلمىغان نەرسىلەرنى دىن قىلىپ بېكىتكەن مەئبۇدلىرى بارمۇ؟».[3] الله تائالا يەنە مۇنداق دەيدۇ: ﴿اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَاباً مِنْ دُونِ اللَّهِ﴾ «ئۇلار الله نى قويۇپ ئۆزلىرىنىڭ ھىبرلىرىنى ۋە راھىبلىرىنى

[1] دېموكراتىيە — «ئىنسان چىقارغان قارار بولسا الله چىقارغان قاراردىن ئۈستۈن تۇرىدۇ» دېگەن قاراش ئۈستىگە قۇرۇلغان قانۇن.
[2] سۈرە ئال ئىمران 85- ئايەت.
[3] سۈرە شۇرا 21- ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

(يەھۇدىيلار بىلەن ناسارالارنىڭ دىنىي باشلىقلىرىنى، ئۆلىمالىرىنى) مەئبۇد قىلىۋالدى». ①

بىز سايلامغا قاتناشقان كىشىلەرنىڭ ھەممىسىنى كاپىر دېمەيمىز چۈنكى ئۇلارنىڭ ھەممىسىنىڭ سايلاملارغا قاتنىشىشىنىڭ مەقسىتى ئۆزلىرىگە قانۇن چىقارغۇچى ئىلاھلارنى تەلەپ قىلىش ئەمەس بەلكى ئۇلارنىڭ بەزىسى دۇنيالىق ۋە تۇرمۇش خىزمەتلىرى ئۈچۈن ۋەكىل تاللاشنى مەقسەت قىلىدۇ. بۇ كەڭ تارقاپ كەتكەن بىر ئىش بولۇپ، قانۇن چىقارغۇچى ۋەكىللەرگە ئوخشاش قانۇن چىقىرىش بىلەن بىۋاستە شۇغۇللانمىغان سايلىغۇچىلارنىڭ بۇ ھەقتىكى مەقسەتلىرى ھەرخىل بولىدۇ، شۇڭا بىز سايلامغا قاتناشقۇچىلارنىڭ ھەر بىرىنى مۇئەييەن ھالەتتە كاپىر دېيىشكە ئالدىرىمايمىز.

بىز قانۇن چىقىرىش سايلاملىرىغا قاتنىشىشنى كۇفۇر ئەمەل دەيمىز ئەمما سايلامغا قاتناشقۇچىلارنىڭ ھەممىسىنى ئومۇمەن كاپىر دېمەيمىز. بىر مۇسۇلمان كۇفۇر ئەمىلىنى قىلىش بىلەنلا ئۇنى كاپىرغا چىقارمايمىز چۈنكى بۇ كىشى قايمۇقۇپ قالغانلىقى سەۋەبىدىن ئىشلار مۇجمەل بولۇپ قېلىپ، ئۇنىڭغا ھۆججەت تۇرغۇزمىساق (يەنى كاپىرغا چىقىرىشنىڭ شەرتلىرى تېپىلدىمۇ ياكى تېپىلمىدىمۇ) ۋە «كاپىرغا چىقىرىشنى توسقۇچى ئامىللار يوقالدىمۇ-يوقالمىدىمۇ» دېگەنلەرنى ئېنىقلىمىساق بولمايدىغان بولۇپ قېلىشى ۋە ياكى ئۇ كىشى كۇفۇر ئىشنى مەقسەت قىلماي، يوللۇق بىر ئىشنى مەقسەت قىلغان بولۇشى مۇمكىن. ②

قىبلە ئەھلىدىن بىرەر كىشىنى دىندىن چىقىرىۋەتمەيدىغان

① سۈرە تەۋبە 31- ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

② ئىزاھات: بىز كۇفۇر ئىشنى قىلغان ھەرقانداق مۇسۇلمانغا ھۆكۈم قىلغان چاغدا، كاپىرغا چىقىرىشنىڭ شەرتلىرى تولۇق تېپىلماي تۇرۇپ ۋە كاپىرغا چىقىرىشنى توسقۇچى ئامىللار تولۇق يوقالماي تۇرۇپ، ئۇ كىشىنى كاپىرغا چىقارمايمىز.

گۇناھ سەۋەبلىك (مادامىكى شۇ گۇناھنى ئۇ كىشى ھالال سانىمىسىلا) كاپىر دېمەيمىز. شۇڭا بىز ھەرقانداق گۇناھ ـ مەئسىيەت بىلەن باشقىلارنى كاپىرغا چىقارمايمىز.

بىز قىبلە ئەھلىنى مۇئمىن، مۇسۇلمان دەپ ئاتايمىز. بىزنىڭ نەزىرىمىزدە ئۇلارنىڭ ئەسلى ئىسلامدىدۇر. ناۋادا ئۇلار دىندىن چىقىپ كېتىدىغان بىرەر ئىشنى سادىر قىلمىسىلا ياكى سادىر قىلغان تەقدىردىمۇ كاپىرغا چىقىرىشنى توسقۇچى ئامىل ئۇ كىشىدىن تولۇق يوقالمىسا، بىزنىڭ نەزىرىمىزدە ئۇلار ئەسلى قائىدە بويىچە مۇسۇلماندۇر؛ مۇھەممەد ﷺ نىڭ ئۇممىتىدىن چوڭ گۇناھ قىلغۇچىلار «الله بىر» دېگەن ھالەتتە ئۆلسىلا، گەرچە گۇناھىغا تەۋبە قىلمىسىمۇ، ئۇنى «دوزاختا مەڭگۇ قالىدۇ» دېمەيمىز. بىز بۇ ھەقتە خاۋارىجلارغا ۋە ئۇلارنىڭ ئەگەشكۈچىلىرى بولغان، كاپىر دېيىشتە ھەددىدىن ئاشقۇچىلارغا نىسبەتەن قارشى مەيداندا تۇرىمىز؛ ئەگەر الله خالىسا ئۇنى مەغپىرەت قىلىپ، ئۆز پەزلى بىلەن گۇناھىدىن ئۆتىۋېتىدۇ. الله تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَيَغْفِرُ مَا دُوْنَ ذَٰلِكَ لِمَن يَشَاءُ﴾ «خالىغان ئادەمنىڭ ئۇنىڭدىن باشقا گۇناھىنى مەغپىرەت قىلىدۇ»[①]؛ ئەگەر خالىسا ئۇلارنى ئۆز ئادالىتى بىلەن ئازابلايدۇ. ئاندىن ئۇلار الله نىڭ رەھمىتى ياكى پەيغەمبەر ﷺ نىڭ ئۆز ئۇممىتى ئۈچۈن ساقلاپ قويغان شاپائىتى بىلەن دوزاختىن چىقىدۇ ۋە ياكى الله تائالا شاپائەت قىلىشقا رۇخسەت بەرگەن ئىتائەت ئەھلىدىن بولغان كىشىدىن بىرەرسىنىڭ شاپائىتى بىلەن دوزاختىن چىقىدۇ. بىز ۋەئىدە[②] ۋە ۋەئىد[③] جەھەتتە، مۇرجىئە ۋە خاۋارىجلارنىڭ

① سۇرە نىسا 48 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
② ۋەئدە دېگەن جەننەت ۋەدىسىدۇر.
③ ۋەئىد دېگەن ئازاب ۋەدىسىدۇر.

ئوتتۇرىسىدا ئوتتۇراھال يول تۇتىمىز. الله تائالانىڭ ۋەدە ۋە ۋەئىدلىرىنىڭ ھەممىسى ھەقتۇر.

قىبلە ئەھلىنىڭ ھەممىسى مەيلى ئۇلار ئاسىي، چوڭ گۇناھ قىلغۇچىلار بولسىمۇ، بىزنىڭ ئىمانىي قېرىنداشلىرىمىزدۇر. بۇ ھەقتە الله تائالا ئۆز كىتابىدا بايان قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ﴾ «مۇئمىنلەر ھەقىقەتەن (دىندا) قېرىنداشلاردۇر، (ئۇرۇشۇپ قالسا) قېرىنداشلىرىڭلارنىڭ ئارىسىنى تۈزەڭلار».[1] الله تائالا يەنە مۇنداق دەيدۇ: ﴿فَمَنْ عُفِيَ لَهُ مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ فَاتِّبَاعٌ بِالْمَعْرُوفِ﴾ «قاتىل ئۇچۇن دىنىي قېرىندىشى تەرىپىدىن بىر نەرسە كەچۈرۈم قىلىنسا (يەنى ئۆلتۈرۈلگۈچىنىڭ ئىگىسى قاتىلدىن دىيەت ئېلىشقا رازى بولۇپ، قىساس ئېلىشتىن ۋاز كەچسە ئۇ جىنايەتچىدىن دىيەتنى) چىرايلىقچە تەلەپ قىلىشى لازىم».[2]

بىز خاۋارىجلار ئېيتقاندەك، دىندىن چىقمىغان پاسىقلارنى ئىسلام مىللىتىدىن ئومۇمىيۈزلۈك چىقىرىۋەتمەيمىز ھەمدە مۇئتەزىلىلەر[3] ئېيتقاندەك، دوزاختا مەڭگۈ قېلىش بىلەن ھۆكۈم قىلمايمىز، ئىمانىنى ئۇلاردىن مۇتلەق يوق قىلىۋەتمەيمىز ياكى ئۇنى مۇتلەق ئىمان بىلەن سۈپەتلىمەيمىز بەلكى ئۇنى «ئىمانى ناقىس مۇئمىن» دەيمىز ۋە ياكى ئىمانى بولۇش ئېتىبارى بىلەن مۇئمىن، گۇناھى بولۇش ئېتىبارى بىلەن پاسىق دەيمىز.

بىز مۇئمىنلەردىن ياخشى ئىش قىلغۇچىلارغا الله تائالانىڭ ئەپۇ قىلىشىنى ۋە ئۇلارنى ئۆز رەھمىتى بىلەن جەننەتكە كىرگۈزۈشىنى

---

[1] سۈرە ھۇجۇرات 10 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

[2] سۈرە بەقەرە 178 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

[3] مۇئتەزىلىلەر — گۇناھى كەبىر (چوڭ گۇناھ) قىلغان كىشىنى «دوزاختا مەڭگۈ قالىدۇ» دەيدىغانلار.

ئۈمىد قىلىمىز. ئۇلارنىڭ گۇناھىدىن ھەم خاتىرجەم بولمايمىز. پەيغەمبەر ﷺ جەننەت بىلەن خۇشخەۋەر بەرگەن كىشىلەردىن باشقىلارنىڭ بىرەرىگە جەننەت ياكى دوزاخ بىلەن گۇۋاھلىق بەرمەيمىز لېكىن ئۇلارنىڭ گۇناھلىرى ئۈچۈن الله تائالادىن مەغپىرەت تىلەيمىز ۋە ئۇلارنىڭ (دوزاخقا چۈشۈپ كېتىشىدىن) قورقىمىز، شۇنداقلا ئۇلارغا نىسبەتەن ياخشى ئۈمىدتە بولىمىز. الله نىڭ رەھمىتىدىن ئۈمىدسىزلىنىش ۋە ئازابىدىن خاتىرجەم بولۇش كىشىنى ئىسلامدىن چىقىرىۋېتىدۇ. ھەق ئەھلى ئۇ ئىككىسىنىڭ ئوتتۇرىسىدا يول تۇتىدۇ (يەنى الله تائالانىڭ رەھمىتىدىن نائۈمىد بولمايدۇ ۋە ئازابىدىن قورقىدۇ). الله تائالا بىزنى ئۇلارنىڭ قاتارىدىن قىلسۇن!

قىبلە ئەھلىدىن بولغان ئومۇمي مۇسۇلمانلارغا رەھىم قىلىمىز، تاقىتى يەتمەيدىغان ئىشقا تەكلىپ قىلمايمىز. ئۇلارنىڭ مۇسۇلمان ياكى مۇسۇلمان ئەمەسلىكىگە ھۆكۈم قىلىش ئۈچۈن، ئىسلامنى بۇزغۇچى ئامىللارنى تونۇش، ئۇنى يادقا ئېلىش ۋە «لا إله إلا الله»نىڭ شەرتلىرىنى ساناپ بېرىشنى شەرت قىلمايمىز. تەۋھىدنى بۇزمىغان، الله قا شېرىك كەلتۈرمىگەن ۋە ئىماننى بۇزغۇچى ئامىللارنى سادىر قىلمىغان بولسا ئىسلامغا نىسبەت بېرىمىز.

بىز كۇفرىغا چىقىرىشنىڭ شەرتلىرىگە رىئايە قىلىمىز، كۇفرىغا چىقىرىشنى توسقۇچى ئامىللارغا ئەھمىيەت بېرىمىز؛ شۇنداقلا ئىسلامي ئەمىرلىك، ھاكىمىيەت ۋە دۆلىتى يوقالغان بۇ زېمىندا ياشاۋاتقان ئاجىز كىشىلەرنىڭ رىئاللىقىغا، ئۇلارنىڭ ئىلىمسىزلىكى تۈپەيلىدىن سادىر بولغان ھەمدە ئىلىمنىڭ ئازلىقى ۋە رەببانى ئالىملارنىڭ يوقلۇقى سەۋەبلىك ئومۇملىشىپ كەتكەن

شۇبھىلەرگە ئېتىبار كۆزىمىز بىلەن قارايمىز.

شۇنىڭدەك، بىز گۇناھكار مۇئمىنلەردىن كاپىر، مۇشرىك ۋە مۇرتەدلەردىن ئادا-جۇدا بولغاندەك ئادا-جۇدا بولمايمىز. گۇناھكار مۇئمىنلەر بولسا ئىمانىي دوستلۇق دائىرىسىدە بولۇپ، ئۇلار مۇسۇلمان بولسىلا ئىمانىي دوستلۇقتىن چىقىرىۋەتمەيمىز. پەقەت ئۇلارنىڭ گۇناھ-مەئسىيەتلىرىدىن ئادا-جۇدا بولىمىز لېكىن ئۇلارغا كاپىرلارغا ئوخشاش مۇئامىلە قىلمايمىز.

بىز، كۇفۇر ئورگانلىرىدا ئىشلىگەن كىشىلەرنىڭ ھەممىسىنى كاپىر دېمەيمىز (بۇنداق دېيىش ھەددىدىن ئاشقان تەكفىرچىلەرنىڭ ئادىتى). بىز پەقەت كۇفۇر قانۇنى بىلەن ھۆكۈم چىقىرىش ياكى كاپىر-مۇشرىكلارنى دوست تۇتۇش ۋە ياكى مۇئمىنلەرگە قارشى كاپىرلار بىلەن ھەمكارلىشىشتىن ئىبارەت شىرىك ۋە كۇفرىنىڭ بىرەر تۈرلىرىدە كاپىر بولغان كىشىنى كاپىر دەيمىز.

بىز كۇفرىنىڭ قېشىدا خىزمەت قىلىش مەسىلىسىگە تەپسىلىي قارايمىز، بىز ئۇنىڭ ھەممىسىنى كۇفرىلىق ياكى ھارام دېمەيمىز بەلكى بىر قىسىم خىزمەتلەر كۇفرىلىق، بەزىسى ھارام ۋە يەنە بەزىسى ھارامغىمۇ توشمايدۇ. ھەربىر خىزمەت ئۆز ئېتىبارى بىلەن بولىدۇ. بىز دۇنيادا پەقەت زاھىرىغا ئاساسەن ھۆكۈم قىلىمىز، ئىچكى سىرلىرىنى الله قا تاپشۇرىمىز، الله ئۇنىڭدىن ئۆزى ھېساب ئالىدۇ. بىز كىشىلەرنىڭ قەلبىنى يېرىپ تەكشۈرۈشكە بۇيرۇلمىغانمىز. بىز تەئۋىل ئەھلىنى كاپىر دېيىشتە، ئۆلىمالىرىمىز ئېھتىيات قىلغاندەك ئېھتىيات قىلىمىز. شەرتى توشقان بىلمەسلىكنى ۋە شەرتى توشقان تەئۋىلنى ئۆزرە ھېسابلايمىز.

كاپىرغا چىقىرىشقا ئالدىراش ياكى ئىنتىلىماي تۈرۈپلا نەتىجىلىرىنى چىقىرىشقا (يەنى قېنى ۋە مېلىنى ھالال ساناش

دېگەنلەرنى ئېنىقلىماستىنلا ياكى ئىسپاتلىماستىنلا ئالدىراپ كاپىرغا چىقىرىش) بولسا بىزنىڭ مەنھەجىمىز ئەمەس. «ناماز ئوقۇغۇچى مۇۋەھھىدنىڭ[1] قېنىنى هالال ساناش ئېغىر خاتالىقتۇر. بىر مۇسۇلماننىڭ بىر قوشۇق قېنىنى خاتا تۆكۈپ قويۇش بولسا، مىڭ كاپىرنى تەرك ئېتىپ خاتالىشىشتىن ئېغىردۇر».[2]

بىز كۇفرىغا چىقىرىشقا كەلگەندە، مەلۇم بىر كۇفۇر ئىشنى كاپىرلىق دەپ هۆكۈم قىلىش بىلەن شۇ كۇفۇر ئىشنى قىلغان كىشىنىڭ ئوتتۇرىسىنى ئايرىپ مۇئامىلە قىلىمىز چۈنكى بىر كىشىدىن كۇفۇر ئەملى سادىر بولۇشى مۇمكىن ئەمما كاپىرغا چىقىرىشنىڭ شەرتى تېپىلمىسا ياكى كاپىرغا چىقىرىشنى توسقۇچى ئامىل يوقالمىسا، ئۇنى كاپىر دېيىشكە بولمايدۇ. بىز ئىسلامغا كىرگەنلىكى دەلىل بىلەن ئىسپاتلانغان كىشىنى شەك، گۇمان، تەخمىنەن، مۆلچەر ۋە پەرەز بىلەن كاپىرغا چىقىرىش دۇرۇس بولمايدۇ دەپ ئېتىقاد قىلىمىز چۈنكى «جەزمىي دەلىل بىلەن ئىسپاتلانغان نەرسە شەك بىلەن يىمىرىلمەيدۇ» دېگەن شەرئىي قائىدە بار.

بىدئەتنىڭ هەممىسى ئوخشاش دەرىجىدە ئەمەس. ئۇنىڭ ئىچىدە كاپىر قىلىدىغان بىدئەت بار، مەسىلەن «دېموكراتىيە بىدئىتى» هەمدە الله تىن باشقىنى «قانۇن چىقارغۇچى» دەپ ئەگىشىش ۋە ئۇنى تەلەپ قىلىش بىدئىتى. بىدئەتنىڭ ئىچىدە كۇفرىغا ئېلىپ بارمايدىغىنى بار. بىزنىڭ ئۆلىمالىرىمىز «كاپىرنى كاپىر دېمىگەن كىشى — كاپىر» دېگەن قائىدىنى كۇفرىلىقنىڭ بەزى تۈرلىرىدىن قاچۇرۇش ۋە قاتتىق ئاگاهلاندۇرۇش ئۈچۈن ئىشلەتكەن، هەرگىزمۇ كاپىرغا چىقىرىشتا هەددىدىن ئاشقۇچىلار پەيدا قىلغان بىدئەت خاراكتېرلىك زەنجىرسىمان كاپىرغا چىقىرىش

---

[1] مۇۋەھھىد — يەككە الله قىلا ئىبادەت قىلغۇچى.

[2] قازى ئىيازنىڭ «كتاب الشفا» ناملىق كىتابى 2- توم 277- بەت.

ئۇچۇن ئىشلەتمىگەن دەپ ئېتىقاد قىلىمىز. بۇ قائىدە ھەممىگە ئام ئەمەس بەلكى بۇ قائىدىنىڭ ئىشلىتىلىش ئوبيېكتى شۇنداق كىشىلەركى، ﷲ تائالا قۇرئان ـ ھەدىسنىڭ تېكىستلىرىدە كاپىر دېگەن كىشىنى ئۇلار كاپىر دېمەسلىك ئارقىلىق ئوچۇق تېكىستنى يالغانغا چىقارغان ياكى ئىنكار قىلغانلىق سەۋەبى بىلەن كاپىر بولغان.

بىزنىڭ نەزىرىمىزدە، كاپىرلىقى ئىسپاتلانغان كىشىنى كاپىرغا چىقارمىغان كىشىگە «كاپىر» دېگەن ھۆكۈمنى بەرگەن ۋاقتىمىزدا، شەرتلەر، چەكلىگۈچى ئامىللار ۋە شەرئىي دەلىللەرگە قاراشقا موھتاج بولىمىز. مەسىلەن، ﷲ چۈشۈرگەن نەرسىنىڭ غەيرى بىلەن ھۆكۈم قىلغان ھاكىملار ۋە ئۇلارنىڭ ئەسكەرلىرى قاتارىدىكى كىشىلەردىن مۇئەييەن بىرىگە ئۆزىنىڭ قارىشىدىكى مەلۇم بىر شۇبھىلىك بىلەن كۇفرىلىق ھۆكۈمنى بېرىشتە توختاپ قالغان كىشىگە نىسبەتەن «كاپىرنى كاپىر دېمىگەن كىشى — كاپىر» دېگەن قائىدە تەتبىقلانمايدۇ چۈنكى ئۇ كىشى شەرئىي دەلىللەرنى يالغانغا چىقارمىدى ۋە رەت قىلمىدى، ئۇ كىشى پەقەت دەلىللەر ئوتتۇرىسىنى بىرلەشتۈرۈشكە قادىر بولالمىدى ياكى بىر دەلىلنى باشقا بىر دەلىلدىن ئۈستۈن كۆردى ۋە ياكى ئىجتىھادنىڭ ئىلمىلىرىدە (يەنى ئىلمىي جەھەتتە) يېتەرسىزلىك قىلدى. بۇ كىشى بىز بىلەن «كاپىر»، «مۇسۇلمان» دېگەن ئىسىم ۋە لەۋزىلەردە ئىختىلاپلىشىپ لېكىن كاپىرلارنىڭ دىنىغا كىرمەي، كاپىرلارنىڭ كۇفۇر سۆزى ۋە كۇفۇر قىلمىقلىرىغا ياردەم بەرمەي ياكى مۇسۇلمانلارنىڭ زىيىنىغا كاپىرلار بىلەن ھەمكارلاشماي، ئەمەلىي جەھەتتە ئىختىلاپلاشقان بولسا ئۇ كىشىنى كاپىر دېمەيمىز.

بىز مۇتەشابىھ[1] ئايەتلەرگە ئەگىشىش ۋە مۇھكەم[2] ئايەتلەرنى تەرك ئېتىشنى بىدئەت ئەھلىنىڭ ئالامەتلىرىدىن دەپ ئېتىقاد قىلىمىز. ئەھلى سۈننەتتىن بولغان، ئىلىمگە چوڭقۇر چۆككۈچىلەرنىڭ يولى بولسا مۇتەشابىھ ئايەتلەرنى مۇھكەم ئايەتلەرگە قايتۇرۇشتۇر (يەنى مۇتەشابىھ ئايەتلەرنى مۇھكەم ئايەتلەر ئارقىلىق چۈشىنىش).

بىز بىر كىشىنى قىلغان سۆزىنىڭ نەتىجىسى ياكى ئاقىۋىتىگە قاراپ كاپىرغا چىقارمايمىز چۈنكى مەزھەب (سۆز)نىڭ نەتىجىسى مەزھەب (سۆز)نىڭ ئۆزى ئەمەس. شۇنىڭدەك، بىز بىلەن ئوخشىمىغان پىكىردە بولغۇچىلارنى، ھازىرقى زامان مۇرجىئەلىرىنى ۋە بىدئىتىنىڭ دەرىجىسى كۇفۇر دەرىجىسىگە يېتىپ بارمايدىغان بىدئەتچىلەرنى، شۇنداقلا ئەگەر بىز بىلەن بولغان ئىختىلاپى «ئىمان»، «كۇفۇر» دېگەن ئاتالغۇلارنى تەرىپلەشتە لەۋزى جەھەتتىكى (يەنى ئىلمىي جەھەتتىكى) ئىختىلاپ بولۇپ، ئەمەلىي جەھەتتىكى ئىختىلاپ بولمىسىلا، ئۇلارنى كاپىرغا چىقارمايمىز. گەرچە ئۇلار بىزگە بۆھتان قىلىپ، بىز دېمىگەن نەرسىنى بىزگە چاپلىسىمۇ ۋە بىز ئادا ـ جۇدا بولغان نەرسىنى بىزگە مەنسۇپ قىلسىمۇ، ئۇلارنى كاپىرغا چىقارمايمىز؛ شۇنداقلا ئۇلار بىزنىڭ ھەققىمىزدە اللە قا ئاسىيلىق قىلسىمۇ لېكىن بىز ئۇلارنىڭ ھەققىدە اللە قا ئاسىيلىق قىلمايمىز. گەرچە ئۇلارنىڭ مۇرجىئەلىكى فەقىھلەرنىڭ مۇرجىئەلىكىگە[3] تەۋە بولسىمۇ، ئۇلارنى بۇ مۇرجىئەلىكى سەۋەبىدىن كاپىر دېمەيمىز. ئەگەر ئۇلارنىڭ مۇرجىئەلىكى ئۇلارنى تەۋھىد ۋە پەرزلەرنى تەرك ئېتىشكە ۋە ياكى

[1] مۇتەشابىھ — بىردىن ئارتۇق مەنە ئېھتىماللىقى بولغان ئايەت ـ ھەدىسلەرنىڭ لەۋزىلىرى.
[2] مۇھكەم — ئايەت ـ ھەدىسلەرنىڭ ئىچىدىكى بىرلا مەنە چىقىدىغان لەۋزىلەر.
[3] فەقىھلەرنىڭ مۇرجىئەلىكى دېگىنىمىز، ئىماننى «كۆڭۈلدە تەستىقلاش ۋە ئېغىزدا ئىقرار قىلىش» دەپ، ئەمەلنى ئىماندىن ئايرىۋېتىپ تەرىپلەيدىغانلار.

كۇفۇر، شېرىك، تاغۇتلارنى دوست تۇتۇش، ئۇلارغا ياردەم بېرىش، ئۇلارنىڭ قانۇنچىلىق ئىشلىرىدا شېرىك بولۇش ياكى مۇئمىنلەرگە قارشى ياردەم بېرىشكە ئېلىپ بارسا، ئۇلارنى كاپىر دەيمىز.

بىز، دىنىنى بوشىتىۋەتكەن، الله چۇشۇرگەن نەرسىنىڭ غەيرى بىلەن هۆكۈم قىلغان ياكى دېموكراتىيەگە ئوخشاش الله نىڭ قانۇنىغا باشقا قانۇننى قوشۇپ قانۇن چىقارغان ۋە ياكى مۇرتەدلەرگە ئاشكارا ياردەم قىلغان، شېرىكلەشكەن ياكى يول قويغان مۇرجىئە جامائىتىنى يامان كۆرىمىز. ئۇلارنىڭ يولىدىن ئادا ـ جۇدامىز. ئۇلارنى «ئازغۇن ۋە بىدئەت جامائىتى» دەپ ئېتىبارغا ئالىمىز. شۈبهىسىزكى، ئۇلار توغرا يولدىن ئازدى ۋە ئازدۇردى. بىز ئۇلارنىڭ رەئىسلىرىنى جەھەننەمنىڭ ئىشىكىگە چاقىرغۇچىلارنىڭ قاتارىدىن دەپ ئويلايمىز. گەرچە شۇنداق بولسىمۇ، بىز بۇ جامائەتتىن كۇفۇر ئەمىلىنى قىلغان، كۇفۇرلىققا ياردەم بەرگەن، كۇفۇرلىققا يول قويغان ۋە ياكى مۇۋەھھىدلەرگە قارشى كاپىرلارغا ياردەم بەرگەنلەردىن باشقىنى كاپىر دېمەيمىز، شۇنداقلا ئۇلارنى ئومۇمىيۈزلۈك كاپىرغا چىقارمايمىز.

بىز ئەمەل قىلغۇچى ئالىملىرىمىزنىڭ هەققىگە رىئايە قىلىمىز. شۇنىڭدەك، الله تائالانىڭ هەق كالامىنى يەتكۈزىدىغان، الله تائالادىن باشقا هېچكىمدىن قورقمايدىغان تىرىشچان دەۋەتچىلىرىمىزنىڭ هەققىگە رىئايە قىلىمىز.

بىزنىڭ كۆزلىرىمىز شەرئىي ئىلىمنى تەلەپ قىلىش بىلەن خۇرسەن بولىدۇ. بىز شەرئىي ئىلىمنى تەلەپ قىلغۇچىنى ياخشى كۆرىمىز: پىكىر ئەهلى، بىدئەت ئەهلى ۋە ئەقىلنى نەقىلگە ئىلگىرى قىلىدىغان كالام ئەهلىلىرىنى (يەنى ئۆزلىرىنىڭ پىكىر- قاراشلىرىنى ۋەهيي تېكىستلىرىگە ئىلگىرى قىلغان كالام ئەهلىلىرى)نى يامان كۆرىمىز.

بىز تاغۇتلارنىڭ مەدرىسلىرىنى يامان كۆرىمىز، ئۇنىڭدىن ساقلىنىشقا چاقىرىمىز لېكىن ئۇنىڭدىكى ئوقۇش ـ ئوقۇتۇشقا شېرىكلەشكەن كىشىلەرنىڭ ھەممىسىنى كاپىر دېمەيمىز. كۇفرىلىققا بىۋاسىتە شېرىكلەشمىسە ياكى ئۇنىڭغا يول قويمىسا ۋە ياكى چەكلەنگەن ئىشلاردىن ساقلانسىلا، پايدىلىق دۇنياۋىي ئىلىملەرنى چەكلىمەيمىز ھەمدە سەۋەبلەرنى تەرك ئېتىشكە چاقىرمايمىز بەلكى ئەۋلادلارنىڭ اللە نىڭ دىنىنىڭ سادىق قوشۇنى ۋە ئەمەل قىلغۇچى ئەنسارلىرىدىن بولۇشى ئۈچۈن، تەۋھىد ئۇستىدە تەربىيىلىنىشىنى، ئۇلارغا ئۇلارنىڭ ھەق دىنىنىڭ ۋە دۇنيالىقىنىڭ يوللىرىنى كۆرسىتىپ بېرىشىنى ئۈمىد قىلىمىز.

كۇفۇر يۇرتى، ئىسلام يۇرتى ۋە ئۇنىڭ ئاھالىلىرى

ھەر قانداق بىر يۇرتقا كۇفرى ھاكىمىيىتى ھاكىم بولغان بولسا ھەمدە غەلىبە كاپىرلار ئۈچۈن ۋە ئۇلارنىڭ قانۇنلىرى ئۈچۈن بولغان بولسا، فىقھشۇناس ئالىملىرىمىزنىڭ سۆزلىرىگە ئاساسەن ئۇ يۇرتنى «دارۇلكۇفۇر» (كۇفۇر يۇرتى) دەيمىز.

لېكىن بىز: «ئىسلام دۆلىتى ۋە ئۇنىڭ كۈچى يوقالغان ھەمدە مۇرتەدلەر غەلىبە قىلىپ، مۇسۇلمانلار دىيارىغا ھۆكۈمرانلىق قىلىش كىرزىسى يۈز بەرگەن بىر مۇھىتتا. شۇ رايۇننىڭ ئاھالىلىرىگە بۇ ئاتالغۇ قوللىنىلمايدۇ» دەپ ئېتىقاد قىلىمىز. بۇ ئاتالغۇ، گەرچە ئۇنىڭ ئاھالىسىنىڭ كۆپىنچىسى مۇسۇلمان بولسىمۇ لېكىن كاپىرلار ھۆكۈمى ئىجرا بولۇۋاتقان شەھەرلەرگە ئىشلىتىلىدۇ. شۇنىڭدەك، «دارۇلئىسلام» (ئىسلام يۇرتى) دېگەن ئاتالغۇ، گەرچە شۇ دىياردىكى كۆپچىلىك كىشىلەر كاپىر بولسىمۇ لېكىن ئۇنىڭدا ئىسلامنىڭ ھۆكۈمى ئۈستۈن بولغان شەھەرلەرگە ئىشلىتىلىدۇ. كاپىر دېيىشتە ھەددىدىن ئاشقانلار ئېيتقان: «بۈگۈنكى كۈندىكى كىشىلەرنىڭ ئەسلىسى بولسا مۇتلەق كاپىر» دېگەن سۆزگە ئوخشاش بۇزۇق ئاساسلارغا تايانمايمىز. بىز بۇ باتىل سۆزدىن ھېچقانداق ھۆكۈم ئالمايمىز بەلكى ھەربىر كىشىگە ئۇنىڭدىن ئاشكارا بولغان نەرسە بىلەن مۇئامىلە قىلىمىز. ئۇلارنىڭ سىرلىرىنى الله قا تاپشۇرىمىز. ئىسلامىنى ئاشكارا قىلغان كىشىگە ئىسلام بىلەن مۇئامىلە قىلىمىز ۋە ئىسلام بويىچە ھۆكۈم چىقىرىمىز. ئىسلامنىڭ شۇئارلىرىنى ئاشكارا قىلغان كىشى ئىسلامنى بۇزىدىغان كۇفۇر ئەمەلىنى قىلمىسىلا، «(بۇ كىشىنىڭ) ئەسلى مۇسۇلماندۇر» دەيمىز.

شۇنىڭدەك كۇفرىلىقنى ۋە شېرىكنى ئاشكارا قىلغان، مۇۋەھھىدلارنىڭ زېمىنىغا مۇشرىكلارغا ياردەم بەرگەن ۋە ئۇلارنى قوللىغان كىشىلەرگە ھەتتا ئۇلار الله تائالاغا ئىمان ئېيتقان ۋە كۇفۇردىن ئادا ـ جۇدا بولغانغا قەدەر، ئۇلارنىڭ بىزگە ئاشكارا بولغان ھالىتى بويىچە مۇئامىلە قىلىمىز.

ساقىلىنى چۈشۈرۈش، كاپىرلارغا ئوخشاپ قېلىش ۋە شۇنىڭغا ئوخشاش مۇشۇ زاماندا تارقىلىپ، ئومۇملىشىپ كەتكەن گۇناھـ مەئسىيەتلەرنىڭ ئۆزىلا بىر كىشىنى كاپىر دېيىشكە دەلىل بولالمايدۇ؛ شۇنداقلا ئۇ كاپىر دېيىلىشىنىڭ روشەن سەۋەبىمۇ ئەمەس. خۇددى كاپىر قىلىشتا ھەددىدىن ئاشقانلارغا ئوخشاش، بۇنداق ئىشلار بىلەن مۇسۇلمانلارنىڭ قانلىرى ۋە ماللىرىنى ھالال سانىمايمىز. ناماز ئوقۇغۇچى مۇۋەھھىدنىڭ قېنىنى ھالال ساناش ھەقىقەتەن چوڭ خەتەردۇردۇر. «مۇسۇلماننىڭ بىر قوشۇق قېنىنى تۆكۈشتىكى خاتالىقتىن، مىڭ كاپىرنى ھايات قالدۇرۇشتىكى خاتالىق يەڭگىلدۇر».

ناماز

قىبلە ئەھلىدىن ئىماننى بۇزىدىغان ئۇچۇق بىرەر ئىشنى سادىر قىلمىغان ياكى كاپىر بولۇپ كېتىشتىن توسۇپ قالغۇچى بىرەر ئامىل يوقالمىغان ھەرقانداق بىر تەقۋا ۋە پاسىق كىشىنىڭ ئارقىسىدا ناماز ئوقۇشقا ۋە ئۇلارنىڭ ۋاپات بولغانلىرىنىڭ جىنازا نامىزىنى ئوقۇشقا بولىدۇ دەپ قارايمىز. ئۇلاردىن بىرەرسىنى «جەننەتتە» ياكى «دوزاختا» دېمەيمىز. ئۇلاردىن كۇفۇر، شېرىك ۋە نىفاقتىن بىرەر نەرسە ئاشكارا بولمىسا، ئۇلارغا كۇفۇر، شېرىك ۋە نىفاق بىلەن گۇۋاھلىق بەرمەيمىز.

تاغۇت ۋەكىللىرىنىڭ[①] نامازدا ئىمام بولۇش مەسىلىسى.

1. تاغۇتلارنى (كۇفۇر سۆز ۋە كۇفۇر قىلىقتا) قوللىغۇچىلار.

تاغۇتلارنىڭ ئەسكەرلىرى، ئۇلارنىڭ دېموكراتىيىلىرىنى قانۇنلاشتۇرۇپ بەرگۇچى ۋە ئۇلارنىڭ مۇشرىكلىكىنى ئاقلىغۇچىلارغا ئوخشاشلارنىڭ كەينىدە ناماز ئوقۇشقا بولمايدۇ دەپ قارايمىز چۈنكى ئۇلار تاغۇت ئىماملىرى. بىز ئۇلارنىڭ ئارقىسىدا ناماز ئوقۇشتىن توسىمىز، شۇنداقلا ناماز ئوقۇپ سالغانلارنى نامىزىنى قايتىلاشقا بۇيرۇيمىز. ﴿وَلَنْ يَجْعَلَ اللهُ لِلكَافِرِينَ عَلَى المُؤْمِنِينَ سَبِيلا﴾ «الله كاپىرلارغا ھەرگىز مۇئمىنلەرگە قارشى يول بەرمەيدۇ».[②]

2. تۇرمۇش ۋە دۇنيا مەنپەئەتى ئۈچۈن تاغۇتلارنىڭ باتىل

[①] بۇ يەردە ۋەكىل دېگەن سۆزدىن ھەرگىزمۇ الله بىلەن تەڭ ئاتالمىش قانۇن چىقارغۇچى پارلامېنت ئەزالىرى مەقسەت ئەمەس چۈنكى ئۇلار كاپىرلار بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئارقىسىدا ئىلتىپات كۆرسىتىپ ياكى ھۆرمەت قىلىپ ناماز ئوقۇشقا بولمايدۇ. بۇ يەردىكى مەقسەت، مۇسۇلمانلارغا ئىماملىق قىلىپ بېرىش ئۈچۈن تاغۇت ھۆكۈمەتلەر تەرىپىدىن تەيىنلەنگەن «دىني فوندى مىنىستىرلىقى»غا تەۋە بولغان مەسجىد ئىماملىرى مەقسەت قىلىنىدۇ.

[②] سۈرە نىسا 141ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

ھۆكۈمرانلىقى ۋە ئۇلارنىڭ سانىنى كۆپەيتكۈچى، شۇنداقلا ئۇلارغا ياغلىمىچىلىق قىلغۇچى.

بۇلارنىڭ كەينىدە ئوقۇلغان ناماز باتىل بولمايدۇ. بۇلارنىڭ ئارقىسىدا ئوقۇلغان نامازنىڭ ھۆكۈمى بىلەن پاسىقلارنىڭ ئارقىسىدا ئوقۇلغان نامازنىڭ ھۆكۈمى ئوخشاش. بىز ئۇلارنىڭ كەينىدە ناماز ئوقۇشنى يامان كۆرىمىز ئەمما ئوقۇلغان نامازنى باتىل دەپ قارىمايمىز. شېرىك ئەھلىدىن بىزار بولىدىغان، سۈننەتكە ئېسىلىدىغان ئەھلى سۈننەت ۋە ئەھلە تەۋھىدنىڭ ئارقىسىدا ناماز ئوقۇشنى تولىمۇ ياخشى كۆرىمىز. بىزنىڭ قارىشىمىزدا، كاپىر ياكى مۇسۇلمان بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، جۇمە كۈنى ھاكىم-سۇلتانلارنىڭ مەنپەئەتى ئۈچۈن دۇئا قىلىش بىدئەتلەرنىڭ قاتارىدىن ھەمدە ئۇلارنىڭ ئىتائىتىگە كىرگەنلىكىنىڭ ئىپادىسى دەپ قارايمىز. بىز بۇنداق قىلىشنى يامان كۆرىمىز ۋە ئىنكار قىلىمىز ئەمما ئۇ سەۋەبلىك نامازنى باتىل دېمەيمىز ۋە «قايتىلاش كېرەك» دەپ قارىمايمىز. شۇنداقلا ئەھلى سۈننەتتىن بولغان ۋە بۇنداق دۇئا قىلمايدىغان كىشىلەرنىڭ ئارقىسىدا ناماز ئوقۇشنى تولىمۇ ياخشى كۆرىمىز. ئەمما تاغۇتلارنىڭ ياكى باتىل دىنلارنىڭ (ئەقىدىلىرىنىڭ) نۇسرىتى ئۈچۈن ئوچۇق دۇئا قىلغان بولسا، ئۇلارنىڭ ھۆكۈمى تاغۇتلارنىڭ ياردەمچىلىرى ۋە قوشۇنلىرىنىڭ ھۆكۈمى بىلەن ئوخشاش بولۇپ، تىل بىلەن ۋە قورال بىلەن ياردەم بەرگەنلىكتۇر.

ئەگەر بىر ئىنساننىڭ ئىجتىھادتا خاتا كېتىش ئۆزرىسى يوق تۇرۇپ، قانۇن چىقارغۇچى تاغۇت ياكى كاپىر ھاكىمغا بەيئەت قىلسا، قول بەرسە ۋە دوستلۇق مۇناسىۋىتى ئورناتسا ياكى ئۇلار بىلەن ھەمكارلاشسا، پەتىۋادا تاغۇتلارنىڭ پەتىۋاسى بويىچە پەتىۋا بەرسە، شەك-شۈبھىسىزكى، ئۇ كىشىنى كاپىر ۋە مۇرتەد دەپ ئېتىقاد قىلىمىز.

ئۆلىما-شەيخلەردىن كاپىر ھۆكۈمەتلەردە مەنسەپكە ئىگە بولغانلارغا كەلسەك، ئۇلارنىڭ ھەربىرى تۇتقان مەنسىپىگە قارىتا ھۆكۈم قىلىنىدۇ. ئەگەر ئۇ كىشىدە كۇفرىلىق، كۇفۇرغا ياردەم بېرىش، كۇفۇر قانۇنلىرىنى چىقىرىشقا ھەمكارلىشىش ۋە ياكى مۇئمىنلەرگە قارشى كاپىرلارغا ياردەم بېرىش قاتارلىق ئىشلار مەۋجۇت بولسا، بۇنداق كىشى بىزنىڭ قارىشىمىزدا كاپىردۇر. ئۇ كىشىنىڭ ساقلىنىڭ ئۇزۇن، نام-شەرىپىنىڭ كاتتا، ئىلىم سەۋىيىسىنىڭ يۇقىرى ۋە سەللىسىنىڭ يوغان بولۇشى، بىزنىڭ ئۇ كىشىنى كاپىر دېيىشىمىزدىن چەكلەپ قويالمايدۇ. ئەگەر ئۇ كىشى ئۆز مەنسىپىدە يۇقىرىقى كۇفۇر ئىشنى قىلمىغان بولسا كاپىر بولمايدۇ لېكىن ئۇلار باتىلنىڭ گەۋدىسىنى كۆپەيتكەنلىكى، ھەقنى باتىلغا ئارىلاشتۇرۇشقا سەۋەب بولغانلىقى ئۈچۈن، ئۆزىمۇ ئازغان ۋە باشقىلارنىمۇ ئازدۇرۇۋەتكەن بىلىمسىز رەھبەرلەردىن ھېسابلىنىدۇ.

جىھاد ۋە ھاكىملارغا قارشى چىقىش

ھەرقانداق مۇسۇلمانلار جامائىتى بىلەن بىرگە جىھاد قىلىش توختىماي داۋاملىشىپ تۇرىدۇ. مۇسۇلمان كىشىگە يالغۇز ھالەتتە جىھاد قىلىش ۋە ياكى ياخشى ۋە پاسىق ئەمىرلەر بىلەن بىرگە جىھاد قىلىش تاكى قىيامەتكىچە دۇرۇس بولىدۇ. الله قا ئاسىي بولىدىغان ئىشتا ئۇلارغا ئىتائەت قىلىش دۇرۇس ئەمەس لېكىن الله قا كاپىر بولغان كىشىلەرگە قارشى جىھاد قىلىشقا موھتاج بولغاندا، الله قا ئاسىي بولغان كىشىلەر بىلەن بىر سەپتە تۇرۇپ ئۇرۇش قىلىش دۇرۇس بولىدۇ. ئىككى زىياننىڭ يېنىكرەكىنى تاللاش — ئىسلامنىڭ پىرىنسىپىدىندۇر لېكىن پەزىلەتلىك، سۈننەتپەرۋەر كىشىنىڭ بايرىقى ئاستىدا جىھاد قىلىش بولسا بىزنىڭ نەزەرىمىزدە ئەلۋەتتە سۆيۈملۈكرەك، ئەۋزەلرەك ۋە ۋاجىبراقتۇر.

جىھاد بولسا پەرزلەردىن بىر پەرزدۇر، يەنى سۇلتان ۋە ئىسلام دۆلىتىنىڭ يوق بولۇشى ئۇنىڭ پەرزلىكىگە تەسىر كۆرسەتمەيدۇ. بىز مۇۋەھھىد قىبلە ئەھلىگە قارشى قورال كۆتۈرۈشنى راۋا كۆرمەيمىز لېكىن ئۇنىڭغا قورال كۆتۈرۈش قەتئىي دەلىللەرگە ئاساسەن ۋاجىب بولغاندا، دۇرۇس دەپ بىلىمىز. ئۇلارنىڭ قېنىنى ۋە مېلىنى ساقلاش ئوچۇق دەلىل بىلەن سابىت بولغىنىدەك، ئۇنىڭغا چېقىلىشمۇ ھەم ئوچۇق دەلىل بىلەن سابىت بولۇشى كېرەك. مۇۋەھھىد ناماز ئوقۇغۇچىنىڭ قېنىنى ھالال ساناش كاتتا خەتەردۇر. مۇسۇلماننىڭ بىر قوشۇق قېنىنى تۆكۈشتىكى خاتالىقتىن، مىڭ كاپىرنى ھايات قالدۇرۇشتىكى خاتالىق يەڭگىلرەكتۇر.

بىز مۇسۇلمانلارنىڭ مۇسۇلمان ئىماملىرىغا، ئەمىرلىرىگە ۋە ئىش ئىگىلىرىگە گەرچە ئۇلار زۇلۇم قىلسىمۇ قارشى چىقىشنى راۋا

كۆرمەيمىز؛ ياخشىلىققا بۇيرۇسىلا، ئۇلارغا ئىتائەت قىلىشتىن باش تارتمايمىز؛ گۇناھقا بۇيرۇمىسىلا، ئۇلارغا ئىتائەت قىلىشنى ۋاجىب دەيمىز. شۇنداقلا ئۇلارنىڭ ھىدايىتى ۋە ئەمەللىرىنىڭ ئىسلاھ بولۇشى ئۈچۈن دۇئا قىلىمىز.

مۇسۇلمانلار ئۈستىگە ھۆكۈمران بولۇۋاتقان كاپىر ھاكىملاردىن بولغان رەھبەرلەرگە قارشى جىھاد قىلىشنى ۋاجىب دەيمىز. شۈبھىسىزكى، ئۇلار الله نىڭ شەرىئىتىنى ئالماشتۇرۇش، الله نىڭ قانۇنىغا قوشۇپ قانۇن چىقىرىش، شەرق ۋە غەربنىڭ تاغۇتلىرىدىن ھۆكۈم ئېلىش، الله نىڭ دۈشمەنلىرىنى مۇسۇلمانلارغا قارشى قوللاش، شۇنداقلا الله نىڭ دىنى ۋە دوستلىرىغا قارشى چىقىش بىلەن دىندا مۇرتەد بولغانلاردۇر. شۇنىڭ ئۈچۈن، ھەرقانداق مۇسۇلماننىڭ تاقىتىنىڭ يېتىشىچە ئۇلارنى ئۆزگەرتىشكە تىرىشچانلىق كۆرسىتىشى، خىزمەت ئىشلىشى ۋە دەۋەت قىلىشى پەرزدۇر. مۇجاھىدلار بىلەن بىرلىكتە قورال كۆتۈرۈشتىن ئاجىز كەلگەن كىشى، ھېچبولمىسا ئۇلارغا دۇئا بىلەن بولسىمۇ ياردەم بېرىشتىن ئاجىز كەلمەيدۇ. ماددىي ۋە مەنىۋى تەييارلىقلار بولسا دىنىنىڭ ۋاجىباتلىرىدىن بىرىدۇر.

ئۆلىمالارنىڭ ئىجماسىغا ئاساسەن، مۇرتەد كاپىرنىڭ زىيىنى ئەسلى كاپىرنىڭ زىيىنىدىن يامان بولغانلىقى ئۈچۈن، مۇرتەدلەرنى ئۆلتۈرۈش بولسا باشقا كاپىرلارنى ئۆلتۈرۈشنىڭ ئالدىدا تۇرىدۇ دەپ ئېتىقاد قىلىمىز. دەسمايىنى ساقلاپ قىلىش پايدىغا ئېرىشىشتىن مۇھىم. دېمەك قوغدىنىش جىھادى، كۇفۇر دىيارىغا باستۇرۇپ بېرىش جىھادىدىن مۇھىمدۇر. يەنە شۇنىڭدەك، ئۆزىمىزگە يېقىن جايدىكى كاپىرلارغا قارشى جىھاد قىلىشىمىز بولسا، يىراقتىكى كاپىرلارغا قارشى جىھاد قىلىشىمىزنىڭ ئالدىدا تۇرىدۇ چۈنكى بۇ مۇرتەدلەر بولسا، يەھۇدىي ـ ناسارالار ۋە مۇسۇلمانلار رايونىدىكى كاپىرلارغا ياردەم

بەرگەن، شۇنداقلا مۇسۇلمانلارنىڭ ماللىرى ۋە شەھەرلىرىنى ئۇلارنىڭ بۇلاڭ ـ تالاڭ قىلىشىغا ئىمكانىيەت يارىتىپ بەرگەن.

پۇچەك شۇبھىلەر بىلەن ئۆزلىرىنىڭ جىھادىنى يوققا چىقارغۇچىلار[1] بولسا بىلىمسىز ئازغۇنلاردۇر. شۇبھىسىزكى، ئۇلار ئىلىمسىزلىك بىلەن پەتىۋا بېرىپ ئېزىپ كەتتى، باشقىلارنىمۇ ئازدۇردى، دىننى ياردەمسىز تاشلاپ قويدى ھەمدە باشقىلارنىمۇ دىنغا ياردەم بېرىشتىن توستى. شۇبھىسىزكى، ئۇلار بىلەن ھەرقانداق ۋاقىتتا ئۇرۇش قىلىش، ئۇلارنى ھاكىمىيەتتىن ئاغدۇرۇۋېتىش ۋە ئۇلارنى ئۆزگەرتىش بولسا، تاكى دىن پۈتۈنلەي الله ئۈچۈن بولغانغا قەدەر ۋاجىباتلار ئىچىدىكى ئەڭ ۋاجىب بولغان ئەمەلدۇر. شۇنىڭ ئۈچۈن ھىجرەت قىلىش لازىمدۇر. ھىجرەت دېگىنىمىزدە، پەقەت «تەۋھىد ۋە پەيغەمبەر ﷺ گە ئەگىشىش ئاساسىدا الله تەرەپكە ھىجرەت قىلىشتۇر» دەپ ئېتىقاد قىلىمىز. بىزنىڭ نەزىرىمىزدە، مۇشۇنىڭغا ئوخشاش ئەمەللەر ئۈچۈن مۇكەممەل ھالەتتە جىددىي تەييارلىق قىلىش ۋاجىبتۇر. ئۇ شەخسىي ئەمەللەردىن ۋە چېچىلاڭغۇ تىرىشچانلىقلاردىن ئەۋزەلدۇر.

ئەگەر ئۇلارغا قارشى تۇرۇش ۋە ئۇلارنى ئۆزگەرتىشكە تىرىشچانلىق كۆرسىتىش پەقەت قادىر بولالىغان كىشىگە ۋاجىب بولىدىغان بولسا، ئۇنداقتا ۋاجىبلىقنىڭ شەرتى جايىزلىق ئۈچۈن شەرت قىلىنمايدۇ. دېمەك، ھەرقانداق بىر مۇسۇلمان كىشى گەرچە ئۆزى يالغۇز بولسىمۇ، شۇنداقلا ئۆزىنىڭ مەغلۇپ بولۇشىغا ۋە شەھىد بولۇشىغا جەزم قىلغان تەقدىردىمۇ ئۇلارغا قارشى جەڭ قىلىشى دۇرۇس بولىدۇ. جىھاد ـ تاكى قىيامەتكىچە يولغا قويۇلغان ھەمدە ھېچبىر نەرسە ئۇنى بىكار قىلالمايدىغان پەرز ئىبادەتتۇر.

---

[1] يەنى «ھازىر ھىجرەت قىلىش يوق»، «رايۇنلار ئارا پەرق يوق، ھەممىسى ئوخشاش» ۋە ياكى «ئىسلام ئەھلىنىڭ ئىمامى يوق»... دېگەندەك.

خۇددى پۇل-مېلى ئۆز مىقدارىغا يەتمىگەن كىشىگە زاكات بېرىش پەرز بولماي دۇرۇس بولغانغا ئوخشاش، جىهادمۇ تاقىتى يەتمىگەن كىشىگە پەرز ئەمەس بەلكى دۇرۇستۇر. دېمەك، جىهادنىڭ پەرزلىكىنىڭ شەرتى قۇدرەت بولغان بولسا، دۇرۇسلۇقىنىڭ شەرتى چوڭ زەرەر كېلىپ چىقماسلىق مۆلچەرلەنگەن بولۇشىدۇر. جىهادنى هەر ۋاقىت قىلىش دۇرۇستۇر.

جىهاد — ئۆز ئەمەلىيىتى جەريانىدا كەڭ بازىلارنى (يەنى جىهاد ئەزالىرىنى) يېتىشتۈرۈپ چىقىرىدىغان، دىنىنىڭ ئاساسلىرى جايلاشقان مۇستەهكەم تۈۋرۈكلەرنى چوڭقۇر ئورۇنلاشتۇرىدىغان مەكتەپتۇر.

تائىفەتۇل مەنسۇرە[1]

بىز پەيغەمبەر ﷺ نىڭ «تائىفەتۇل مەنسۇرە» ھەققىدىكى بايانلىرىغا ئىمان كەلتۈرىمىز. پەيغەمبەر ﷺ مۇنداق دېگەن: «مېنىڭ ئۈممىتىم ئىچىدىن بىر گۇرۇھ قىيامەت كۈنىگە قەدەر غالىب ھالدا ھەقىقەت ئۈستىدە داۋام قىلىدۇ. ئىيسا ئەلەيھىسسالام چۈشكەندە ئۇلارنىڭ ئەمىرى ئۇنىڭغا: ‹كېلىڭ، بىزگە ناماز ئوقۇپ بېرىڭ!› دەيدۇ. ئىيسا ئەلەيھىسسالام: ‹ياق، ھەقىقەتەن سىلەرنىڭ بەزىڭلار بەزىڭلارغا ئەمىر، بۇ، الله تائالانىڭ مۇشۇ ئۈممەتنى ھۆرمەتلىگەنلىكىدۇر› دەيدۇ». [2] پەيغەمبەر ﷺ يەنە مۇنداق دېگەن: «مېنىڭ ئۈممىتىمدىن بىر بۆلەك كىشىلەر الله نىڭ بۇيرۇقىغا ئاساسەن تاكى قىيامەتكىچە دۈشمەنلىرى ئۈستىدىن غەلىبە قىلغان ھالەتتە ھەمىشە ئۇرۇش قىلىپ تۇرىدۇ. ئۇلارغا قارشىلىق قىلغۇچىلار ئۇلارغا زىيان سالالمايدۇ». [3]

سەلەمە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: مەن پەيغەمبەر ﷺ نىڭ يېنىدا ئولتۇراتتىم. بىر كىشى كېلىپ: «ئى الله نىڭ پەيغەمبىرى، كىشىلەر ئاتلارنى خارلاپ، قوراللارنى تاشلىدى ۋە: <ئەمدى جىھاد يوق، جەڭ ئۆزىنىڭ ئېغىر يۈكلىرىنى قويدى (يەنى ئۇرۇش تۈگىدى)> دېيىشىۋاتىدۇ» دېدى. پەيغەمبەر ﷺ ئۇنىڭغا بۇرۇلۇپ تۇرۇپ: «ئۇلار خاتالىشىپتۇ، ئۇرۇشنىڭ دەۋرى ئەمدى كەلدى. مېنىڭ ئۈممىتىمدىن بىر تۈركۈم جامائەت ھەمىشە ھەق ئۈستىدە ئۇرۇش قىلىدۇ. الله ئۇلار ئۈچۈن قەۋملەرنىڭ قەلبلىرىنى مايىل قىلىپ

[1] تائىفەتۇل مەنسۇرە ــ الله نىڭ ياردىمىگە ئېرىشكۈچى گۇرۇھ.

[2] مۇسلىم رىۋايىتى.

[3] مۇسلىم رىۋايىتى.

بېرىدۇ ۋە ئۇلارغا ئۇلار ئارقىلىق رىزىق بېرىدۇ. الله نىڭ ۋەدىسى بولغان قىيامەتكە قەدەر بۇ ھالەت داۋاملىشىپ تۇرىدۇ. ئاتنىڭ ماڭلىيىغا قىيامەتكىچىلىك ياخشىلىق چېكىلگەندۇر. ماڭا ۋەھيي قىلىندىكى، مەن ئىچىڭلاردا مەڭگۇ تۇرالمايمەن بەلكى قەبزى روھ قىلىنىمەن. سىلەر ئۆزئارا بىر-بىرىڭلارنىڭ گەدەنلىرىگە ئۇرغان ھالەتتە ماڭا ئەگىشىسىلەر (يەنى مېنىڭ كەينىمدىن يېتىپ بارىسىلەر). مۇئمىنلەر يۇرتىنىڭ مەركىزى شامدۇر!»[①]

ئۇ تائىپە ھەر زامان دىننىڭ ئەنسارلىرى بولۇپ مەيدانغا چىقىدۇ، ئۇ تائىپە — الله نىڭ دىنىغا ياردەم بېرىش ئۈچۈن ھەرىكەت قىلىدىغان جىھاد قىلغۇچى گۇرۇھتۇر.

الله سۇبھانەھۇ ۋە تائالادىن بىزلەرنى «تائىفەتۇل مەنسۇرە» قاتارىدىن قىلىشىنى ۋە ھاياتىمىزنى ئۆزىنىڭ يولىدا شاھادەت بىلەن ئاخىرلاشتۇرۇشىنى سورايمىز، ئامىن!

[①] ئەھمەد ۋە نەسائى رىۋايىتى، ئەلبانى «سەھىھ» دىگەن.

ئاخىرىدا...

مانا بۇ، چېكىدىن ئاشۇرۇۋېتىش بىلەن كەمچىللىك، ئوخشىتىش بىلەن ىنكار قىلىۋېتىش، جەبەرىيلەر بىلەن قەدەرىيلەر، خاتىرجەملىك بىلەن ئۈمىدسىزلىك ئوتتۇرىسىدىكى، ئوڭچىللىقمۇ ياكى سولچىللىقمۇ مايىل ئەمەس، قەلبىمىزنىڭ ئېتىقادى ۋە بەدىنىمىزنىڭ ئەمىلى بىرلەشكەن ئوتتۇراهال دىندۇر.

بىز الله تائالاغا ئۆزىنىڭكىدىن باشقا ھەرقانداق دىن، مەزھەب ۋە يولدىن ئادا ـ جۇدا ئىكەنلىكىمىزگە گۇۋاھلىق بېرىمىز، شۇنداقلا بىزنى ئىماندا مۇستەهكەم قىلىشىنى، هاياتىمىزنى ئىمان بىلەن ئاخىرلاشتۇرۇشىنى، هەرخىل هاۋايى ـ هەۋەسلەردىن، بۇزۇق پىكىرلەردىن ۋە ناچار يوللاردىن ساقلىشىنى سورايمىز، ئامىن!

وصلى الله وسلم على نبينا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين!

ھىجرىيە 1418 ـ يىلى جۇمەدىيەل ئاخىر